

Informátor

Archívu Pamiatkového úradu SR

Bratislava

číslo 44/2011

„...v Hlohovci nepristáť bolo by pre cestovateľa hriechom...“

Týmito slovami začína Alojz Medňanský popis krás a zaujímavostí Hlohovca ako ich zaznamenal počas svojej *malebnej cesty dolu Váhom*, ktorú podnikol na plti začiatkom leta 1822. Zasluhou bádateľských záujmov sa Hlohovec stal nosnou témou tohto čísla Informátora. Rozhodli sme sa dať priestor študentom, Nadi Kirinovičovej a Ladislavovi Wesselényimu, ktorí vo svojich diplomových prácach zameraných na pamiatky Hlohovca využili naše archívne dokumenty, dokonca dospeli k novým, doteraz nepublikovaným objavom. Zároveň sme oslovili kolegov-pamiatkarov, ktorí pracovali v Hlohovci v rámci plnenia svojich úloh. V meste Hlohovec sa v súčasnosti nachádza 31 nehnuteľných a 23 huteľných národných kultúrnych pamiatok zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu. Zaujímavé informácie, ktoré sa nám nazbierali o tomto malebnom mestečku a jeho kultúrnom dedičstve, sme doplnili archívnymi prameňmi, fotografiami a pohľadnicami z nášho archívu a z internetových zdrojov. Iste poteší aj farebná obrazová príloha akvarelov rakúskeho krajinára Thomasa Endera (1793 – 1875) z rokov 1861 – 1863. Veríme, že prinášame čitateľom najnovšie odborné poznatky atraktívne doplnené historickými prameňmi. Ich komplexné sústredenie bude v najbližšom čase predmetom ďalšieho dielu edičného radu Súpis národných kultúrnych pamiatok – okres Hlohovec.

Vráťme sa teraz k Alojzovi Medňanskému (20. 4. 1784 Martin-Priekopa – 17. 6. 1844 Veselé), ktorý bol vo svojej dobe nesporne najlepším znalcom dejín Považia, jeho kultúrnohistorických pamiatok, prírodných krás i hospodárskych problémov. Vo svojej knihe *Malebná cesta dolu Váhom (Malerische Reise auf dem Waagflusse in Ungarn)*, ktorá vyšla v Pešti v roku 1826 s farebnými akvareľmi viedenského maliara krajiniak Josepha Fischera (1769 – 1822), predkladá čitateľom romantickú scenériu hradných ruín i prepychových kaštieľov, pltníkov na Váhu, prírodné zaujímavosti i čulý hospodársky ruch. Je to pohľad vzdelaného aristokrata, kultivovaného spisovateľa, človeka hlbavého a mysliaceho. Takto videl Hlohovec a jeho pozoruhodnosti:

Bezprostredne pri pilóťovom moste dlhom 500 krokov pozýva moderne vyzdobený záhradný most do parku, ktorý sa rozprestiera od brehu rieky až po temeno vrchu. Na ňom sa vypína zámok štátneho ministra Jozefa Erdődyho. Budova sama osebe je veľmi stará, ale ohromne umne prebudovaná, sotva teda kto tuší, že v jej kruhových hradbách sídlili kedysi obyvatelia Veľkej Moravy. A jednako stála, ak uveríme nášmu najstaršiemu letopiscovi, na ochranu, či aby prekazila prechod cez Váh, už za druhého vpádu Maďarov, a podľa jeho údajov bola hlavne hraničnou pevnosťou.

Okrem vkusu a veľkej elegancie, pohodlia a vonkajšej nádhery poskytuje vnútrajšok zámku vedychtivému návštevníkovi nejednu vytúženú vec. Umelecovi, ako aj vlastencovi iste bude vzácny tabuľový oltár v kaplnke. Je to rezbárska práca z jedného kusa dreva a predstavuje klaňanie pastierov s pestro kolorovanými reliéfovými figúrkami, čiastočne v polovičnej i štvrtinovej životnej veľkosti. Zoskupenie síce nie je najšťastnejšie, záviselo však pravdepodobne od pňa a od fantázie umelcovej, odvážne si nevšimajúcej pomer vzdialenosti. Ako umelecký výtvar vo všeobecnosti nie je tento drevorez zvlášť hodnotný, má však význam ako umelecký dokument svojich čias i súčasnikov, ktorých mená sa k nemu viažu. Tabuľový oltár bol vlastníctvom Mateja Korvína a od neho dostal

Niekoľko poznámok k podobe a stavebnému vývoju sakrálnej architektúry stredovekého Hlohovca

Hlohovec patril v stredoveku k zemepanským mestečkám, (oppidám) – lokalitám s trhovými právami, ktoré vznikli na zemepanskej pôde a stali sa často i centrom panstva. Od roku 1321 patril Hlohovec Mikulášovi Kontovi, v tom čase palatínovi, ktorým začalo dlhoveké vlastníctvo hlohovského panstva rodom Ujlaky. Práve majetková stabilita v podobe jediného šľachtického rodu bola hlavným predpokladom ekonomického, ale i stavebného rozvoja lokality. Ten možno sledovať najmä na podobe sakrálnej architektúry. S osobou Mikuláša Konta a jeho potomkami sa totiž spája vznik všetkých významných stavieb formujúcich architektonický výraz stredovekého mestečka, ktorých počiatky možno datovať do 14. storočia. S Mikulášovým menom sa spája i príchod druhej vlny hostí, pravdepodobne nemeckého pôvodu a vznik typického stredovekého urbanizmu so štvoruholníkovým námestím, systémom ulíc a pravidelnou uličnou zástavbou. Kopírujúc vývoj osídlenia po tatárskom vpáde sa Hlohovec vyvíjal v dvoch sídelných celkoch – Starý Hlohovec (tvorený pôvodným obyvateľstvom starej podhradskej osady a kráľovskými hosťami, ktorí doosídlili územie po tatárskom vpáde) bol poddanskou osadou a „nemecký“ Nový Hlohovec sa po udelení mestských výsad v roku 1365 stal zemepanským mestečkom, v prameňoch z konca 14. storočia označovaný ako „Freistadt“ – slobodné mesto.¹ Z tohto obdobia máme i prvú zmienku o sakrálnej stavbách na území mestečka. Presne vymenované sú v odpustkovej listine pápeža Bonifáca IX. z roku 1401, a to špitálsky Kostol sv. Ducha, Kostol Všetkých svätých a Kostol sv. Petra a Mikuláša (dnešný farský Kostol sv. Michala Archanjela), oba ako farské kostoly, a kaplnka Panny Márie na hrade.² Všetky tieto cirkevné stavby stoja v meste dodnes, napriek mnohým stavebným úpravám s badateľným stredovekým jadrom. Dôležitým prameňom v poznaní stavebných dejín hradnej kaplnky, farského Kostola sv. Petra a Mikuláša a špitálskeho Kostola sv. Ducha je i niekoľko dokumentov z Archívu Pamiatkového úradu SR.

Najstaršia cirkevná stavba v Hlohovci zrejme stála priamo na hrade spomínanom k roku 1113,³ alebo v dedine situovanej pod ním. Zmienka o stavbe farského kostola je v literatúre kladená už do obdobia po tatárskom vpáde, avšak tento nie je známy a nie je ho možné stotožniť s dnešným farským Kostolom sv. Michala Archanjela. Samotná odpustková listina dokladá, že farský kostol mal na konci 14., resp. začiatkom 15. storočia dve patrociniá – sv. Petra a sv. Mikuláša. Je teda pravdepodobné, že v mestečku už skôr stál starší, snáď románsky Kostol sv. Petra, podľa J. Trochtu spomínaný v listinách k roku 1291 a 1381,⁴ ktorý po vzniku farského kostola Nového Hlohovca na námestí zanikol a novší kostol prevzal k vlastnému patrocínium druhé patrocínium staršieho kostola. Naopak, liturgickým centrom Starého Hlohovca bol Kostol Všetkých svätých, spomínaný ako ďalší farský kostol v Hlohovci. Po príchode františkánov-observantov v roku 1465

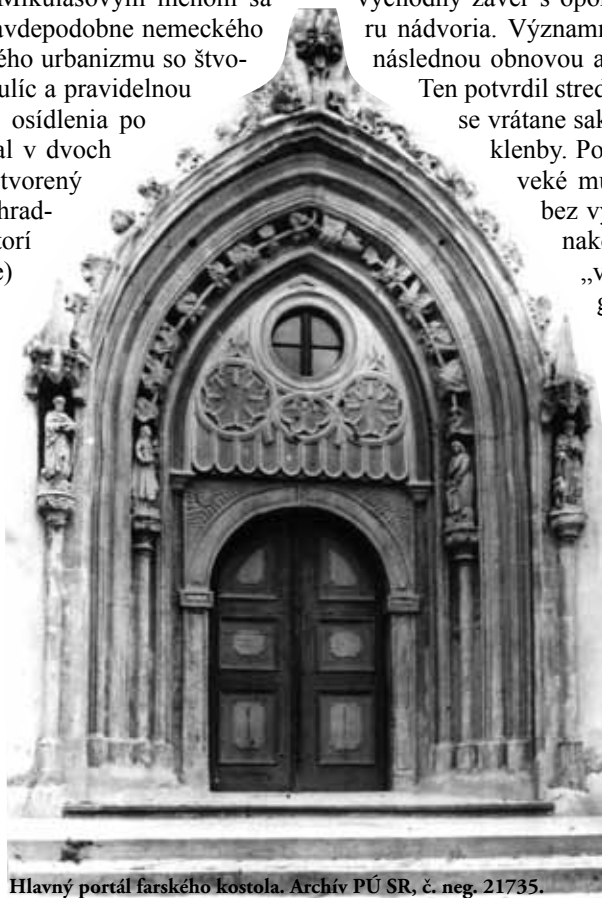
sa stal kostolom kláštorným a pri staršej stavbe, ktorú možno klásť na koniec 14. storočia, bola v priebehu druhej polovice 15. storočia pristavaná veža a budova kláštora.⁵

Už lepšie sme informovaní o podobe sakrálnej stavby na hrade, ktorú predstavovala hradná Kaplnka Panny Márie v západnej časti dispozície hradu, dnes ako súčasť západného krídla kaštieľa. Je dokladom zrejme rozsiahlejšej prestavby románskeho hradu na pohodlnejší gotický hrad počas doby, keď tu sídlil Mikuláš Kont. Kaplnka slúžila súkromným liturgiám Mikulášovej rodiny a obyvateľstvu hradu. Na starší pôvod zbarokizovanej stavby poukazovalo len niekoľko detailov, a to najmä trojboký východný záver s opornými piliermi vystupujúci do priestoru nádvorja. Významné výsledky priniesol až výskum pred následnou obnovou a reštaurovaním kaplnky v roku 1994.⁶

Ten potvrdil stredoveký pôvod kaplnky v celom pôdoryse vrátane sakristie, po celej výške stien s výnimkou klenby. Po obvodě kaplnky boli objavené stredoveké murivá, vápenné nátery a omietky, hoci bez výzdoby.⁷ Reštaurátorský prieskum rovnako odkryl v spodnej časti západnej steny „výlevný“ otvor a nad ním obdĺžnikové gotické okno. Ďalší okenný otvor prieskum odhalil na južnej stene – rovnako išlo o obdĺžnikové okno, z ktorého však ostala zachovaná iba časť juhozápadného ostenia. Významnejší bol nález vstupného južného portálu s kružbovou paneláciou v tympanóne i portálu v severnej stene, ktorý viedol do sakristie. Zvyšky gotickej klenby strhutej počas barokovej prestavby boli zamurované a objavené v juhozápadnom a severovýchodnom rohu lode. Išlo o nábehy rebrovej klenby, ktoré niesli stopy polychromie.⁸ Priebeh obnovy kaplnky zaznamenáva dokumentácia reštaurátorských prác uložená v Archíve PÚ SR.⁹ Hradnej kaplnke predchádzal priestor, ktorý neslúžil liturgii, ale bol možno baštou, prípadne podľa novších interpretácií hradnou kuchyňou.¹⁰ Patril

k nemu práve nájdený výlevný otvor, portál s dreveným prekľadom objavený v miestach neskoršieho južného vstupného portálu i neupravená podlaha v prvej odkrytej nivelete. Jednopodlažná gotická kaplnka, ktorú stavali v priebehu 2. polovice 14. storočia bola pristavaná k staršiemu západnému múru a stála zrejme samostatne v blízkosti hradného paláca, ktorý môžeme teoreticky situovať do miest južného krídla dnešného kaštieľa.

Naopak, farský Kostol sv. Petra a Mikuláša vznikol s najväčšou pravdepodobnosťou ako novostavba, hypoteticky na mieste staršieho kostola, avšak doterajšie skromné výskumy (georadarový výskum v interiéri lode a presbytéria¹¹) zatiaľ neidentifikovali zvyšky starších architektúr. S Kontovcami ako jeho svetskými patrónmi ho spája už monografia uhorských žúp.¹² Kostol v základnej dispozícii obdĺžnikovej lode, presbytéria s 5/8-ovým polYGONálnym ukončením so sakristiou na severe a predstavanou hranolovou vežou na západnej fasáde vznikol v jednej fáze, ako to naznačujú pieskovcové bloky prítomné na nárožniach lode, oporných pilieroch, veži i presbytériu. Práce však prebiehali pos-

Hlavný portál farského kostola. Archív PÚ SR, č. neg. 21735.

Oltár v kaplnke kaštiela. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

Kaplnka kaštiela po zreštaurovaní. Archív PÚ SR sign. R 1312.

tupne približne od tretej štvrtiny 14. storočia až do 30. rokov 15. storočia. K najstarším častiam patria presbytérium s rebrovou klenbou a hlavný západný portál, resp. prvé podlažie veže do výšky nárožných oporných pilierov, dokončené už na konci 14. storočia. Obvodové murivá lode tieto dve časti spojili niekedy na prelome 14. a 15. storočia. Časovo neskoršiu etapu predstavuje zaklenutie veže; o klenbe v lodi nemáme okrem oporných pilierov na severnej a južnej stene dôkazy. Je možné uvažovať o tom, že loď bola zaklenutá snáď ešte pred zaklenutím podvežia, ale nie je možné vylúčiť ani jej neskorší vznik, prípadne i úplnú absenciu.¹³

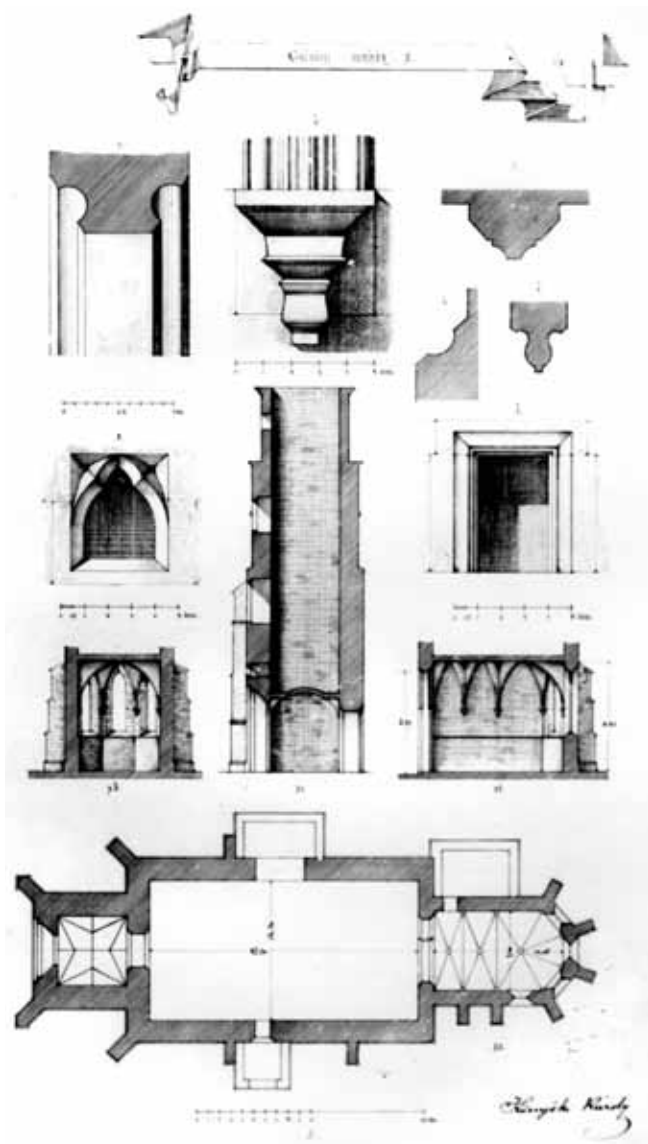
Do druhej polovice 19. storočia možno datovať prvý doklad záujmu o architektúru kostola, konkrétne v osobe Jozefa Könyökiho. Ten zakreslil pôdorys, rezy presbytéria, oba portály a ďalšie architektonické články.¹⁴ Tieto doklady nielen vtedajší stav zachovania pamiatky, ale sú aj dokladom existencie niekoľkých dnes už nezachovaných detailov. Ide najmä o dve niky, ktoré sa mali nachádzať v presbytériu, no v súčasnosti sú s najväčšou pravdepodobnosťou zamurované, i kompletne zakreslený južný portál, z ktorého sa zachoval len lomený záklenok. Dôležitosť Könyökiho kresieb v otázke poznania stavebných dejín farského kostola predstavuje najmä zakreslenie klenby veže, z ktorej zostali zachované iba ihlancové konzoly v kútoch podvežia. Könyöki ju v pôdoryse (viditeľná je i v kresbe rezu vežou) znázornil v podobe hviezdice, na základe čoho je možné klenbu analogicky odvodiť od hviezdicovej klenby cisárskej kaplnky bratislavského Dómu sv. Martina a datovať ju, ako bolo vyššie spomenuté, do 30. rokov 15. storočia. Naopak,

najmä štýlové východiská architektúry hlohovského farského kostola boli predmetom záujmu Václava Mencla, ktorý kostol obhliadol v 30. rokoch 20. storočia. Jeho *Základný výskum*¹⁵ predstavuje nielen prvý pokus o datovanie jednotlivých častí kostola, ale stojí i na samom počiatku záujmu o hlavný portál, ktorý Mencl na základe podobnosti s portálom kláštorného kostola v Hronskom Beňadiku uviedol do odbornej umenovednej literatúry.¹⁶ Zaujímavým prameňom bádania sú i Menclove fotografie portálu,¹⁷ na ktorých jasne vidieť dve hlavy ako súčasť kamenárskej výzdoby portálu, na ktoré Mencl upozornil už vo svojich poznámkach. Nazval ich „kráľovská hlava“, ktorá je umiestnená v archivolte spolu s erbom nachádzajúcim sa pod ňou a „hlava s čiapkou“ na vonkajšom obvode portálu, obe dodnes pomerne dobre pozorovateľné. Fotografie však ukazujú, že výzdoba portálu bola o niečo bohatšia, než Mencl zaznamenal vo svojom texte – v archivolte tesne pod kráľovskou hlavou sa totiž jasne črtá ženská tvár ako reliéf v strede

jedného z listov, ktoré vyplňajú archivoltu a tiež je na nej rozoznateľný druhý erb, ktorý sa nachádzal v pravej časti portálu tesne nad hlavou sochy evanjelistu Marka vo vnútornom ostení. Zatiaľ čo väčší erb pod

Špitálsky Kostol sv. Ducha. Foto Archív PÚ SR.

Könyökiho kresba pôdorysu farského kostola s vyznačenou hviezdicovou klenbou podvežia. Archív PÚ SR, sign. V 10586.

kráľovskou hlavou by bolo nutné podrobiť dôkladnému heraldickému výskumu, druhý erb je možné stotožniť s erbom Nového Hlohovca.

Podobný osud ako kaplnka kaštieľa mal aj špitálsky Kostol sv. Ducha, ktorého starší pôvod tiež prekryvali mladšie barokové úpravy. Známa bola písomná zmienka – závet Kláry Kontovej, manželky Mikuláša Konta z roku 1400, ktorá v ňom odkazovala pozemky a iný majetok práve špitálu a dokonca v ňom priamo spomínala seba a svojho manžela ako zakladateľov špitála a kostola pri ňom.¹⁸ Existoval teda už zrejmy predpoklad, že stavba má starší stredoveký pôvod, než akým sa prezentuje zachovanou architektúrou. Ten bol potvrdený až prieskumami v 70. rokoch 20. storočia (bol vykonaný archeologický, architektonický i reštaurátorský prieskum). Na základe výsledkov výskumu bola vytvorená rekonštrukcia podoby kostola v jednotlivých fázach,¹⁹ pričom boli rozlíšené dve stredoveké etapy. V čase vzniku okolo polovice 14. storočia mal kostol obdĺžnikový pôdorys v nárožiacich spevnený opornými piliermi a vo východnej časti dispozície užší priestor vydelený murovanou priečkou od lode, ktorý bol prístupný portálom v zmieňovanej priečke. Exteriérové vstupné otvory boli v južnom a západnom múre. Okná boli umiestnené na východnej strane južnej a severnej steny a osvetľovali spomínaný vydelený priestor, ďalšie, osvetľujúce loď, boli v južnej stene – jedno západne od portálu a dve východne od neho. Južný por-

tál zakreslený na tejto rekonštrukcii je však iba predpokladaný, archeologicky doložený bol na tomto mieste portál z konca 15. storočia, podobne i okno zakreslené západne od portálu zistené reštaurátorským prieskumom je kladené až do 16. storočia. Problematické je i zakreslenie západného portálu, ktorý bol podľa prieskumu umiestnený excentricky na os kostola, v prípade náčrtu je však zaznačený v strede západnej steny. Schéma druhej stavebnej fázy kladenej do obdobia okolo roku 1500 predstavuje nezmenený obdĺžnikový pôdorys, no už bez priečky vydeľujúcej východným priestor, zaznačené je miesto oltárnej menzy a dve okná vo východnej stene. Západný portál je vyznačený presnejšie v južnej časti západnej steny, no podľa záverov prieskumu mal byť v tejto etape už zamurovaný. Na základe formálnej analýzy južných okien s kružbami bolo možné medzi týmito dvoma fázami rozlíšiť ešte jednu etapu, v ktorej vznikli práve okná s kružbami. Formy okenných kružieb rešpektovali ešte existenciu vydeleného priestoru vo východnej časti kostola (možnej sakristie) a pôvodné situovanie oltárnej menzy, ktoré je možné predpokladať v miestach pred predeľujúcou priečkou s portálom. Okno, ktoré osvetľovalo túto časť priestoru lode bolo dvojité vo vrchole s výtvare náročnou trojlístkovou kružbou vpísanou do sférického trojuholníka. Ďalšie už jednoduché okno v južnej stene malo jednoduchšiu trojlístkovú kružbu. Túto etapu možno spojiť s druhou fázou výstavby neďaleko stojaceho farského kostola spojenú s vplyvmi bratislavského Dómu a trnavského Kostola sv. Mikuláša v 30. rokoch 15. storočia.

Nad'a Kirinovičová
Trnava

¹ LEHOTSKÁ, Darina. Vývin panstva, mestečka a poddanskej osady v 14. a 15. storočí. In LEHOTSKÁ, Darina (ed.) *Hlohovec a jeho okolie*. Bratislava, 1968. s. 61.

² NÉMETHY, Ludovicus. *Series parochiarum et parochorum archi-diocesis strigoniensis (ab antiquissimis temporibus usque annum MDCCXCIV)*. Strigonii, 1844. s. 98.

³ *Súpis pamiatok na Slovensku*. 1. zv. A – K. Bratislava, 1967. s. 404.

⁴ TROCHTA, Jozef. *Zoznam fár SK zostavený na základe veľkého registra pápežských kolektorov o zaplatených desiatkoch, ktoré pápežská kúria podpísala užívateľom cirkevných benefícií v Uhorsku na roky 1332 – 1337. Zoznam fár Nitrianskej stolice*. Rkp. 1964. Archív Historického ústavu SAV v Bratislave, s. 5.

⁵ KIRINOVIČOVÁ, Nad'a. *Stredoveká architektúra Hlohovca*. Diplomová práca. Katedra dejín výtvarného umenia Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Rkp. 2010. s. 158.

⁶ KIRINOVIČOVÁ, ref. 5, s. 158.

⁷ KIRINOVIČOVÁ, ref. 5, s. 70.

⁸ ŠEVČÍKOVÁ, Eva. *Stavebný vývoj zámockej kaplnky*. In PASTOREK, Ivan, ŠEVČÍKOVÁ, Eva, BREZOVSKÝ, Ján, URMINSKÝ, Jozef. *Dotyky s minulosťou. História kaplnky na zámku v Hlohovci*. Hlohovec, 1995. s. 21.

⁹ MÝTNIK, Vojtech. *Reštaurovanie interiéru kaplnky. Dokumentácia vykonaných reštaurátorských prác*. Hlohovec. 1995. Rkp. Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave (ďalej len Archív PÚ SR), sign. R 3121.

¹⁰ URMINSKÝ, Jozef. *Archeológovia skúmajú na zámku pozostatky hlohovského hradu*. In *Život v Hlohovci*, 2009. č. 9.

¹¹ Výskum realizovaný Vlastivedným múzeom v Hlohovci pod vedením Mgr. J. Urminského v apríli 2009.

¹² SZIKLAY, János, BOROVSZKY, Samu (ed.) *Magyarország vármegyéi és városai. Nyitra vármegye*. Budapest, 1898. s. 513.

¹³ K chronológii výstavby pozri KIRINOVIČOVÁ, ref. 5, s. 91-92.

¹⁴ Archív PÚ SR, sign. V 10586, V 10587, V 10588, V 10594.

¹⁵ MENCL, Václav. *Hlohovec. Základný výskum*. 1930. Rkp. Archív PÚ SR, sign. Z 3470.

¹⁶ MENCL, Václav. Kláštor sv. Beňadika nad Hronom. In *Vlastivedný časopis*, roč. 5, 1966, č. 2, s. 158.

¹⁷ Fotografie sú uložené v zbierke fotografií Archívu PÚ SR.

¹⁸ Prepis závetu pozri LUKAČKA, Ján. Klára, vdova po palatínovi Mikulášovi Kontovi, obdarúva majetkami špitál sv. Ducha v Hlohovci, ktorý založili spoločne s nebohým manželom. In BARTL, Július (ed.) *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov V*. Bratislava, 2001. s. 103-104. Originál listiny uložený v Maďarskom krajinškom archíve v Budapešti.

¹⁹ PASTOREK, Ivan. *Kostol sv. Ducha. Archeologický výskum, III. etapa*. 1974. Rkp. Archív PÚ SR, sign. T 3775. Náčrtky sú súčasťou grafickej prílohy.

Hlohovecký zámok odhaľuje svoje tajomstvá

Hlohovecký hrad, miestne nazývaný „zámok“, v Ústrednom hrozname pamiatkového fondu evidovaný ako Kaštieľ s areálom, ukrýva v sebe ešte mnohé prekvapenia a nečakané nálezy. Zámok sa nachádza na návrší nad mestom Hlohovec, stojí južne od jeho centra v areáli zámoč-

kého parku. Situovaný je na juhozápadnom rohu hornej terasy historického parku. Od západného krídla zámku terén prudko klesá smerom k rieke Váh. Súčasťou zámočského areálu je koniarenň, jazdiarenň, altánok, obytný dom personálu, skleník, dom záhradníka, grotta, menażéria (zverinec), vodojem, ako aj empírové divadlo – jediné dodnes stojace súkromné šľachtické divadlo na Slovensku. Nedávno boli na divadle obnovené fasády, ich obnova s prestávkami trvala 10 rokov!

Zámok má zložitý stavebno-historický vývoj. Podľa literatúry stál hlohovecký hrad v 12. storočí, no spomína sa už aj 9. storočie. Najstaršie časti objektu sú iste stredoveké. Z obdobia gotiky pochádza hradná kaplnka so zachovaným vstupným kamenným portálom, ktorú prestavali v období baroka. Zaujímavé je malé stredoveké exteriérové okno ústiace do interiéru kaplnky.

chovali niektoré klenby na 1. a 2. podlaží objektu, ako aj interiéru kaplnky s hlavným a bočným štukovým oltárom. Rokokové úpravy zámku nám dokladajú už len drevené dvojkrídlové dvere. Poslednú slohovo významnú prestavbu uskutočnili Erdődyovci v poslednej dekáde 18. až začiatkom 19. storočia. Klasicistická prestavba, ktorú viedol stavitel',

maliar a sochár Pietro Travaglia, zasiahla exteriér aj interiéru zámku. Z tejto etapy pochádza aj interiérová výmalba stropu rôznej miestnosti na 3. podlaží severného krídla.

V prvej polovici 19. storočia na nádvorí zámku v neogotickom slohu upravili fasádu schodiskovej veže, ku ktorej pristavali uzavretú drevenú pavlač. Interiérové úpravy z konca 19.

storočia datujú pod tapetami použité noviny Fremden-Blatt zo 17. decembra 1893. Na konci 19. storočia pristavali z vonkajšej strany objektu k južnému a západnému

krídlu v úrovni 2. podlažia terasy. V rovnakom čase vznikla aj uzavretá pavlač západného krídla, ktorá komunikačne spája interiérové priestory prerušené kaplnkou. Stavebné úpravy realizované po roku 1945 (úpravy fasád, úpravy otvorov a stien, nové priečky, podlahy, vložené priestory do podkrovia a iné) mali negatívny vplyv na architektonické a umeleckohistorické hodnoty objektu. V súčasnosti je prázdny a nevyužitý objekt narušený,

Kaštieľ v Hlohovci, kresba Janko Alexy
Archív PÚ SR, zbierka pohľadníc, inv. č. 5323

Fajčiarsky salón v hlohoveckom kaštieli. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

Súčasná podoba salóna.

Foto: R. Petrovič

Pravdepodobne dokladá zaniknuté stredoveké architektúry, ktoré stáli na západnej strane objektu. V 16. storočí hrad prestavali na renesančný zámok, ktorý mal zo strany nádvorja otvorené arkádové chodby. Dva kamenné stĺpy arkád sú dodnes viditeľné v stenách toaliet na 3. podlaží. Z obdobia renesancie pochádzajú klenby na 1. a 2. podlaží objektu, ako aj valcovitá delová bašta pristavaná k severozápadnému nárožiu zámku. Z baroka sa za-

sčasti je v dezolátnom stave (napr. strecha a drevený krov, stropy na 3. podlaží, bašta).

Zámerom majiteľa zámku, ktorým je Mesto Hlohovec, je objekt obnoviť, pričom obnova by sa realizovala v dvoch etapách. Vzhľadom na význam objektu a predpokladaný výskyt výtvarnej výzdoby v interiéroch zámku určil Krajský pamiatkový úrad v Trnave v rozhodnutí o zámere obnovy podmienku, aby sa pred

samotnou realizáciou pamiatkového výskumu vykonal výskum reštaurátorský.

Zisťovací reštaurátorský výskum, ktorý nedávno realizoval Mgr. art. František Šmigrovský priniesol očakávané i neočakávané nálezy. Výskum sa zatiaľ vykonal len v interiéri severnej časti zámku a to v úseku medzi hlavným schodiskom a kaplnkou. K očakávaným nálezom patrí nález kamenných stĺpov renesančnej arkády v severnom krídle aj so zachovanou pôvodnou polychrómiou. Výskum potvrdil existenciu empírovej maľby na stropoch aj v ďalších priestoroch zámku, žiaľ, na 3. podlaží sú maľby lokálne zničené. Zistené boli aj mladšie neoslohové deko-

ratívne výmaľby interiérov. Neočakávaným nálezom je nález monumentálnej maľby s námetom uhorských kráľov na chodbe zámku. Či ide o maľbu renesančnú alebo barokovú ukáže až ďalší výskum. V krátkej budúcnosti môžeme očakávať aj ďalšie nové nálezy.

Vzhľadom na nové poznatky zistené reštaurátorským výskumom bude nevyhnutné realizovať pripravovaný pamiatkový výskum v súčinnosti s reštaurátorom, aby nedošlo k nenávratným stratám výtvarnej výzdoby, či poškodeniu pamiatkových hodnôt zámku. ☞

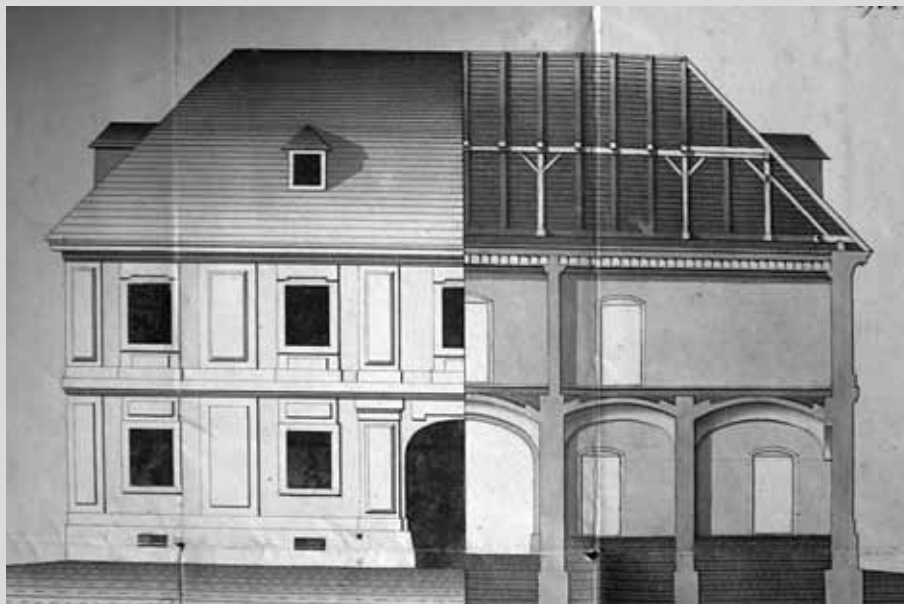
Rastislav Petrovič

Krajský pamiatkový úrad Trnava

ARCHÍVNA BURZA

Historická grafická dokumentácia vo fondoch Štátneho archívu v Ivanke pri Nitre

Nevyhnutnou súčasťou pamiatkových výskumov je bádanie v archívnych prameňoch. Dobové podklady ponúkajú indície pre ďalší postup skúmania, korigujú a spresňujú načrtnutú vývojovú chronológiu a pomáhajú zaradiť danú pamiatku do širšieho kultúrohistorického kontextu. Kontakt s množstvom rôznorodého materiálu prináša okrem zistení vzťahujúcich sa na konkrétnu stavbu alebo hnutelnosť aj ďalšie výstupy. Tento prípad ilustruje i výskum niekoľkých pamiatok v Nitrianskom kraji. Počas tejto práce sme študovali dokumenty obsiahnuté vo fonde Správa biskupských majetkov Nitrianskeho biskupstva (SBM) uloženom v Štátnom archíve v Ivanke pri Nitre.¹ V predmetnom fonde sa pod inventárnymi číslami 455 až 461 nachádza sedem fasciklov obsahujúcich vyše 180

Návrh na hostinec v Nitre-Hornom Meste, Joseph Tallher, 1786

kusov výkresovej dokumentácia z poslednej štvrtiny 18. až prvej tretiny 20. storočia. Nasledujúci príspevok bude nahliadnuť do tohto doteraz málo známeho súboru.

Dokumenty sú roztriedené podľa sídiel panstiev podliehajúcich Nitrianskemu biskupstvu – Nitra, Močenok (býv. Sládečkovce), Lukáčovce, Radošina, Krakovany a Kostolná. V siedmom fascikli sú zaradené výkresy bez určenia miesta. Okrem zmienených sídiel sú v zložkách aj návrhy pre obce Ardanovce, Biskupice, Čab, Čápor, Drietoma, Istebník, Kostolné Mitice, Neded, Opatovce, Ostrov, Voderady, Višňové a Žirany. Prevažnú časť kresieb tvoria plány hospodárskych, výrobných a technických objektov. V ďalšej veľkej skupine sa sústreďujú projekty obytných a rezidenčných stavieb a tiež kostolov. Počtom

skromnú, ale mimoriadne hodnotnú množinu zastupujú návrhy kostolného mobiliára či záhrad. Signatúry na projektoch patria najmä miestnym murárskym a tesárskym majstrom, nájdeme tu však aj dvojicu plánov podpísaných Jozefom Tallherom, druhým architektom stavebnej kancelárie Kráľovskej komory. Niekoľko kresieb je možné na základe rukopisu prisúdiť nitrianskemu majstrovi Krištofovi Schlögelovi, autorovi plánov nitrianskeho kňazského seminára.²

Fascikel s inventárnym číslom (inv. č.) 455 (244/1)

– Nitra obsahuje 32 výkresov z obdobia od roku 1780 do roku 1925. Sú to nielen plány pre Nitru a jej dnešné miestne časti (Chrenová – Tormoš, Jarok, Dražovce), ale aj kresby stavieb určených pre Čab, Čápor a Žirany. Medzi najcennejšie z nich patrí návrh

panského hostinca v Nitre – Hornom meste od Josepha Tallhera z roku 1786. *Virtshaus* mal byť klasicistickým dvojpodlažným, dvojkrídlým objektom situovaným v náročnej polohe, na parcele nepravidelného tvaru. Autorom nedatovaného projektu fary v Čápore bol Krištof Schlögel. Stavba v duchu klasicizmu na pôdoryse L má dve miestnosti v hlavnom a päť v dvorovom krídle, všetky vykurované z chodby. Z roku 1789 pochádza plán vodného čerpadla zásobujúceho Nitriansky hrad vodou z rieky Nitra. Rokom 1790 je datovaný pôdorys záhrad s nemeckým textom špecifikujúcim jej časti. Kresbu dopĺňajú skice dvoch typov mreží pre oplatenie. Od tesárskeho majstra Jána Kušnitza (?) pochádza plán na strechu veže Kostola sv. Františka Xaverského v Dražovciach. Výkres zachy- (pokr. na ďalšej strane)

Konfiškácia hnutel'ného majetku z kaštieľa Erdődovcov v Hlohovci a jeho súčasné umiestnenie

Rodina Erdődý bola jednou z najstarších grófskych rodín v Uhorsku. Ako verní stúpenci Habsburgovcov zastávali popredné funkcie v štátnej správe, armáde i cirkvi. Dňa 14. novembra 1720 gróf Juraj Erdődý podpísal kúpnopredajnú zmluvu a odkúpil hlohovecký majorát.¹ Panstvo postupne prechádzalo na potomkov v priamej línii. Keď v roku 1855 zomrel posledný majiteľ v priamej línii Jozef Erdődý bez mužského potomka, hlohoveckého panstva sa ujal príslušník bočnej línie rodu Kaje-

tán Erdődý (1795 – 1856). Následne získal hlohovecké panstvo jeho syn František Xaver Erdődý (1830 – 1906). Po jeho smrti sa majiteľom panstva stal jeho najstarší syn Imrich. Počas udalostí koncom prvej svetovej vojny a vzniku ČSR Erdődýovci opustili Hlohovec a vrátili sa až po skonsolidovaní situácie. Imrich zostal vlastníkom hlohoveckého zámku až do svojej smrti v roku 1925.² Jediným mužským potomkom Imricha a Armý Erdődýovej bol Viliam. Po otcovej smrti sa stal dedičom erdődýovských majetkov v Hlohovci a okolí. Na konci druhej svetovej vojny Viliam Erdődý opustil územie Slovenska a zomrel vo švajčiarskom Zugu dňa 24. 6. 1959. V januári 1945 stihol ešte požiadať aj o evakuáciu zariadenia a umeleckých pamiatok z kaštieľa a vývoz archiválií, obrazov a kníh do Nemecka.³ Informácia o zbombardovaní vlaku prevážajúceho uvedené predmety do Nemecka nie je písomne potvrdená ani vyvrátená. Je potrebné ďalšie bádanie o osude tejto časti hnutel'ného majetku. Ak manželstvo Viliama a jeho manželky Anny Schmid bolo bezdetné, Viliam bol nielen posledným mužským, ale vôbec posledným potomkom hlohoveckej vetvy rodiny Erdődý.⁴

Už počas druhej svetovej vojny, ale aj po jej skončení, dochádzalo k ničeniu a rozkrádaniu historického, umeleckého i úžitkového hnutel'ného majetku hradov, zámkov, kaštieľov, kúrií a obytných sídiel. Aby sa uvedené hodnoty zachránili, bolo vydaných niekoľko zákonov a nariadení o zaistení a zväzani týchto predmetov na bezpečné miesto. Najviac dokladov o konfiškáciách a zvozoch z kaštieľa v Hlohovci sa nachádza v Archíve Pamiatkového úradu SR v Bra-

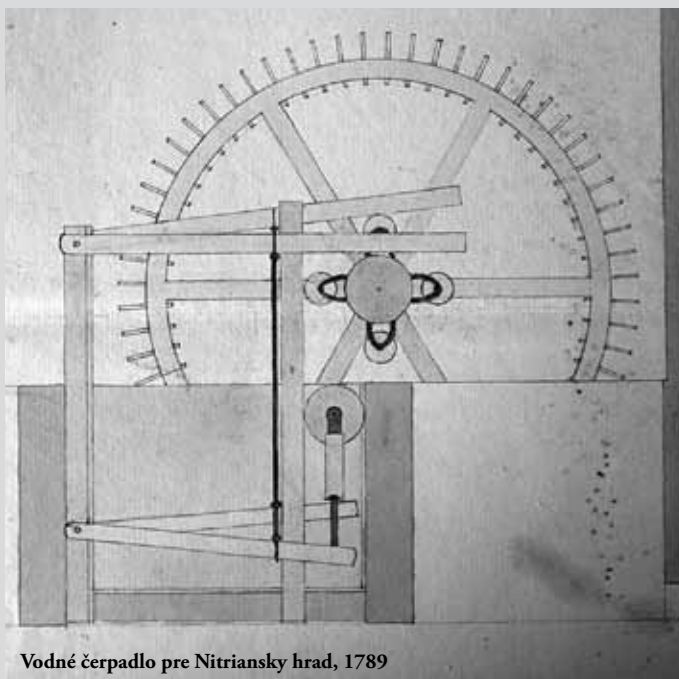
Pôvodné zariadenie knižnice v hlohoveckom kaštieľi, v rohu tzv. žirafový klavír. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

táva čelný pohľad na zvonové podlažie a helmicu, rez jej krovom a priemet konštrukcie do pôdorysu. Z mladších projektov vyzdvihneme plány kancelárie Stefkovits a Dombay z roku 1924 na nový krov hradného paláca v Nitre a na adaptáciu a nadstavbu farskej budovy na Kalvárii z roku 1925. Bez signovania a dátumu je nákras monumentálneho priečelia polyfunkčného objektu v duchu novoklasicizmu 20. – 30. rokov minulého storočia.

Fascikl s inv. č. 456 (244/2) – Močenok. Súčasťou zložky je 11 výkresov z rokov 1786 – 1846. Objekty na nich boli určené pre Močenok, Neded a Nitru-Jarok. Nerealizovaný projekt špitálu v Močenku dokumentuje pôdorys a nárys hlavnej fasády. Dispozíciu klasicistickej stavby mali tvoriť 3 – 3 za sebou radené

miestnosti vedľa centrálne situovanej kaplnky. Tú v priečelí zdôrazňoval rizalit členený pásovou rustikou, ukončený tympanómom a zvonnicou. K fare v obci Neded sa zachovali dva plány. Prvý z nich sa vzťahuje na rozšírenie a opravu staršej dvojkrídlovej jednotrakteovej budovy. Druhý výkres znázorňuje hlavné priečelie a pôdorys obidvoch nadzemných podlaží existujúcej neskorobarokovej fary.

Vo **fascikli s inv. č. 457 (244/3) – Lukáčovce** je celkom 29 kresieb pochádzajúcich z rokov 1785 – 1838. Zastúpené sú tu aj obce Čab a Ardanovce. Počtom významnú skupinu v tejto zložke tvoria návrhy konštrukcií strechy kostolnej veže a zvonovej stolice. Úpravy v renesančnom kaštieľi v Lukáčovciach dokladajú pôdorys nadzemných

Vodné čerpadlo pre Nitriansky hrad, 1789

tislave. Tu sú podľa zoznamu uložené v číslovaných škatuliach všetky zachované originály alebo kópie dokladov a informácie o dočasnom premiestnení predmetov do kaštieľa v Čakanoch, kaštieľa v Budmericiach, do zbierkových fondov hradu Červený Kameň, umiestnení predmetov vo františkánskom kláštore v Hlohovci a v trezore Tatra Banky v Hlohovci.

Podľa zachovaných dokladov žiadal o záchranu cenností z kaštieľa v Hlohovci písomne už 6. 6. 1945 na Povereníctve SNR pre školstvo a osvetu v Bratislave Matej Lauko, ktorý bol poverený zachraňovaním historických a umeleckých hodnôt. Dôvodom jeho žiadosti bolo používanie historických predmetov Ruskou vojenskou nemocnicou pre duševne a nervovo chorých.⁵ Inventár z hlohoveckého zámku sa odvážal v dvoch etapách. Najskôr sa odviezol do františkánskeho kláštora v Hlohovci a odtiaľ sa ešte v roku 1945 odvážal v troch nákladných autách do Slovenského múzea v Bratislave a do ďalších miest, ako i do kaštieľa v Budmericiach. V druhej etape zvozu sa z Hlohovca odvážali knihy a obrazy. To bol už len zvyšok inventára.⁶

Zvozové akcie od roku 1946 organizačne zabezpečovali a priamo sa na nich podieľali zamestnanci administratívnej kancelárie Národnej kultúrnej komisie na Slovensku.⁷ Do Bratislavy bola zväzovaná aj časť mobiliáru z rôznych objektov a až po vytriebení bol mobiliár odvážaný na hrad Červený Kameň. Časť z týchto zbierok bola využitá pri zariaďovaní reprezentačných miestností štátnych úradov v Bratislave a zvyšky boli neskôr začlenené do fondov novovznikajúcich múzeí v oblasti západného Slovenska.⁸ Pôvodné označenie predmetov pomocou malých papierových štítkov nalepených priamo na predmetoch sa ukázalo ako nedostatočné, lebo mnohé z nich sa pôsobením vlhka alebo pohybom predmetov odlepili a stratili, mnohé boli prachom a špinou znehodnotené.

Posledný písomne doložený zvoz zbierok z kaš-

tieľa v Hlohovci na hrad Červený Kameň sa uskutočnil 25. 10. 1950. Súpis obsahujúci 22 evidenčných položiek s prevahou obrazov vyhotovil administratívny pracovník kancelárie Národnej kultúrnej komisie a jeho dokumentárna hodnota nezodpovedá potrebám evidencie historických predmetov, nakoľko chýbajú základné údaje k determinácii a deskripcii predmetov.⁹ Napríklad predmet označený ako „sane veľké“ predstavuje namiesto úžitkového predmetu hodnotné výtvarné dielo neznámeho severotalianskeho majstra zo začiatku 18. storočia, ktoré je možné zaradiť k figurálnej plastike a v súčasnosti sa nachádza na hrade Červený Kameň.¹⁰ Skúmaním archívnych prameňov bol nájdený doklad o obrazoch odvezených do kaštieľa v Čakanoch datovaný 1. 10. 1949. V zozname bolo pri jednotlivých obrazoch uvedené „Hlo-

Stôl v strede miestnosti sa dnes nachádza v SNM-Múzeu Červený Kameň. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

podlaží z roku 1795 ilustrujúce pôvodný stav a zamýšľané zmeny.

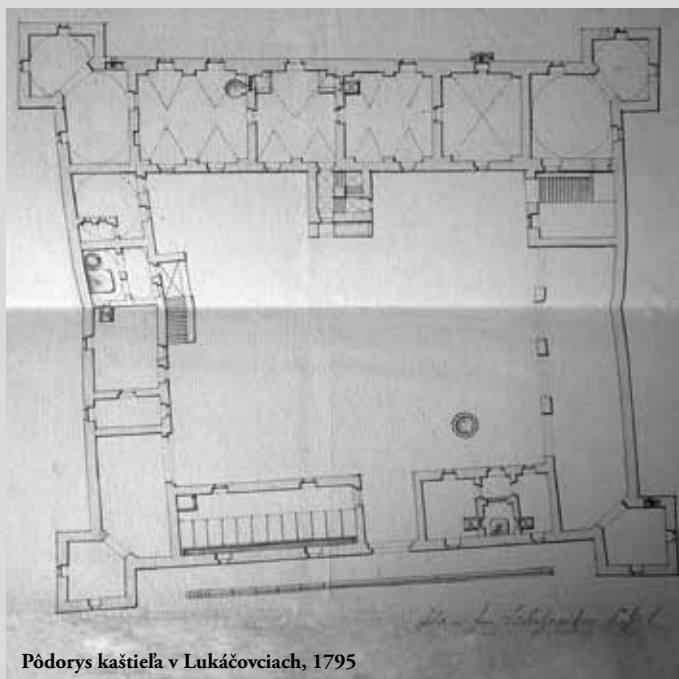
Pomerne ucelenú kolekciu plánov biskupského kaštieľa v Radošine nájdeme vo fascikli s inv. č. 458 (244/4). 34 výkresov vzniklo v rokoch 1785 až 1802. Medzi kresbami súvisiacimi s renesančným sídlom sú pôdorysy a rezy jednotlivých podlaží, vrátane krovu. Osobitne sa treba zmieniť o návrhu na „slohovo aktuálnu“ úpravu staršieho renesančného portálu, ktorý mal získať empirový výraz. Ku kaštieľu prináležia dva plány okrasných a úžitkových záhrad. V danom fascikli je aj rad projektov pre radošínsky špitál, pričom jeden z nich sa zhoduje s plánom opísaným pri Močenku.

Z obsahu fascikla s inv. č. 459 (244/5), v ktorom je uložených 14 výkresov (1785 – 1841) vyberáme plán bis-

kupského kaštieľa v Krakovanoch. Ide o návrh blokového objektu na obdĺžnikom pôdoryse s dvomi nadzemnými podlažiami,

ukončeného manzardovou strechou. Fasádu na druhom podlaží trojosového stredného rizalitu členia okná presvetľujúce sálu v strede dispozície.

Väčšina z 26 plánov z fascikla s inv. č. 460 (244/6) – Kostolná sa spája so sakrálnou architektúrou. Kresby vznikli medzi rokmi 1775 až 1883 a okrem Kostolnej sa týkajú lokalít Drietoma, Istebník, Kostolné Mitice a Višňová. S posledne spomenutou obcou súvisí plán prístavby veží pre tamojší pútnický kostol. Na okraji výkresu z roku 1816 podpísanom majstrom Turanským (?) je ceruzkový náčrt konštrukcie helmice. Variantné riešenia vežových helmíc zobrazujú dva pro-

Pôdorys kaštieľa v Lukáčovciach, 1795

pro- (pokr. na ďalšej strane)

50.	Kojovník	Porcelán, výš: 11,5 cm, silne kvádrovú nádobu so slatými prúžkami, ľavá a prava prúžkovaná. Plochy prúžkované a guľôčkované.	Hlohovci
51.	Nádobka o vrcholíkov	Čierky porcelánu, výš: 11 cm, priemer: 15 cm. Obrúbená, mliekobiha, prúžkovaná, štylizovaný ornament. Dva figúrky, dva trojuholníky štylizovaní, kvadrátové, oválne.	"
52.	Soška predmova	Čierka keramika, priemer: 2,5 cm, štylizovaný kvadrát, ornament a malý figúrka.	"
53/1-2	Soška predmova	Čierka keramika, priemer: 2,5 cm, štylizovaný kvadrát, ornament a malý figúrka.	"
54.	Soška o tanierikom	Čierky porcelánu, výš: 9,5 cm, priemer: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
55/1-4	Soška o tanierikom	Čierky porcelánu, výš: 9,5 cm, priemer: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
56/1-3	Soška o tanierikom	Čierky porcelánu, výš: 9,5 cm, priemer: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
57/1-10	Tanieriky ako č. 54	"	"
58	Nádobka o vrcholíkov	Čierka keramika, výš: 9,5 cm, priemer: 11,5 cm. Mliekobiha, štylizovaný kvadrát, ornament a guľôčkované, plochy prúžkované a guľôčkované.	"
59.	Nádoba o vrcholíkov	Čierky keramika, výš: 6,5 cm, priemer: 11 cm. Mliekobiha, štylizovaný kvadrát, ornament a guľôčkované, plochy prúžkované a guľôčkované.	"
60.	Čierka prúžkovaná	Čierka keramika, výš: 6,5 cm, priemer: 11 cm. Mliekobiha, štylizovaný kvadrát, ornament a guľôčkované, plochy prúžkované a guľôčkované.	"
61.	Korunka	Čierka keramika, výš: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
62.	Korunka	Čierka keramika, výš: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
63.	Soška predmova	Čierka keramika, výš: 2,5 cm, priemer: 2,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
64.	Nádoba o vrcholíkov	Čierka keramika, výš: 11 cm, priemer: 11 cm. Mliekobiha, štylizovaný kvadrát, ornament a guľôčkované, plochy prúžkované a guľôčkované.	"
65.	Korunka	Čierka keramika, výš: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
66.	Nádoba	Čierka keramika, výš: 11 cm, priemer: 11 cm. Mliekobiha, štylizovaný kvadrát, ornament a guľôčkované, plochy prúžkované a guľôčkované.	"
67.	Soška	Čierka keramika, výš: 2,5 cm, priemer: 2,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
68.	Soška	Čierka keramika, výš: 2,5 cm, priemer: 2,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
69/1-3	Soška o tanierikom	Čierky porcelánu, výš: 9,5 cm, priemer: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"
70/1-2	Tanieriky	Čierky porcelánu, výš: 9,5 cm, priemer: 9,5 cm, tanier: 13,5 cm. Figurálna nádobka ako č. 44.	"

Súpis konfiškovaného porcelánu z kaštieľa v Hlohovci po roku 1945. Archív PÚ SR.

hovec“ a číslo pridelené Národnou kultúrnou komisiou.¹¹ Našiel sa tiež doklad Slovenskej národnej galérie v Bratislave o prevzatí umeleckých diel z kaštieľa Čakany.¹²

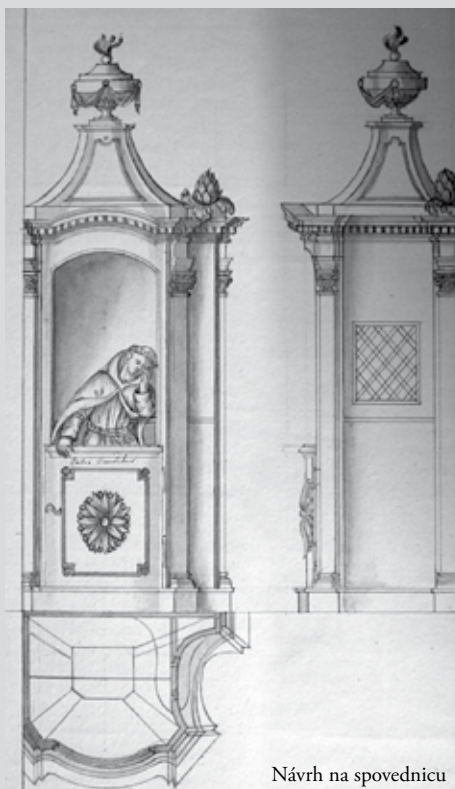
Pri identifikácii niektorých predmetov nám pomohla dobová

fotodokumentácia interiérov kaštieľa uverejnená v časopise Vasárnapi Ujság v roku 1912. Z pôvodného zariadenia sa podarilo určiť dve pristenné komody, konzolový stôl a dva porcelánové svietniky podľa jedného záberu a stôl konzolový podľa ďalšej snímky. Z fotografií poznáme aj zvlášť historického knižnice kaštieľa. Pri hľadaní hnuťelného majetku bolo potrebné prihliadať aj na chronologické nástupníctvo rodiny Erdődy, v priamej i nepriamej línii, podľa postupnosti vo vlastníctve panstva, resp. kaštieľa v Hlohovci. Je to dôležité najmä z dôvodu, že časť skonfiškovaného majetku má v údajoch o vlastníctve uvedenú rodinu Migazzi. Takto označené predmety sú skutočne zvozy rodiny Erdődy z Hlohovca. Získali ich manželstvom Imricha Erdődyho s Imrou Migazzi v roku 1881.¹³

V popise predmetov zachovaných v Archíve PÚ SR sa viackrát opakovalo oddisponovanie a dočasné umiestnenie knižnice. Návštevou Univerzitnej knižnice v Bratislave bola nájdená časť knižných zväzkov z Erdődyho a Migazziho knižnice. Aj pre pracovníkov knižnice bola informácia o tom, že Migazziho knižné zväzky pochádzajú z kaštieľa v Hlohovci novou informáciou. V prameňoch boli uvedené aj fascikle historického herbária. Ich väčšiu časť sa podarilo nájsť v Prírodovednom múzeu Slovenského národného múzea (SNM) v Bratislave. Nakoľko v prírodkovej knihe múzea bolo uvedené ich doručenie z Bojníc, tam pokračovalo ďalšie zisťovanie po skonfiškovaných predmetoch z Hlohovca. V SNM-Múzeu Bojnice sa podľa zápisu v knihe prírastkov potvrdil prevod herbárií do SNM v Bratislave. V knihe prírastkov tam bolo uvedených aj niekoľko obrazov z Hlohovca, ale ich popis nebol zhodný so žiadnym známym konfiškačným dokladom.

V zoznamoch zaistených predmetov sa uvádza aj rodinný a hospodársky archív rodiny Erdődy. Podľa dostupných dokladov bol oddisponovaný do Pôdohospodárskeho archívu, dnešného Slovenského národného archívu. Skúmaním v uvedenom archíve bolo potvrdené súčasné umiestnenie rodinného a hospodárskeho archívu rodiny Erdődy v Slovenskom národnom archíve.

jekty bez uvedenia miesta. V otvorenej osembokej lucerne strechy vidíme vloženú zlátenú uhorskú korunu. Kostolný mobiliár prezentujú štyri návrhy na oltárne tabernakulá a spovednice. Pozoruhodným detailom na uvedených návrhoch je „ponúknutie“ dvoch štýlových polôh – klasicistickej a staršej barokovej – pre vybrané prvky. Kresby nie sú datované ani signované. Chýba tiež údaj o tom, pre ktorý sakrálny interier mali byť tieto práce určené. Z prelomu 18. – 19. storočia pochádza plán trenčianskeho murárskeho majstra Jozefa Nového pre kostol v Kostolných Miticiach. Sivou kolorované múry v pôdoryse naznačujú, že ide o rozšírenie staršej architektúry o emporu, štvorpodlažnú vežu a sakristiu. Pôdorysy a nárysy sakristie, vstupu s predsieňou a zvonice bez uvedenia lokality sú z roku 1786. Augustín Brichta signoval plán opráv kostola v Drietome z roku 1785, kde farebné odlišenie podčiarkuje starší pôvod štvorcovej svätyně s krížovou klenbou

Návrh na spovednicu

voči mladšej lodi. K uvedenému kostolu sa vzťahuje návrh a rozpočet novej orgánovej empory z roku 1826 vypracovaný Jurajom Novým. Do rovnakého obdobia ako Brichtov návrh pre kostol patrí aj plán úprav fary v Drietome od J. Tallhera. Jednopodlažný, podpivničený objekt na pôdoryse v tvare L mal byť rozšírený o tri miestnosti prístupné z chodbového traktu. Profánnu architektúru v tomto fascikli zastupuje nedatovaný pôdorys I. a II. nadzemného podlažia kaštieľa v Kostolnej, podpísaný A. Brichtom.

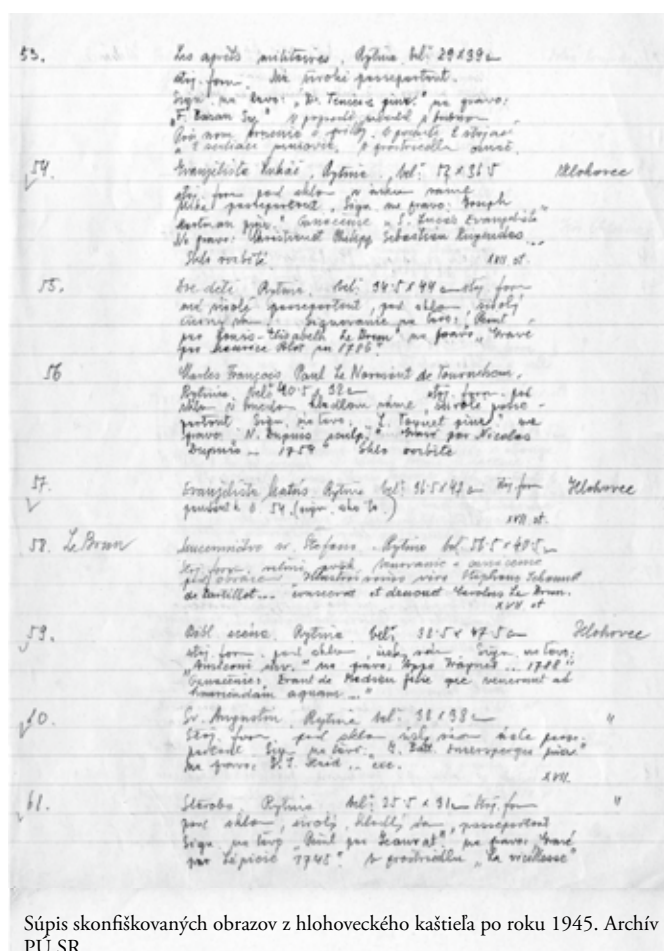
Fascikel inv. č. 461 (244/7), bez uvedenia miesta. Spomedzi 39 kresieb, prevažne plánov hospodárskych a technických stavieb uveďme na tomto mieste dve týkajúce sa sakrálnych objektov. Na zadnej strane nákredu mechanizmu vodného čerpadla je načrtnutý pôdorys vstupnej časti kostola, empora, točité schodisko a časť lode. Na pláne klasicistickej prestavby a rozšírenia lode o priestory kaplnky a sakristie spoznáme zrejme

V Zapisnici o zaistení a oddisponovaní umelecko-historických pamiatok z Hlohovca zo dňa 30. 1. 1946 bol zaradený aj predmet s názvom „predchodca harmónia“.¹⁴ Vyhľadanie takéhoto predmetu som predpokladal len v SNM-Hudobnom múzeu. Odborný pracovník uvedeného múzea uviedol, že takéto pomenovanie nie je odborný názov pre žiadny hudobný nástroj. Mal ale informáciu, že určité harmónium bolo oddisponované zo SMN-Múzea Červený Kameň do kaštieľa v Dolnej Krupej, v ktorom sídli expozícia SNM-Hudobného múzea v Bratislave. Nezachoval sa o tom žiadny záznam a v súčasných zbierkach sa predmet nepodarilo jednoznačne identifikovať.

Zisťovanie o olejomaľbách, rytinách a plastikách prebiehalo na dvoch pracoviskách Slovenskej národnej galérie. Zaradovanie skonfiškovaných predmetov bolo zjednodušené evidenciou, v ktorej sú pod jedným prírastkovým číslom zapísané všetky predmety doručené oddisponovaním Národnej kultúrnej komisie. Predmety prevedené z vtedajšieho Slovenského múzea ale neboli zaradované ako celok, a tak bola ich identifikácia náročná. Napriek tomu sa podarilo určiť značnú časť hľadaných predmetov. Z archívnych dokladov Slovenskej národnej galérie bolo možné zistiť, že predmety tu boli zaevidované na základe pripisu Poverenictva školstva, vied a umení bez fyzickej kontroly doručených predmetov.¹⁵ Tak bol napríklad reliéf sv. Anny zaevidovaný medzi predmetmi galérie, aj keď sa nachádzal v rímskokatolíckom farskom kostole v Hlohovci.¹⁶ Až v roku 1960 bola uvedená chyba v evidencii zistená a predmet bol dodatočne riešený.

Kaštieľ v Budmericiach bol zaradený medzi dočasné depozity skonfiškovaných predmetov. Bol veľký predpoklad, že niektoré hľadané predmety tu môžu byť umiestnené dodnes. Nachádza sa tu historický inventár v bežnom používaní hostí kaštieľa, ale predmety boli reštaurované a nezachovalo sa na nich pôvodné značenie. Hľadané predmety z kaštieľa v Hlohovci tu z uvedeného dôvodu nie je možné identifikovať. Hľadanie dokladov o zaistených a oddisponovaných predmetoch z kaštieľa v Hlohovci pokračovalo v SNM-Historickom múzeu v Bratislave na dokumentačnom od-

Súpis skonfiškovaných obrazov z hlohoveckého kaštieľa po roku 1945. Archív PÚ SR.

delení. V knihách prírastkov a katalogizačných záznamoch bola pri niektorých položkách uvedená poznámka Národná kultúrna komisia alebo Hlohovec. Takéto indicie pomohli k identifikácii viacerých hodín a častí porcelánovej súpravy Alt Wien.¹⁷

pôdorys románskeho Kostola sv. Michala v Dražovciach.³ Žltou zvýraznené múry vykresľujú jednolodie s polkruhovou apsidou na východe a dvojicu pilierov nesúcich západnú emporu.

Vzhľadom na kvantitu a typologickú šírku vyššie charakterizovanej plánovej dokumentácie sme pokladali za vhodné a prínosné spracovať jej súpis ako doplnkovú pomôcku k existujúcemu archívnemu inventáru. Materiál s pracovným názvom *Historické plány, návrhy a ďalšie grafické podklady z fondov a zbierok Štátneho archívu v Ivanke pri Nitre* budeme postupne dopĺňať a spresňovať. Naším zámerom je zmapovanie čo najširšieho okruhu plánových a obrazových podkladov nachádzajúcich sa mimo samostatného, zinventarizovaného fondu Máp a plánov. Cieľom je ponúknuť nielen vstupnú informáciu, ale aj systematický prehľad najmä pre odbornú verejnosť.

Pri zostavovaní súpisu sme vychádzali z existujúceho radenia výkresov vo fascikloch. Položky sme štruktúrovali podľa nasledujúceho kľúča: a) miesto a typ objektu; b) pôvodné označenie na pláne; c) typy priemetov; d) charakteristika objektu podľa výkresu; e) podklad, technika, rozmer; f) signovanie a datovanie. Pre miesto a typ objektu (položka „a“) sme zvolili značenie skratkami, ktoré pozostáva z označenia lokality (N – Nitra, M – Močenok, L – Lukáčovce, K – Kostolná; Kr – Krakovany; R – Radošina, B – bez uvedenia miesta a času), čísla vyjadrujúceho poradie výkresu v zložke a skratky pre typ stavby

(F – fara, H – hospodársky objekt, K – kostol, KON – konštrukcie, M – mobiliár, O – obytná stavba, S – sídlo, rezidencia, kaštieľ, Š – škola, Šp – špitál, T, V – technické a výrobné objekty, Z – záhrady). V charakteristike objektov (položka „d“) sme sa snažili podať stručný popis budov s dôrazom na niektoré osobitné detaily. Súpis uzatvára miestny register a register zostavený podľa typológie objektov.

Možno len súhlasiť s názorom, aby zistenia o prameňoch prinášajúcich nové svetlo do poznania našich pamiatok neostávali iba na listoch poznámkových blokov a v počítačoch.⁴ „Objavovanie objaveného“ je síce niekedy prospešnou, no časovo nie práve ideálnou činnosťou. Z tohto dôvodu by bolo vítané systematickejšie podchytiť už zistené zdroje z domácich archívov, uľahčiac tak budúcu prácu nielen v oblasti pamiatkových výskumov.

Peter Buday

Odbor štátneho informačného systému PÚ SR Bratislava

¹ Správa biskupských majetkov Nitrianskeho biskupstva 1558 – 1949 (býv. Hospodársky archív Nitrianskeho biskupstva). Inventár zostavil Otmar Gergelyi, 1963. MV SR Štátny archív Nitra so sídlom v Ivanke pri Nitre.

² Uložené v Magyar Országos Levéltár Budapest, Kamarai tervtár, T 62, inv. č. 1388/2.

³ Za upozornenie na túto možnosť ďakujem Mgr. Michaele Kalinovej.

⁴ OROSOVÁ, Martina. Archívna burza. In *Informátor Archívu PÚ SR*, 2005, č. 23, s. 7.

Obrazová galéria Erdődyovcov v kaštieli. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

Doklady o skonfiškovaní hnutel'ného majetku z kaštieľa v Hlohovci sa nachádzali v rôznych archívoch, múzeách a galérii. Výsledkom hľadania bolo jednoznačné nájdenie a identifikovanie značného počtu skonfiškovaných umeleckohistorických predmetov.

Priebeh konfiškácií hnutel'ného majetku z kaštieľov bol vzhľadom na povojnové obdobie len postupný a neraz boli predmety umeleckej a historickej hodnoty dočasne uschovávané pred stratou a zničením a až následne zaisťované a konfiškované, často podľa práve vznikajúcich zákonov, nariadení a dekrétov. Práve takýmto spôsobom bol konfiškovaný aj majetok rodiny Erdődy z kaštieľa v Hlohovci. Súpis historickej predmetov sa robili bez vopred určených podmienok a vždy boli ovplyvnené subjektívnym spôsobom zápisu preberajúcich pracovníkov Povereníctva školstva a osvety alebo ich nástupníckych organizácií. Výrazný vplyv na súčasný stav neúplnej a nejednoznačnej evidencie mali aj niekoľkonásobné presuny, triedenia, vyradovania, výpožičky a rôzne prechodné umiestňovania zaistených predmetov. Najrozsiahlejšiu časť bádateľskej práce sme sústredili na vyhľadávanie zoznamov o konfiškácii hnutel'ného majetku rodiny Erdődy, ich porovnávanie s preberacími zoznamami, knihami prírastkov, katalogizačnými záznamami a fotodokumentáciou pôvodných predmetov so súčasným stavom, čo prispelo k jednoznačnej identifikácii viacerých predmetov a pri mnohých predmetoch aj k ich kompletizácii.

80

Ladislav Wesselényi
Bratislava

ARCHÍVNA BURZA

Možnosti využitia internetovej stránky www.arcanum.hu pre potreby pamiatkového výskumu

Internet v súčasnej dobe ponúka množstvo informácií, z ktorých si musíme vedieť vybrať. O kultúrnom dedičstve sa môžeme dozvedieť rôznorodé údaje, ale vždy si treba overiť ich pôvod, pretože viaceré zverejnené dáta sa nezakladajú na serióznom výskume. Pre pamiatkové bádanie sa dajú použiť len tie fakty, ktorých zdroj je presný a overiteľný. S hodnovernými materiálmi pracuje maďarská webová stránka www.arcanum.hu, odkazujúca na ďalšie linky. V nasledujúcom texte sústredím svoju pozornosť na položky dotýkajúce sa obdobia stredoveku a novoveku.

Prvým dôležitým odkazom na uvedenej stránke je Magyar Evangélikus Digitális Könyvtár. Do rámca tejto virtuálnej knižnice sa ukladajú početné staršie i novšie publikácie, vzťahujúce sa na dejiny protestantizmu v Uhorsku. Zo zverejnených monografií si pozornosť zaslúži kniha Lajosa Keménya a Károlya Gyimesyho o evanjelických kostoloch. Vyplatí sa pozrieť aj protestantský časopis *Credo*, v ktorom sa objavujú články i o pamätihodnostiach na území Slovenska. Napríklad v čísle 3 – 4 z roku 2003 jeden z príspevkov mapuje epitafy gemerského kostola v Štítniku. Pätnásťzväzkové dielo o histórii uhorskej protestantskej cirkvi ponúka niekoľko edovaných prameňov.

Magyar Digitális Múzeumi Könyvtár obsahuje časopisy vydávané župnými, štátnymi a špecializovanými múzeami a inštitúciami. Spomedzi nich sa pamiatkarskej oblasti azda najviac dotýka odborné periodikum *Ars Decorativa* Múzea úžitkového umenia a ročenka Maďarskej národnej galérie. Z produkcie ná-

rodnej galérie sem zaradili monografie venované dobe gotiky, Mateja Korvína, renesancie, baroka, klasicizmu či maliarom ako napríklad Adamovi Mányokimu, Franzovi Antonovi Maulbertschovi, a i. Medzi špecializované inštitúcie patrí Úrad na ochranu kultúrneho dedičstva s uverejnenou ročenkou Magyar Műemlékvédelem, časopis Műemlékvédelmi Szemle a i. Medzi úradom vydanými prameňmi sa nachádzajú často využívané knihy, sprístupňujúce dokumentáciu Kornela Divalda a Jozefa Könyökiho.

Odkaz Magyar Múzeumi Képeslap Katalógus umožňuje prezrieť si zbierku starých pohľadníc z celého Uhorska, ktoré uchovávajú štyri maďarské múzeá. Ak chceme v katalógu zistiť prítomnosť pohľadnice nejakej lokality, treba do kolónky Szavak vpísať maďarský názov príslušnej stolice a následne prehľadávať zobrazené výsledky, či sa tam dané miesto vyskytuje.

Link A Magyar Országos Levéltár Adatbázisai odkrýva niekoľko oblastí zapodievajúcich sa archívnymi fondmi a literatúrou, vydanou Maďarským krajiným archívom. Okrem archívnych pomôcok potrebných pri hľadaní údajov v konkrétnych fondoch sú tu niektoré kompletne digitalizované zbierky. Prvá sekcia A Középkori Magyarország Levéltári Forrásainak Adatbázisa sprístupňuje všetky stredoveké listiny viažuce sa na Uhorsko. Z nich získame poznatky k šľachtickým sídlam a cirkevným stavbám – mená vlastníkov, deľby majetku, popisy objektov, a pod. Vyhľadávanie je možné podľa viacerých kritérií, ale ak nevieme presnú signatúru, mali by sme do kolónky

¹ FELCÁN, A. *Hlohovecko kedysi, dnes a zajtra. Obnovené vydanie*. Hlohovec, 1993, s. 52. ISBN-80 900419-4-9.

² NOVOSEDLÍK, P. Poslední Erdődyovci v Hlohovci. In *Genealogicko-heraldický hlas*. 1996, roč. 6, č. 2, s. 3-6.

³ Archív PÚ SR, fond Pamiatkové orgány na Slovensku do roku 1951 (ďalej f. Pamiatkové orgány), Hlohovec, šk. 36. Spis č. 15.020/45 - *Evakuácia zariadenia a umeleckých pamiatok z kaštieľa*; spis č. 15.020/45 - *Evakuácia - vývoz do Nemcka. Vývozná prihláška, inventár archiválií, inventár obrazov, inventár kníh*.

⁴ NOVOSEDLÍK, P. Poslední Erdődyovci v Hlohovci. In *Genealogicko-heraldický hlas*. 1996, roč. 6, č. 2, s. 3-6.

⁵ Archív PÚ SR, fond Pamiatkové orgány, Hlohovec, šk. č. 36. *Zabezpečenie a zistenie kultúrnych hodnôt v kaštieli - práca Mateja Lauku zo dňa 6. 6. 1945*.

⁶ Archív Vlastivedného múzea v Hlohovci. *List so záznamom telefonických informácií o osude predmetov zo zámku Hlohovec*. Hlohovec, 12. 8. 1993, spis č. 179/93.

⁷ KRAMPLOVÁ, J. Vznik a rozvoj múzea na hrade Červený Kameň. In *Múzeum*. 1988, roč. 23, č. 1, s. 39.

⁸ KRAMPLOVÁ, ref. 7, s. 39.

⁹ KRAMPLOVÁ, J. *Analýza zbierkových fondov múzea SNM-hrad Červený Kameň. Rezortná výskumná úloha 534-M-MUZ-12-01*. Archív SNM, pobočka Červený Kameň, 1985, s. 5.

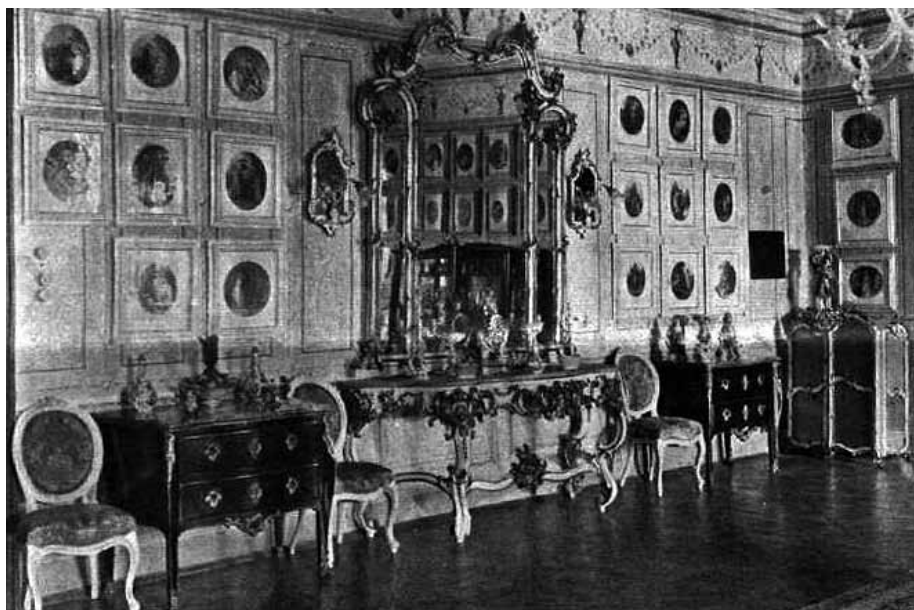
¹⁰ KRAMPLOVÁ, ref. 7, s. 39-44.

¹¹ Archív PÚ SR, fond Pamiatkové orgány, Čakany, šk. č. 20. *Obrazy odvezené do kaštieľa v Čakanoch dňa 1. 10. 1949*.

¹² Archív PÚ SR, fond Pamiatkové orgány, Čakany, šk. č. 20. *Potvrdenie o prevzatí umeleckých diel z kaštieľa Čakany zo dňa 12. 1. 1953*.

¹³ NOVOSEDLÍK, ref. 4, s. 3-6.

¹⁴ Archív PÚ SR, fond Pamiatkové orgány, Hlohovec, šk. č. 36. *Zápisnica o zaisťovaní a oddisponovaní umelecko-historických pamiatok z kaštieľa v Hlohovci zo dňa 30. 1. 1946*.

Konzolový stôl a obidve komody z Hlohovca sú uložené v SNM-Múzeum Červený Kameň. Vasárnapi Ujság, 7. 1. 1912.

¹⁵ Archív výtvarného umenia SNG, fond SNG Bratislava. *Potvrdenie o prevzatí umeleckých diel z kaštieľa Čakany zo dňa 12. 1. 1953*.

¹⁶ Archív výtvarného umenia SNG, fond SNG Bratislava. *Výžiadanie potvrdenia z Rímsko-katolíckeho farského úradu v Hlohovci dňa 14. 6. 1960*.

¹⁷ JANKOVIČOVÁ, M. *Hodiny : Zo zbierok Historického múzea Slovenského národného múzea : Katalóg výstavy*. Bratislava : 1993, s. 53.

Regesza napísať maďarský názov stolice, kde sa objekt nášho záujmu nachádza. Potom medzi vyselektovanými listinami hľadáme v registoch tú, ktorá sa vzťahuje na skúmanú lokalitu.

V rámci sekcie A középkori Magyarországnak digitális könyvtára sa sprístupňujú pramenné edície s prepisom niektorých listín, ktoré sú v predošlej stredovekej sekcii dostupné v origináli. Spomedzi všeobecne známych edícií sa dajú listovať stránky Fejérovho *Codexu diplomaticu*, Hazai okmánytáru, Wenzelovho *Codexu diplomaticu Arpadianu*, Anjou-kori Oklevéltáru, Zsigmondkori oklevéltáru, a i. Územne sa dnešného Slovenska týkajú napríklad edície prameňov z archívov rodov Abaffy, Apponyi, Máriássy, Podmaniczky, Reviczky a Szent-Iványi. Vďaka indexom a registru sa v týchto tlačенých zväzkoch lepšie vyhľadávajú údaje k skúmaným lokalitám, nakoľko sa používa jedna štandardizovaná forma mena konkrétnej sídliskovej jednotky.

Ďalšia sekcia Királyi Könyvek poskytuje nepreberné množstvo údajov z obdobia 16. až 19. storočia. Originály dokumentov prinášajú poznatky z niekoľkých okruhov tém. Z majetko-právnych majú veľký význam donačné a konfiškačné záznamy, kúpno-predajné zmluvy, majetkové zámeny, medzi ktorými môžeme hľadať informácie o stavbách tvoriacich súčasť majetku. Fond obsahuje aj udelenia erbov, povýšenia do šľachtického stavu, potvrdenia cechových štatútov, menovacie dekréty županov a i. Pri vyhľadávaní písomného materiálu k stavbám sa oplatí zadať maďarský názov stolice, v ktorej sa nachádza konkrétny objekt, do kolónky Megye. Ďalšia možnosť predstavuje kolónka Birtok, kde si klikneme na index a vyberieme si z ponúknutých názvov. Je to jednoduchšie, pretože v indexoch sa nepoužíva jednotné pomenovanie lokalít, ale také, ako ich zaznamenali v prameňoch.

Dokumenty z obdobia 16. až 19. storočia zahŕňa sekcia Urbaria et Conscriptioes. Ako názov fondu napovedá, sú tu zverejnené urbáre a súpisy panstiev alebo menších šľachtických

majetkov. Pre poznanie šľachtických sídiel majú neoceniteľnú hodnotu popisy interiéru a exteriéru hradov, kaštieľov a kúrií. V prípade mnohých stavieb tieto dokumenty znamenajú jediné svedectvo o starších stavebných etapách rezidiencií, ktoré prešli zásadnými zmenami v neskorších obdobiach alebo sa dodnes už nezachovali. Nemenej zaujímavé sú údaje o zariadení objektov tam, kde sa zamerali na podrobné zinventarizovanie všetkých predmetov v danom sídle. V tejto sekcii sa dáta prehľadávajú obdobne ako pri sekcii venovanej kráľovským knihám.

Do sekcie Térképtár sa dostali početné typy kartografických materiálov, vzniknutých predovšetkým v 18. a 19. storočí. Pri podrobnom prezeraní týchto graficky príťažlivých archiválií sa stretne s pôdorysmi, kresbami a plánmi viacerých typov architektúr – hradov, pevností, kaštieľov, kúrií, majerov, hostincov, solných skladov a parkov. Väčšiu časť fondu tvoria mapy cestných spojení, lesov, panstiev, stolíc, štátov; plány vodných tokov; regulačné plány riek; katastrálne mapy obcí; plány priemyselných budov, železníc a banských stavieb a i. Najlepší spôsob vyhľadávania pre dané lokality je zadanie maďarského názvu príslušnej stolice do kolónky Szavak a nato nadväzujúce prehľadávanie skúmaného miesta.

Možnosť danej stránky som sa snažil aspoň v krátkosti priblížiť a prispieť k zvýšeniu jej návštevnosti všetkými, ktorí sa zaoberajú históriou a pamiatkovou starostlivosťou. Vďaka tejto stránke výskumníci môžu získať dosiaľ zabudnuté informácie ešte predtým, ako sa podujmú na archívny či architektonický prieskum. Na prezentovanej stránke sa vyskytujú aj ďalšie linky na archiválie a literatúru mapujúcu obdobie 19. a 20. storočia. Na záver treba upozorniť na skutočnosť, že predovšetkým literatúra sa priebežne dopĺňa o ďalšie tituly, takže počas aktualizácie sú niektoré odkazy dočasne neprístupné.

Tomáš Janura
Historický ústav SAV

Secesia v Hlohovci

Popri pretrvávajúcom historizme tak, ako v iných mestách, aj v Hlohovci sa secesia vyvíjala ako dekoratívny sloh s ne-tradičnou kombináciou ornamentiky a nových materiálov. Jej rozvoj ovplyvnili viaceré faktory. V roku 1872 sa Hlohovec stal jedným z 12 slúžnovských okresov Nitrianskej župy so sídlom osobitného kráľovského súdu a pozemnoknižného úradu, v roku 1898 bola vybudovaná železničná trať Leopoldov – Nitra, v roku 1905 bol vybudovaný most cez Váh, ktorý v roku 1910 vystriedal nový železobetónový most. Veľký rozmach nastal aj spustením

Budova školy na Pribinovej 35

Foto: Archív KPÚ Trnava

prevádzky dieslovej elektrárne v roku 1909, v roku 1912 bola na mieste dnešnej ZENTIVY založená Zweigova vozová a nábytková továreň. Z mestečka presláveného najmä vinohradníctvom sa začalo stávať priemyselné mesto. Ekonomický rast Hlohovca bol na tú dobu veľmi progresívny, čo sa odrazilo aj na stavebno-urbanistickom rozvoji mesta, ktoré sa začalo rozširovať severným a severovýchodným smerom od historického jadra, pribudli nové ulice a s ním aj táto nová módna vlna – secesia.

Na základe katastrálnej mapy z konca 19. storočia, postupne doplňovanej do roku 1936 môžeme novo formujúci sloh v Hlohovci zaradiť do začiatku 20. storočia s pretrváváním až do druhej dekády 20. storočia. Autorstvo väčšiny secesných stavieb zatiaľ nepoznáme. Môžeme však povedať, že architekti, ktorých rukopisy sa podpísali na viacerých objektoch a dekoratívnych prvkoch, boli inšpirovaní podobnými stavbami aké poznáme v neďalekom regióne (Piešťany, Trnava, Bratislava), ale aj v centrách vtedajšieho štátu (Viedeň, Budapešť). Najväčší počet takýchto stavieb je možné zaznamenať na dnešnej Pribinovej ulici, v menšom počte na Štefánikovej a v malej miere na Štúrovej ulici a v priľahlých uličkách. Časť objektov vznikala v kompaktnej mestskej štruktúre formou prieluk alebo prestavieb starších objektov, druhá časť vznikala v novo vymeovaných stavebných častiach, prevažne ako solitérne stavby. Z funkčného hľadiska išlo o objekty účelovo viazané na konkrétne využitie a obytné budovy s prevahou vilkového charakteru.

Medzi hodnotné secesné stavby, ktoré obohatili mestský urbanizmus Hlohovca, patrí budova školy na Pribinovej ulici č. 35, medzi Hlohovčanmi nazývaná „kamenná škola“. Tento prívlas-

tok „kamenná“ si získala na základe pevných kamenných základov a vysokého kamenného obloženia fasád. Na zachovanom staršom pláne (pôdoryse prízemí) nie je uvedený autor ani rok, vieme však, že na nezastavanom pozemku, tzv. nive, ju postavila v roku 1911 stavebná firma J. Sessler. Dvojpodlažná budova školy bola slávnostne otvorená 1. septembra 1912 a nastúpilo do nej 453 žiakov. Situovanie budovy v náročnej polohe dnešných ulíc Pribinovej a Jesenského si vyžadovalo splnenie zvýšených nárokov a precíznosť architekta i staviteľa na dispozičné, hmotové a architektonické riešenie. Proporciosť a kompozičnosť hmôt je bohato zastúpená secesnými prvkami, či už kamennými, drevenými alebo terakotovými, doplnenými výtvarnou výzdobou inšpirovanou ľudovým umením geometrického a štylizovaného ornamentu. Hlavný vstup v náročnej polohe umocňuje figurálna sochárska výzdoba s motívom súvisiacim s funkciou školy. Architektúra dvojpodlažnej hmoty s dvomi krídlami dopĺňa veľmi zaujímavé riešenie kamenného oplatenia s bránami, lemujúce ohraničenie parcely z obidvoch strán ulíc. Okrem bohatého riešenia prvkov na fasádach je zachovaný bohatý inventár secesných prvkov aj v interiéri. Budova školy je kultúrnou pamiatkou a doposiaľ slúži pôvodnej funkcii, je jediná svojho druhu v rámci mesta i širšieho regiónu a predstavuje vzorový a jedinečný príklad stavby postavenéj v duchu uhorskej secesie.

Identický kamenný obklad sa nachádza na objekte vilky samostatne stojacej na parcele neďaleko „kamenej“ školy, na Pribinovej ulici č. 51. Okrem soklovej časti sú kamenným obkladom zvýraznené aj okraje plytkého postranného rizalitu ukončeného štítom, vo vrchole s drevenou rezbárskou výzdobou. Zo štítu vystupuje segmentový rizalit ukončený balkónom s plným murovaným zábradlím. Ostatné štýlotvorné prvky fasády sú odlišne riešené od bohato zdobenej secesnej školy. Na základe spoločných podobností sa dá predpokladať, že vilka bola navrhnutá rovnakým architektom a bola postavená po roku 1911. V súčasnosti je v budove zriadený azylový dom pre mužov.

Meštiansky dom na Pribinovej 25

Foto: Archív KPÚ Trnava

Do druhej dekády 20. storočia môžeme zaradiť dvojpodlažný meštiansky dom orientovaný hlavnou, architektonicky dominantnou fasádou do západnej strany Pribinovej ulice č. 4. Je súčasťou pamiatkového územia a bol postavený ako radový dom na malej parcele, ktorá vznikla rozčlenením hĺbkovej rožnej parcely

smierujúcej do námestia. Architekt pri projektovaní musel zohľadniť stiesnené pomery parcely, ktoré maximálne využil pri riešení funkčného využitia objektu a do stredu dispozície objektu vsadil vetraciu šachtu. Architektonický návrh je kvalitný nielen svojím dispozičným riešením, ale aj kvalitou umeleckého a remeselného stvárnenia. Prevažujú geometrické prvky, do ktorých sú zakomponované lesklé plochy zo skla. Je tu dobre

Dom na Pribinovej 88

Foto: Archív KPÚ Trnava

čitateľná ruka skúseného architekta poznajúceho súdobé trendy architektúry uplatňované na území Rakúsko-Uhorska. Pôvodne prízemný dom na základe zmluvy o kúpe od roku 1926 patril Emilovi Wollnerovi s manželkou Etelou, rod. Braunovou. Nasledujúcim vlastníkom sa stal syn Arpád Wollner. V roku 1950 prevzal budovu štát, od ktorého nehnuteľnosť odkúpil v roku 1950 terajší vlastník.

Jediným a snáď aj jedinečným príkladom organickej secesie v Hlohovci a blízkom okolí je prízemný meštiansky dom situovaný v radovej zástavbe východnej strany Pribinovej ul. č. 25. Je súčasťou ochranného pásma pamiatkovej zóny, v štíte na kartuši nesie nápis EPULT s datovaním 1908. Vo vrchole vstupného otvoru sa nachádza klenák, ktorý je zdobený reliéfom erbu, pravdepodobne rodiny Pongráczovcov z Nitry, ktorá dala dom postaviť, no po dokončení ho hneď predala. Plastický rastlinný dekor fasády dopĺňa na plytko vystupujúcom rizalite secesný maskarón a poloblúkovito ukončený vstupný dverný otvor s intaktno zachovanou dvernou výplňou.

Zaujímavou architektonicky poňatá a intaktno zachovaná je fasáda prízemného meštianskeho domu na Pribinovej ulici č. 88 lemujúca jej západnú stranu. Trojosová, asymetricky riešená fasáda je zvýraznená v krajnej severnej osi plytkým rizalitom ukončeným trojuholníkovým štítom s trojicou prevetrávacích okienok vo vrchole. Okraje štítov sú po obvode zvýraznené drevenou rezbárskou výzdobou. Typické štvortabuľkové secesné okná sú v hornej tretine spojené plošným pásom rímsy s vlnkovkovou výzdobou, ktorej štýlovo podobné olemovanie prechádza aj po hornom obvode okna. Dom slúži na obytné účely a jeho ďalšie súvislosti o ňom sa nám nepodarilo zistiť.

Okrem týchto pozoruhodných stavieb obraz secesnej tvorby v Hlohovci dopĺňajú aj ďalšie stavby, z ktorých mi nedá nespomenúť napr. vily na Pribinovej ulici č. 71 a č. 89, Dom okresnej robotníkov poisťujúcej pokladnice, samostatne stojaci oproti evanjelickému kostolu (v súčasnosti obvodné oddelenie policajného zboru), meštianske prízemné domy na Štefánikovej č. 19, č. 45, č. 61, solitérnu stavbu bývalého daňového úradu (dnes Špeciálna základná škola s materskou školou) na Štefánikovej ulici č. 38, ako i meštiansky dom na Štúrovej ul. č. 49.

✍

Eva Šabíková

Krajský pamiatkový úrad Trnava

Pohľad na priemyselné kultúrne dedičstvo v okrese Hlohovec

Ako ukázal výskum, historický priemysel, časovo vymedzený koncom 18. storočia až obdobím konca druhej svetovej vojny, nebol v okrese Hlohovec príliš početný. Známa Slovakofarma Hlohovec (dnes Zentiva) síce vznikla v 50. rokoch 20. storočia z malej „alkaloidickej továrne“ založenej v roku 1943, ale z nej sa už nič nezachovalo v pôvodnom stave. Drôtovňa Hlohovec (dnes Bekaert) vznikla v roku 1960 ako priemyselný stimul mesta tiež až v rámci socialistického spriemyselnovania Slovenska. Preto tieto závody nespádajú do okru-

hu nášho výskumného záujmu.

Príslušnosť k rôznym a rôzne veľkým administratívno-správnym celkom, ku ktorým Hlohovecko v minulosti patrilo, sa v uvedenom období nestalo impulzom jeho priemyselného rozvoja – ten sa odohrával v rušnejších oblastiach na západ od Váhu. Išlo o oblasť tradične poľnohospodársku a vinohradnícku, nebola tu surovínová základňa, ktorá i na Slovensku najviac ovplyvňovala priemyselný rozvoj v jeho počiatkoch (ložiská železa, prípr. iných nerastov, hoj-

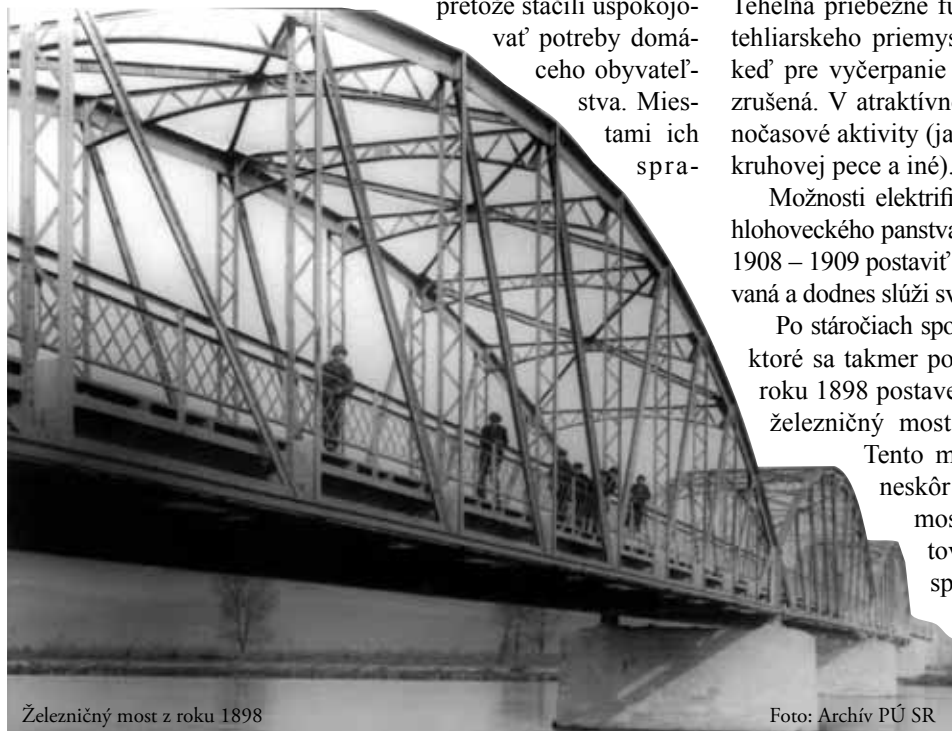

Hlavná budova elektrárne v Hlohovci

Foto: J. Štieranka

nosť dreva), výhodné dopravné spojenie, či iné lákavé podmienky na podnikanie. Rozhodujúcim činiteľom tu bola úrodná pôda, neskôr bola ocenená aj kvalitná tehliarska hlina. Produkty a suroviny sa dlho spracovávali tradičnými remeselnými technikami,

pretože stačili uspokojovať potreby domáceho obyvateľstva. Miestami ich spracovávať potreby domáceho obyvateľstva. Miestami ich spracovávať potreby domáceho obyvateľstva.

Železničný most z roku 1898

Foto: Archív PÚ SR

covania bola najmä dedina – tá zabezpečovala i bežné potreby väčších sídiel, ktoré tu boli iba dve – mesto Hlohovec a mestečko Leopoldov. V Hlohovci na Váhu mleli múku celé kolónie vodných kolesových mlynov, v dedinách sa v malých tzv. poľných peciach pálili tehly a iné hlinené výrobky. Mimo región sa na blízke trhy vyvážalo len pivo a víno, pivovar vo Sv. Petre (dnes miestna časť Hlohovca) bol založený v roku 1722. Trhy s dobytkom v Hlohovci mali dlhú tradíciu od stredoveku, ale v období nástupu industrializácie boli už minulosťou.

Je len samozrejmé, že industrializácia sa v oblasti Hlohovca presadila najmä v oblasti spracovania poľnohospodárskych plodín. Mlyny sa v priebehu druhej polovice 19. storočia prestavovali na valcové na parný pohon alebo pohon vodnou turbínou. Na prelome 19. a 20. storočia zlepšenie dopravných podmienok (železnica, železničný most cez Váh) a lepšia dostupnosť odbyťisk ešte zvýšili záujem o zavádzanie efektívnejších priemyselných technológií. Sladovníca bratov Eislerovcov v Hlohovci vznikla v roku 1859, v roku 1912 bola modernizovaná (dnes je zachovaný len sklad vo dvore). Celá polovica barokového pivovaru vo Sv. Petre bola na prelome 19. a 20. storočia prestavaná a modernizovaná (dnes je tu výroba nealkoholických nápojov). V Leopoldove, priamo pri železnici, bol roku 1908 založený liehovar ako účastinná spoločnosť, ktorá sústreďovala skupinový podnikateľský záujem. Pracuje dodnes, po prestavbách z jeho pôvodnej podoby zostalo len málo, zachovali sa však aj pôvodné secesné domy s bytmi zamestnancov.

Nástup hromadnej výroby tehál v kruhových peciach sa u nás trochu oneskoril, no jedna z najlepšie zachovaných tehelní s kruhovou pecou v celom Trnavskom kraji sa nachádza práve v Hlohovci. Bola to tehelnia bratov Herzovcov, založená v roku 1918. Tehelnia priebežne fungovala aj po začlenení do socialistického tehliarskeho priemyslu a krátko aj po reštitúcii po roku 1990, keď pre vyčerpanie ložiska kvalitnej hlíny musela byť výroba zrušená. V atraktívnom areáli tehelne prevádzkuje majiteľ voľnočasové aktivity (jazda na koňoch, športová strelnica v interiéri kruhovej pece a iné).

Možnosti elektrifikácie sa pre Hlohovec otvorili, keď vlastní hlohoveckého panstva gróf Imrich Erdődy dal v Hlohovci v rokoch 1908 – 1909 postaviť dieselovú elektrárňu. Neskôr bola modernizovaná a dodnes slúži svojmu účelu.

Po stáročia spojenia oboch brehov Váhu drevenými mostmi, ktoré sa takmer po každej povodni museli stavať nanovo, bol roku 1898 postavený medzi Leopoldovom a Hlohovcom prvý železničný most so železnou štvoroblúkovou mostovkou.

Tento most bol v roku 1945 zničený a o tri roky neskôr nahradený dnešným mostom s priamou mostovkou, ktorej konštrukciu vyrobili a zmontovali Železiarne Podbrezová. Od roku 1910 spájali brehy Váhu medzi Šulekovom (vtedy Beregseg) a Hlohovcom v miestach pod zámočným kopcom ďalší most, železobetónový, postavený budapeštianskymi firmami Schlick a Nicholson. Tento u nás ojedinelý secesný most postihol v roku

Torzo železobetónového secesného mosta z roku 1910

Foto: J. Stieranka

1945 rovnaký osud ako železničný, s tým rozdielom, že nebol už obnovený a zostalo z neho len torzo na šulekovskej strane.

Aj keď je okres Hlohovec územne malý, predstavuje jeho industriál zaujímavú a neodmysliteľnú súčasť priemyselného dedičstva Trnavského kraja a západoslovenského regiónu.

Jana Šulcová

Odbor národných kultúrnych pamiatok
PÚ SR Bratislava

Prírastky knižnice v roku 2010

1. Bibliografie, encyklopédie, slovníky

Bibliografie památkové péče za rok 2001. 2010. Zost. Jiřina Dejmková. Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2010. 245 s. **Sign. 30 866.**

Bibliografie památkové péče za rok 2002. 2010. Zost. Jiřina Dejmková. Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2010. 231 s. **Sign. 30 971.**

KLČO, Marián, KRUPA, Vladimír. 2010. *Archeologická bibliografia okresu Piešťany za roky 1992 – 2001.* Piešťany : Balneologické múzeum, 2010. 54 s. **Sign. 30 792.**

Pannon enciklopédia : a magyar építészet története. Kitekintéssel a kárpát-medence egészére. (Panónska encyklopédia : uhorské stavebné dejiny s ohľadom na celistvosť Karpatskej kotliny). 2009. Budapest : Urbis Könyvkiadó, 2009. 539 s. **Sign. 30 857.**

Príručka ku genealogickému výskumu na Slovensku a v slovakickom zahraničí. 2009. Zv. 2. Zost. M. Šišmiš. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2009. 265s. **Sign. 30 676.**

Register Nových obzorov : ročník 11 – 20, 31 – 32. 2007. Zost. Michal Socha. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2007. 218 s. **Sign. 30 871.**

Studia Bibliographica Posoniensia 2010. Zost. Miriam Poriežová. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2010. 232 s. **Sign. 30 989.**

VRTEL, Ladislav. 2009. *Heraldická terminológia.* Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2009. 460 s. **Sign. 30 675.**

Východoslovanské tlače do roku 1900 v historickom fonde Štátnej vedeckej knižnice v Prešove. 2009. Zost. Marcela Domenová, Mária Nachajová. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2009. 232 s. **Sign. 30 872.**

2. Zborníky

Agria : Annalec Musei Agriensis XLV. 2009. Edit. Veres Gábor. Eger : Dobó István Vármúzeum, 2009. 438 s. **Sign. 30 908.**

Dejiny staveb : zborník príspevků z konferencie v Nečtinách konané ve dnech 20. 3. – 22. 3. 2009. Plzeň : Klub Augusta Sedláčka, 2010. 223 s. **Sign. 30 806.**

Enigma : művészettelméleti folyóirat 61. 2009. Marosi Ernő. Zost. Szabó Ágnes. Budapest : Nemzeti Kulturális Alap, 2009. 182 s. **Sign. 30 914.**

Ethnologia Slovaca et Slavica XXXIII : zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. 2010. Edit. Magdaléna Paríková. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. 82 s. **Sign. 30 905.**

Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci 2009. Olomouc : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2009. 190 s. **Sign. 30 910.**

Stavebnícka ročenka 2010 : betón a konštrukcie z betónu. Zost. Magdaléna Lukáčová. Bratislava : Jaga Group, s. r. o., 2009. 143 s. **Sign. 30 681, 30 807.**

Svorník 7/2009 : technická infraštruktúra budov a sídel. Sborník príspevků ze 7. konferencie stavebněhistorické-

ho průzkumu uspořádané 10. – 13. 6. 2008 v Jáchymově. 2009. Praha : Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2009. 197 s. **Sign. 30 815.**

3. Archeológia

Analysing Pottery : Processing - Classification - Publication. 2010. Ed. Barbara Horejs, Reinhard Jung, Peter Pavúk. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. 324 s. **Sign. 30 883.**

Archeologický atlas Pražského hradu. 2009. Díl I. Katedrála sv. Víta – Vikářská ulice. Ed. Jana Maříková-Kubková, Iva Herichová. Praha : Archeologický ústav AV ČR, 2009. 110 s. **Sign. 30 885.**

Badania archeologiczne na Górnym Ślasku i ziemiach pogranicznych w latach 2007 – 2008. / Archeologické výzkumy na Horním Slezsku a na jeho pomezí v letech 2007 – 2008. 2010. Zost. Eugeniusz Tomczak, Vratislav Janák. Katowice : Ślaskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego, 2010. 324. s. **Sign. 30 982.**

Fundort Kloster : Archäologie im Klosterreich : Katalog zur Ausstellung im Stift Altenburg. 2000. Wien : Bundesdenkmalamt, 2000. 319 s. **Sign. 30 777.**

Musaica XXVI : zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Katedra archeológie. 2009. Edit. Tomáš König. Bratislava : Univerzita Komenského, 2009. 231 s. **Sign. 30 834.**

NEUSTUPNÝ, Evžen. 2010. *Teorie archeologie.* Plzeň : Vydav. Aleš Čeněk, 2010, 318 s. **Sign. 30 950.**

Régészeti kutatások Magyarországon 2008. / Archaeological Investigations in Hungary 2008. Edit. Júlia Kisfaludi. Budapest : KÖH és MNM, 2009. 328 s. **Sign. 30 856.**

SZABÓ, Géza. 2009. *Pannónia kincse : a mészbetétes edények népének bonyhádi temetője. / Schatz von Pannonien : das Gräbelfeld der inkrustierten Keramik von Bonyhád.* Szekszárd : JAZYG Kutató és Fejlesztő Kft., 2009. 63 s. **Sign. 30 855.**

4. Architektúra, ľudová architektúra

BONČO, Juraj, ČOMAJ, Ján. 2010. *Búranie Podhradia : stavba Mosta SNP.* Bratislava : Vydav. Marenčin PT, s. r. o., 2010. 317 s. **Sign. 30 880.**

Čo pretrvá? Ludové staviteľstvo Bajše. / Mi maradt meg? Bajsa népi építésze. 2010. Text Beszédes Valéria. Sobotica : Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture, 2010. 31 s. **Sign. 30 930.**

Forma nasleduje funkciju : funkcionalistická architektúra v Nitrianskom kraji : katalóg výstavy. 2009. Zost. Imrich Tóth. Nitra : Krajský pamiatkový úrad, 2009. **Sign. 30 678.**

Historické krovy v regiónoch Oravy a Kysúc. 2010. Žilina : Žilinská univerzita, 2010. 224 s. **Sign. 30 875.**

Igazságügyi épületek magyarországon a dualizmus korában. (Justičné budovy v Uhorsku v období dualizmu.) Budapest : Magyar Építészeti Múzeum. 79 s. **Sign. 30 977.**

**Glosy z časopisu
Österreichische Zeitschrift
für Kunst
und Denkmalpflege
(Rakúsky časopis pre umenie
a pamiatkovú starostlivosť)**

ISSN AUT 0029-9626
Roč. LXIV, 2010, Heft 1 – 2

Monotematické dvojčíslo časopisu sa zameriava na viedenské mestské a hradné opevnenie. Komisia pre dejiny umenia Rakúskej akadémie vied sa od roku 2005 zaoberá výskumom viedenského Hofburgu. K 200-ročnému výročiu spomienky na demoláciu časti viedenského opevnenia francúzskym vojskom zorganizovala v čase od 30. 9. – 1.

12. 2009 medzinárodné sympóziu na tému Viedenské hradné opevnenie ako súčasť viedenského mestského opevnenia. Výsledky sympózia sa v spolupráci so Spolkovým pamiatkovým úradom podarilo uverejniť v špeciálnom čísle predkladaného časopisu.

V úvodnej štúdií Ochrana a symbol – O viedenskom mestskom opevnení od vrcholného stredoveku do polovice 19. storočia Ferdinand Opll ponúka prehľad o jeho vývoji počnajúc zvyškami múrov tábora rímskych legionárov, jeho vybudovanie ako opevnenia v 16. a 17. storočí, jeho odstránenie Františkom I., zbornej báš za vlády cisára Františka Jozefa. Zobrazuje tiež mestské opevnenie v jeho obrannej funkcii ako aj jeho symbolickú (pokr. na ďalšej strane)

Informačný bulletin k výstave Chráňme ... usporiadanej z príležitosti 20. výročia založenia Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody 1951 – 1971. Bratislava : SÚPSOP, 1971. **Sign. 30 922.**

LAZORÍK, Ján. 2002. *Fotočítanka ľudovej architektúry a bývania východného Slovenska.* Prešov : ARKUS, s. r. o., 2002. 177 s. **Sign. 30 999.**

Lidová architektúra – mesto Plzeň. 1998. Text: Karel Foud, Tomáš Karel. Plzeň : Památkový ústav, 1998. 115 s. **Sign. 30 851.**

Medzinárodné kolokvium o pamiatkovej starostlivosti so zameraním na ľudovú architektúru vo vzťahu k urbanistickým problémom. : sprievodca. 1984. Bratislava : ŠÚPS, 1984. 78 s. **Sign. 30 920.**

Osturňa : pamiatková rezervácia ľudovej architektúry a jej okolie. 2010. Osturňa : Obecný úrad, 2010. 38 s. **Sign. 30 863.**

Sborník Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave – Úsek ochrany pamiatok : materiál z 1. slovenskej konferencie o otázkach ochrany a dokumentácie ľudovej architektúry na Slovensku. 1960. Bratislava : SÚPSOP, 1960. 156 s. **Sign. 30 921.**

Slávne vily Slovenska. 2010. Edit. Matúš Dulla. b. m. v. : FOIBOS BOOKS SK, 2010. 282 s. **Sign. 30 926.**

5. Sakrálna architektúra

BAUER, Juraj. 2010. *Kaplnky košickej kalvárie.* Košice : Štátna vedecká knižnica, 2010. 59 s. **Sign. 30 960.**

Calvinist Churches in Hungary. 1992. Edit. Erzsébet Déri. Budapest : Hegyi & Company Publishing House, 1992. 182 s. **Sign. 30 893.**

FILIPEK, Andrej. 2010. *Jezuitský kostol v Bratislave.* Trnava : Dobrá kniha, 2010. 142 s. **Sign. 30 952.**

HALKO, Jozef, KOMORNÝ, Štefan. 2010. *Dóm : katedrála sv. Martina v Bratislave.* Bratislava : LÚČ, vydateľské družstvo, 2010. 608 s. **Sign. 30 987.**

CHALUPECKÝ, Ivan, WOLF, Vladimír, MAJERECH, Ferdinand. 1994. *Dielo Majstra Pavla : chrám sv. Jakuba v Levoči.* B. m. v. : Vladimír Wolf – Proart, 1994. **Sign. 30 890.**

IOAN, Augustin. 2004. *Bisericile Fortificate ale Sasilor din Transilvania / The Fortified Churches of the Transylvanian Saxons.* Bucuresti : Noi Media Print, 2004. 94 s. **Sign. 30 907.**

Kostol sv. Juraja v Spišskej Sobote. 2006. Text: Anton Cyril Glatz, Peter Zubko. Košice : Agentúra SÁŠA, 2006. 63 s. **Sign. 30 991.**

KRACÍKOVÁ, Lucie, SMETANA, Jan. 2000. *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa.* Praha : Společnost přátel starožitností, 2000. 127 s. **Sign. 30 791.**

Lutheran Churches in Hungary. 1992. Edit. Balázs Dercsényi. Budapest : Hegyi & Company Publishing House, 1992. 143 s. **Sign. 30 892.**

Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Náchod. 2002. Autori: Ivana Maxová, Pavel Nejedlý, Pavel Zahraník. Praha : Státní ústav památkové péče, 2002. 220 s. **Sign. 30 784.**

Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Svitavy. 1997. Autori: Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Miloš Suchomel, Pavel Zahradník. Praha : Státní ústav památkové péče, 1997. 104 s. **Sign. 30 783.**

NOVÁČEK, Karel. 2010. *Kladubský klášter 1115 – 1421 : osídlení, architektura, artefakty.* Plzeň : Západočeská univerzita, 2010. 374 s. **Sign. 30 957.**

PALOUŠOVÁ, Zdenka. 2009. *Kamenná boží muka v jižních Čechách a přilehlé Moravě.* České Budějovice : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2009. 288 s. **Sign. 30 669.**

Prešovská kalvária. 2010. Autori textov: Darina Petranská, Peter Zubko, Jozef Dronzek, Eva Semanová. Prešov : Rímskokatolícka cirkev, 2010. 95 s. **Sign. 31 000.**

Pútnické miesta Slovenska : sprievodca. 2010. Edit. Alena Piatrová. Trnava : Filozofická fakulta TU, 2010. 279 s. **Sign. 30 941.**

SISA, Béla. 2001. *A Kárpát-medence fatornyai. Wooden bell Towers in the Carpathian Basin.* Nyíregyháza-Sóstófür : Kiadta a Múzeumfalú Baráti Kör, 2001. 365 s. **Sign. 30 894.**

TIPLIC, Ioan Marian. 2008. *Fortified Churches of Transylvanian Saxons*. Bucuresti : Noi Media Print, 2008. 119 s. **Sign. 30 906**.

6. Hradý, zámky, opevnenia, kaštiele

ANGEL, Gheorghe. 1973. *Középkori várak Erdélyben*. (Stredoveké hradý v Sedmohradsku.) (Xerox). Bukarest : Meridiane Könyvkiadó, 1973. 137 s. **Sign. 30 767**.

BEDNÁR, Peter. 1998. *Die Entwicklung der Befestigung der Nitraer Burg im 9. – 12. Jahrhundert*. (Separát). Bonn, 1998. **Sign. 30 772**.

Castellologica bohemica 11. 2008. Edit. Tomáš Durdík. Praha : Archeologický ústav AV ČR, 2008. 750 s. **Sign. 31 004**.

DURDÍK, Tomáš. 2008. *Hradý na Malši*. Praha : Společnost přátel starožitností, 2008. 175 s. **Sign. 31 001**.

DURDÍK, Tomáš. 2007. *Hrad Přimda*. Praha : Společnost přátel starožitností, 2007. 103 s. **Sign. 31 002**.

DURDÍK, Tomáš. 2001. *Hrad Týřov*. Praha : Společnost přátel starožitností, 2001. 70 s. **Sign. 31 003**.

FAJT, Jiří, ROYT, Jan, GOTTFRIED, Libor. 2010. *Posvátné prostory hradu Karlštejna*. Praha : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2010. 64 s. **Sign. 30 902**.

Forum urbes medii aevi V. : městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy. 2008. Brno : Archaiia, o. p. s., 2008. 337 s. **Sign. 30 808**.

Fürstenberský palác. Velvyslanectví Polské republiky v Praze. 2000. Praha : Academia, 2000. 94 s. **Sign. 30 837**.

HRNKO, Anton. 2009. *Devín : božská perla Slovenska*. Bratislava : Eko-konzult, 2009. 134 s. **Sign. 30 657**.

Kaštiele Nitrianskeho kraja : katalóg k výstave, ktorá bola usporiadaná v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2009. Nitra : Krajský pamiatkový úrad, 2009. **Sign. 30 679**.

Oranžérie na Sychrově. 2009. Liberec : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2009. **Sign. 30 659**.

PETERCSÁK, Tivadar. 2010. *Várak és múzeumok. Studia Agriensia 29*. Eger : Dobó István Vármúzeum, 2010. 271 s. **Sign. 30 911**.

Přemyslovské Křivoklátsko : 900 let hradu Křivoklátsko. 2010. Edit. Vladislav Razím. Praha : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2010. 228 s. **Sign. 30 849**.

SÁROSSY, Štefan. 2010. *Kaštieľ vo Veľkom Šariši : história, dáta a udalosti, kresby, fotografie, olejomalby, spomienky pamätníkov*. Veľký Šariš : VI. n. vo vydavateľstve KOMA, Prešov, 2010. 102 s. **Sign. 30 993**.

Stredoveké hradý : Euroregión Váh - Dunaj - Ipeľ / Középkori várak : Vág – Duna – Ipoly Euroregió. 2009. Úvod Daniel Balko, text Martin Bóna. B. m. v. : RZ Váh – Dunaj – Ipeľ, 2009. **Sign. 30 794**.

Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského. 2010. Zost. Radoslav Ragač. Skalica : Regionálna rozvojová agentúra, 2010. 135 s. **Sign. 30 836**.

7. Mestá, obce

ADAMKOVIČ, Anton. 2001. *Doľany pri Častej : monografia*. B. m. v. : Vydav. Oto Németh, 2001. 335 s. **Sign. 30 663**.

Bernolákovo 1209 – 2009 : dejiny obce. Zost. Michal Duchoň, Juraj Turcsány. Bernolákovo : Obec, 2009. 208 s. **Sign. 30 680**.

Čierne. 1998. Zost. Mária Šcuryová. Čierne : Obecný úrad, 1998. 103 s. **Sign. 30 888**.

Dejiny Malého Slavkova. 2010. Zost. Božena Malovcová, Vladimír Labuda. Malý Slavkov : Obecný úrad vo vyd. VL GRAFIK, 2010. 175 s. **Sign. 30 882**.

DOBROVOLNÝ, Igor. 2004. *Martin na historických pohľadniciach 1898 – 1938*. Martin : Dobrovolný a synovia, 2004. 136 s. **Sign. 30 948**.

DUBOVSKÝ, Ján, POSPECHOVÁ, Petra, TURCSÁNY, Juraj. 2002. *Doľany*. : Obecný úrad Doľany, 2002. 214 s. **Sign. 30 664**.

FEDOR, Peter. 2004. *Senec : bránou do tretieho milénia*. Senec : Sinex, 2004. 320 s. **Sign. 30 800**.

HANUŠIN, Ján. 2008. *Stredné Považie na starých pohľadniciach*. Zost. Daniel Kollár.

význam sebedovomého mešťianstva.

Heike Krause a Ingrid Mader v nasledujúcom článku Skorý novovek mestského opevnenia vo Viedni – Aktuálne výsledky archeologických vykopávkov mesta Viedeň prezentujú prieskum v oblasti ulíc Wipplingerstrasse, Neutorgasse, divadlo Ronacher a v oblasti Weihburggasse / Parking. Jednotlivé nálezy obsahujú celkom dobre zachované múry, ktoré možno pomocou vtedajších plánov zaradiť a interpretovať ich funkcie.

Paul Mitchell v stati Hofburg ako pevnosť (13. – 16. storočie) analyzuje stredoveký hrad ako obranný areál od jeho vzniku po neskorý stredovek. Na pozadí historických udalostí objasňuje vzťah mesta a jeho obyvateľov k hra-

Brána mestského opevnenia v Grazi

du a panstvu, pričom dôležitú úlohu zohrávala brána Widmertor pri vstupe do mesta. Opisuje krátke dejiny stavby a jej funkčnosti do začiatku 15. storočia, podáva prehľad najdôležitejších dobových znázornení a rieši otázku priestorového odčlenenia pevnosti od rezidencie.

Markus Jeitler v článku Písomné pramene pri organizovaní stavby viedenského mestského opevnenia v 16. storočí prináša nové úvahy k výstavbe bást Burgbastei a Löblbastei. Skúma doteraz málo známe písomné pramene, ktoré obsahujú sociálne a hospodársko-historické informácie.

Sibylle Grün v úvahe Vzťah viedenského hradu k mestskému opevneniu v 16. a 17. storočí osvetľuje ich vzťah ako profánnej a vojenskej architektúry. Po prehľade historických udalostí, ktoré súvisia (*pokr. na ďalšej strane*)

s výstavbou Burgbastei venuje zvláštnu pozornosť bránam Widmertor a Burgtor.

Diether Kramer a Leopold Toifl v príspevku Vývoj mestského opevnenia v Grazi v 16. a 17. storočí porovnávajú mestské opevnenie vo Viedni a Grazi a podávajú ich výskumno-historický a všeobecno-historický prehľad.

Markus Jeitler, Richard Kurdiovsky a Anna Mader-Kratky v článku o priestorovej rekonštrukcii viedenského opevnenia vymedzujú presnú definíciu pojmu „Burgbastei versus Spanier“, ktorú doterajšia literatúra dosiaľ postrádala.

Andrea Sommer-Mathis rozoberá Viedenské hradné opevnenie ako stavenisko tanečných sál a operných budov v 16. a 17. storočí. Pozornosť zameriava na zriadenie „Comoedi Haus“ a porovnáva ďalšie vtedajšie známe operné sály.

Claudia Reichl-Ham v príspevku „...udržať pevnosť alebo s ňou padnúť“ opisuje hradné opevnenie a jeho vojensko-historický význam. Analyzuje obliehanie Viedne Turkami v roku 1683 a pritom poukazuje na vojensko-historický význam hradných bást a okolitého opevnenia. Detailná chronológia 62-dňového obliehania je obohatená o písomné správy očitých svedkov.

Johannes Fichtinger v svojej štúdiu „Na magickom kopci“ popisuje hradný ravelín a jeho vplyv na oslobodenie Viedne spod obliehania Turkami v roku 1683. Obraz maliara Noltscha „Na magickom vrchu“ ponúka východiskový bod na ďalšiu analýzu. „Magický vrch“ je synonymom viedenského hradného vrchu, ktorý bol hlavným cieľom pri obliehaní.

Jochen Martz si kladie otázku „Boli tu tie staré hradby?“ Zaoberá sa vznikom a vývojom záhradného využitia v priestore fortifikačnej zelenej plochy viedenského Hofburgu. V 18. storočí vojensko-historický význam opevnenia poklesol a vzrástol záujem o úpravu zelene. V 19. storočí záujem vyvrcholil vytvorením hradnej záhrady.

Werner Michael Schwarz sa venuje kritike mestského opevnenia v 18. storočí. Zameriava sa na dopravnú situáciu v okolí hradnej brány Burgtor, jednej z viedenských mestských hradieb, ktorá ako veľká bariéra je vystavená kritike.

Viedeň už nie je viac pevnosť, píše Anna Mader-Kratky v stati K histórii hradného (pokr. na ďalšej strane)

Bratislava : DAJAMA, 2008. 95 s. **Sign. 30 954.**

HANUŠIN, Ján. 2010. *Trenčianske Teplice na starých pohľadniciach*. Zost. Ján Hanušin, Daniel Kollár. Bratislava : DAJAMA, 2010. 95 s. **Sign. 30 955.**

HOLČÍK, Štefan. 1992. *Bratislava*. Bratislava : Tatran, 1992. 142 s. **Sign. 30 887.**

KERESTEŠ, Peter. 2010. *História obce Svätoplukovo – historický Šalgov : monografia dejin obce*. Svätoplukovo : Obecný úrad, 2010. 255 s. **Sign. 30 988.**

KOLLÁROVÁ, Zuzana. 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad : Mestský úrad, 2004. 237 s. **Sign. 30 979.**

Levice : monografia mesta. 2010. Zost. Marta Švolíková. Levice : Mesto Levice, 2010. 255 s. **Sign. 30 984.**

MANÁK, Marián. 2010. *Drahovce : dejiny obce*. B. m. v. : Magma, 2010. 432 s. **Sign. 30 959.**

Mesto Žilina. 1997. Žilina : Regionálna rozvojová agentúra, 1997. 189 s. **Sign. 30 670.**

Nitra. 1977. Zost. Juraj Fojtík. Bratislava : Obzor, 1977. 299 s. **Sign. 30 898.**

NOVOTNÁ, Mária, PÉCHY, Štefan. 2004. *Levoča v obrazoch. Levoča in Pictures. Leutschau in Bildern. Lewocza w obrazach*. Levoča : Mestský úrad vo vydavateľstve BAMBOW, 2004. 95 s. **Sign. 30 886.**

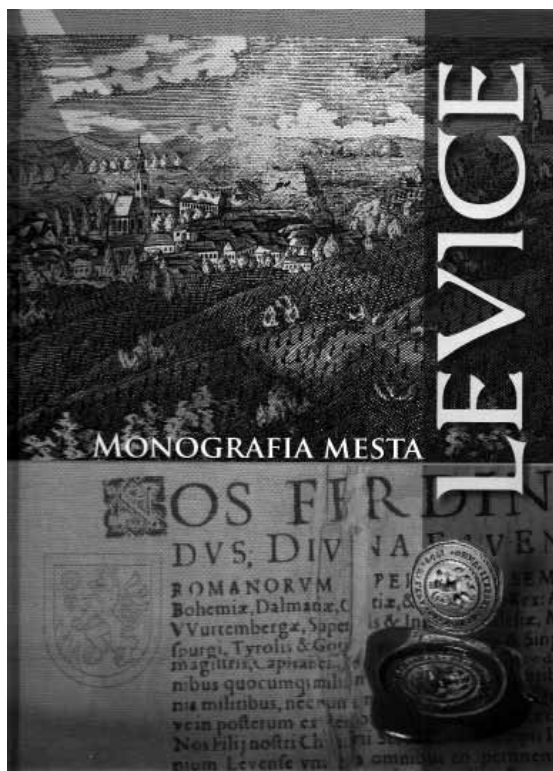
Osobnosti Šariša I. 2010. Edit. Martin Pekár. Prešov : Prešovská univerzita, 2010. 115 s. **Sign. 30 972.**

PETRANSKÁ, Darina. 2009. *Objavovanie Prešova I*. Prešov : Adin, s.r.o., 2009. 80 s. **Sign. 30 992.**

Prepozitúra Panny Márie v Novom Meste nad Váhom. 2010. Nové Mesto nad Váhom : TISING, s. r. o., 2010. 35 s. **Sign. 30 933.**

REMIASOVÁ, Marta. 2003. *Kocurany 1113 : monografia obce*. Kocurany : Obecný úrad, 2003. 110 s. **Sign. 30 912.**

RUSNÁK, Martin, KOLLÁR, Daniel. 2010. *Orava na starých*

pohľadniciach. Bratislava : DAJAMA, 2010. 95 s. **Sign. 30 953.**

Ružomberok : monografia mesta. 2009. Ružomberok : Mesto, 2009. 283 s. **Sign. 30 805.**

SEDLÁK, František, MELNÍKOVÁ, Marta, ĎURINA, Andrej. 1976. *Nováky kedysi a dnes*. Martin : Osveta, 1976. 185 s. **Sign. 30 909.**

SIVOK, Ján, ŠIMKOVIC, Michal. 2009. *Divín : svedkovia histórie*. B. m. v. : Ján Sivok – JSS, 2009. **Sign. 30 819.**

Slovenská Lupča : monografia obce vydaná pri príležitosti 760. výročia prvej písomnej zmienky o obci. 2010. Zost. Juraj Dávid, Elena Debnarová, Marta Dvoranová. Slovenská Lupča : Obec, Obecný úrad, 2010. 190 s. **Sign. 30 956.**

Slovenské kráľovské mestá : Bardejov, Kežmarok, Levoča, Stará Ľubovňa. 2009. Zost. Igor Bobák, Mária Bobáková. B. m. v. : BAMBOW, 2009. 94 s. **Sign. 30 889.**

ŠAROŠSY, Stanislav. 2009. *Kapitoly z histórie Veľkého Šariša*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2009. 135 s. **Sign. 30 994.**

Tlmače v plynutí času : monografia mesta. 2010. Zost. Jarmila Bátorovská. Tlmače : Mestské kultúrne stredisko, 2010. 288 s. **Sign. 30 937.**

URBAN, Peter. 2009. *Zlatá kniha Hontu*. Martin : Matica slovenská, 2009. 493 s. **Sign. 30 824.**

ŽUDEL, Juraj, DUBOVSKÝ, Ján. 2006. *Dejiny Modry*. Modra : Mestský úrad, 2006. 688 s. **Sign. 30 820, 30 899.**

8. Múzeá

- Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums 2009*. Zost. G. Ulrich Grossmann. Nürnberg : Der Verlag des Germanischen Nationalmuseums, 2009. 291 s. **Sign. 30 809**.
- Gemer – Malohont : zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote*. Roč. 5. 2009. Zost. Oľga Bodorová. Rimavská Sobota : Gemersko-malohontské múzeum, 2009. 188 s. **Sign. 30 797**.
- Pollack Mihály (1773 – 1855). Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeumban 2005 június 10. – augusztus 30.* 2005. Budapest : Budapesti Történeti Múzeum, 2005. 48 s. **Sign. 30 821**.
- Terra Scepusiensis – Terra Christiana 1209 – 2009. Matúš Lányi – Nový zákon : výstava*. 2009. Levoča : SNM-Spišské múzeum, 2009. **Sign. 30 667**.
- Terra Scepusiensis – Terra Christiana 1209 – 2009. Spišský hrad, Spišská Kapitula : dve centrá v dejinách Spiša*. 2009. Edit. Mária Novotná. Levoča : SNM-Spišské múzeum, 2009. 223 s. **Sign. 30 668**.
- V záhrade nebeského pokoja. Pohrebné ríty v čase a priestore. Zo zbierok Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote : sprievodca výstavou*. 2009. Rimavská Sobota : Gemersko-malohontské múzeum, 2009. 15 s. **Sign. 30 798**.
- Významenanania, rady a dekorácie v zbierkach SNM - Múzeum Betliar / A Szlovák Nemzeti Múzeum-Betliari Múzeumának - Kitüntetés gyűjteménye*. 2009. Text: Silvia Lörinčíková. Betliar : SNM-Múzeum Betliar, 2009. 87 s. **Sign. 30 969**.
- Zalai Múzeum 18. (Petánovics Katalin 70 éves.)* 2009. Zalaegerszeg : A Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2009. 324 s. **Sign. 30 964**.

9. Dejiny

- ALBERTY, Július. 2009. *Historik v prúde času : spomienky Júliusa Albertyho*. Banská Bystrica : Katedra histórie FHV UMB, 2009. 244s. **Sign. 30 677**.
- BAKA, Igor. 2010. *Politický systém a režim Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1940*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2010. 322 s. **Sign. 30 965**.
- BARBERI, Sandra, BROCHEREL, Jules. 1992. *Alpismo, etnografia, fotografia e vita culturale in Valla D'Aosta fra ottocento e novecento*. Ivrea : Priuli & Verlucca, 1992. 165 s. **Sign. 30 672**.
- BEKSICS, Gusztáv. 2000. *Maďarizácia a pomaďarčovanie s osobitným zreteľom na naše mestá*. Bratislava : Knižná redakcia R-COOK, 2000. 66 s. **Sign. 30 998**.
- Bitka pri Bratislave v roku 907 a jej význam pre vývoj stredného Podunajska : zborník príspevkov z kolokvia*. 2008. Zost. Tatiana Štefanovičová, Drahoslav Hulínek. Bratislava : Slovenský archeologický a historický inštitút, 2008. 320 s. **Sign. 30 881**.
- BITSKEY, István. 2010. *Petrus Cardinalis Pazmany, Archiepiscopus Strigoniensis*. Edit. Jozef Šimončíč, Alžbeta Hološová. Trnava : Ústav dejín TU, 2010. 255 s. **Sign. 30 940**.
- Byzantinoslovaca II.* 2008. Edit. Martin Hurbanič, Vratislav Zervan. Bratislava : Byzantologický seminár Alexandra Avenaria, 2008. 167 s. **Sign. 30 830**.
- Byzantinoslovaca III.* 2010. Edit. Miroslav Daniš. Bratislava : Byzantologický seminár Alexandra Avenaria, 2010. 154 s. **Sign. 30 967**.
- COMENIUS, Johannes Amos. 2009. *Janua linguae latinae reserata aurea. Leutschoviae, 1643*. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2009. **Sign. 30 862**.
- ČIŽMÁŘOVÁ, Jana. 2004. *Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Nakladatelství Libri, 2004. 367 s. **Sign. 30 915**.
- Dejiny Trnavy*. 2010. Zväzok 1. Edit. Jozef Šimončíč. Trnava : Mesto Trnava, 2010. 623 s. **Sign. 30 986**.
- Erbové listiny / Patents of Arms*. 2006. Zost. Milan Šišmiš. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 2006. 236 s. **Sign. 30 873**.
- FÁNDLY, Juraj. 1991. *Historická rozprava o Dolňanoch*. Modra : Múzeum Ľudovíta Štúra, 1990. 88 s. **Sign. 30 662**.
- GÉCIOVÁ-KOMOROVSKÁ, Veronika. 2009. *Ľudový kult svätých patrónov na západnom Slovensku*. Bratislava : LÚČ, vydateľské družstvo, 2009. 128 s. **Sign. 30 765**.
- Historické štúdie : k životnému jubileu Mikuláša Píscha*. 2008. Edit. Miroslav Daniš. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FF UK, 2008. 183 s. **Sign. 30 825**.
- Historické štúdie : k životnému jubileu Zuzany Ševčíkovej*. 2009. Edit. Miroslav Daniš. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FF UK, 2009. 246 s. **Sign. 30 826**.
- Historické štúdie : Medzi antikou a stredovekom – rímska a germánska spoločnosť*

opevnenia v 18. storočí a jeho demolácia v roku 1809. Zamýšľa sa nad areálom hradného opevnenia, ktorý Jozef II. sprístupnil verejnosti, a tak pôvodne vojenský objekt zmenil na miesto oddychu a rekreácie. Pri ústupe francúzskych vojsk v roku 1809 na povel Napoleona bolo opevnenie zborené.

Christian Benedik nadväzuje na predchádzajúci príspevok témou Plány vonkajšieho hradného námestia v čase od jeho zbúrania v roku 1809 do vybudovania hradnej brány. Autor sa pokúša zachytiť chronológiu plánov a projektov v uvedenom období.

„Otvorenie pozemského raja“ od Reingarda Witzmanna znamená oživenie na viedenskej bašte v období medzi jozefinizmom a „Vormärz“ (pred revolúciou 1848). Oficiálne sprístupnenie vojenského opevnenia obkolesujúceho Viedeň verejnosti malo za následok jeho postupnú premenu na zelenú plochu. Vojensky uzavreté územie sa zmenilo na promenádu, kde obyvatelia mesta, ktorí žili vo veľmi obmedzenom prostredí, mohli tráviť voľný čas a rekreovať sa. Vznikalo veľa kaviarní, ktoré okrem občerstvenia lákali aj živou hudbou.

Harald Robert Stühlinger sa venuje premene námestia na miesto pamätníka. Analyzuje vonkajšie hradné námestie vo svetle vtedajšej fotografie. Zaoberá sa jeho fotografiami z obdobia počiatkov fotografovania, obzvlášť fotografiami z rokov 1850 až 1865. Rozdeľuje ich do dvoch skupín, a to zábery mesta a zábery Hofburgu a hradného námestia.

Hradné opevnenie pri plánovaní Ringstrasse a Kaiserföra od autora Richarda Kurdišovského popisuje pozvolné miznutie viedenských mestských hradieb.

Elisabeth Grosseger v záverečnom príspevku „Ako hľadáme ponad baštu do širšej modrej diaľavy...“ analyzuje baštu z hľadiska témy ako kulisy pre divadlo a film. Pre obyvateľov Viedne znamenala desaťročia stredobod záujmu. Arthur Schnitzler jej v svojej hre Mladý Medardus vytvoril na divadelnom javisku literárny pomník. ☞

Juliana Reichardtová
Knížnica PÚ SR Bratislava

v *barbarských zákonníkoch*. 2010. Edit. Miroslav Daniš, Pavol Valachovič. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FF UK, 2010. 302 s. **Sign. 30 827.**

Historické štúdie 46 : ročenka Historického ústavu Slovenskej akadémie vied. 2010. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2010. 349 s. **Sign. 30 990.**

HLADKÝ, Juraj, VONDROVSKÝ, Ivo. 2009. *Sta viator : kapitoly z dejín Leopoldova (I)*. Leopoldov : Mesto Leopoldov, 2009. 119 s. **Sign. 30 654.**

HLAVINKA, Ján, NIŽŇANSKÝ, Eduard. 2009. *Pracovný a koncentračný tábor v Seredi 1941 – 1945*. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu, 2009. 191 s. **Sign. 30 828.**

HOLEC, Roman. 2010. *Coburgovci a Slovensko*. Bratislava : Kalligram, 2010. 464 s. **Sign. 30 817.**

HUDEC, Rudolf. 2009. *Františkáni v Bratislave v rokoch 1238 – 1950*. Bratislava : Serafín, 2009. 156 s. **Sign. 30 674.**

Imagines narrantes : knižná grafika 16. storočia v historických knižniciach Prešova. 2009. Edit. Marcela Domenová. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2009. 356 s. **Sign. 30 884.**

IVÁNYI, Béla. 1909. *Eperjes város végrendeleti könyve 1474 – 1513*. (Kniha testamentov mesta Prešov.) (Xerox). Budapest :

Athenaeum Irodalmi és Nyomdai, 1909. 14 s. **Sign. 30 771.**

KAŠIAROVÁ, Elena. 2010. *Banická a hutnícka minulosť Slovenska v kartografických pamiatkach*. Košice : Zväz hutníctva, ťažobného priemyslu a geológie Slovenskej republiky : Banská agentúra, 2010. 191 s. **Sign. 30 925.**

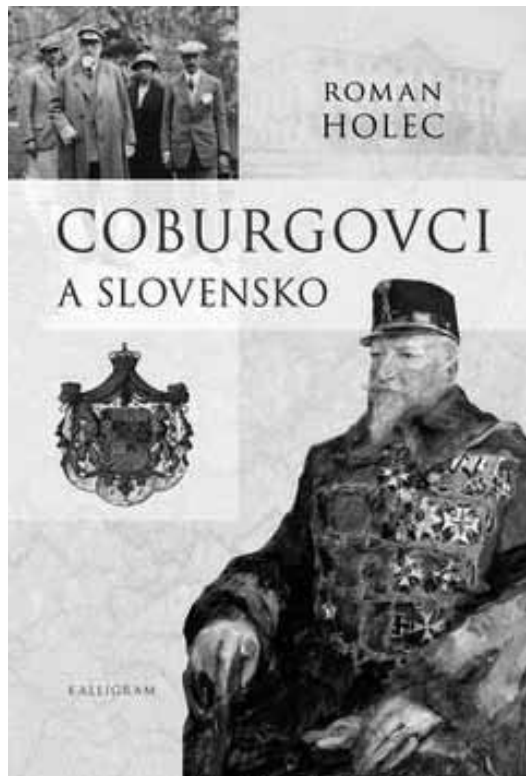
KISS, Gergely. 2006. *Abbatia regalia – Hierarchia Ecclesiastica. A királyi alapítású bencés apátok ogyházzogi helyzete a 11. – 13. században*. (Cirkevno-právny stav benediktských opátstiev založených členmi kráľovskej rodiny v 11. – 13. stor.) Budapest : METEM – Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2006. 227 s. **Sign. 30 917.**

Komenského ústav v Košiciach 1919 – 1929. (Xerox). Košice : Štátna knihtlačiareň, 1929. 35 s. **Sign. 30 976.**

KÓNYOVÁ, Annamária, KÓNYA, Peter. 2010. *Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 16. – 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010. 224 s. **Sign. 30 932.**

KUČERA, Matúš. 2009. *Bratislava a starí Slováci : o počiatkoch mesta a národa*. Martin : Matica slovenská, 2009. 140 s. **Sign. 30 653.**

Maďarská menšina na Slovensku v procesoch transformácie po roku 1989 : identita a politika II. 2008. Zost. Jana Šutajová,

Vývoj cirkevnej správy na Slovensku z pohľadu poznania sakrálnej architektúry

RÁBIK, V. a kol. 2010. *Vývoj cirkevnej správy na Slovensku*. Krakov : Katedra histórie a Inštitút pre výskum prameňov k slovenským dejinám Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a Spolok Slovákov v Poľsku, 2010. 473 s. ISBN 978-83-7490-347-9.

V predloženej kolektívnej monografii sú publikované príspevky, ktoré odzneli 24. 6. 2010 na rovnomennej medzinárodnej konferencii organizovanej Katedrou histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

Hlavnou zložkou publikácie sú príspevky analyzujúce vývoj cirkevnej správy predovšetkým na území pôvodnej Ostrihomskej arcidiecézy, pričom vychádzajú najmä zo súčasných možností historického výskumu dobového písomného materiálu, ktorý je čiastočne doplnený, respektíve konfrontovaný aj závermi archeologických, či architektonicko-historických výskumov.

Úvodná štúdia R. Marsinu sumarizuje doterajšie názory na vznik prvotných cirkevných štruktúr na našom území od najstarších čias po 12. storočie, viažucich sa najmä na veľkomoravské obdobie a prostredie Nítry. Plynulo na ňu nadväzujú štúdie V. Rábika a M. Mareka, v ktorých sa autori pokúšajú re-

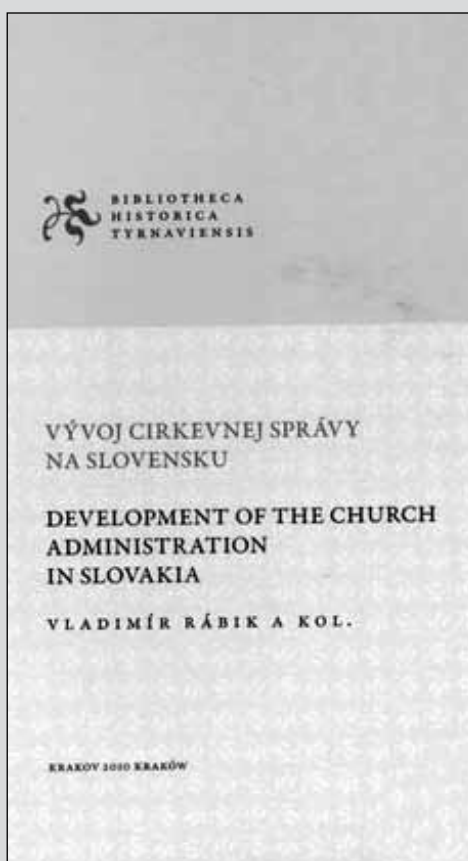
konštruovať organizačnú štruktúru cirkevnej správy od vzniku Ostrihomskeho arcibiskupstva, a to osobitne v Bratislavskom prepoštstve a Nitrianskom biskupstve s členením na archidia-konáty a dištrikty s abecedne radeným prehľadom doložených farností, ku ktorým sú zhrnuté historické údaje o ich najstaršom písomnom doklade, existencii kostola, či zmienky o farároch, predovšetkým na základe zachovaných historických písomných prameňov. V. Rábik v úvode svojho príspevku zároveň veľmi prehľadne sumarizuje najstaršie písomné pramene s ich základnou charakteristikou, z ktorých vychádzajú uvedené štúdie – súpis pápežských desiatok z rokov 1332 až 1337; listina ostrihomskeho arcibiskupa Čánada z roku 1335 dokladajúca výmenu majetkov s ostrihomským kanonikom – kustódom Jánom; listina Leonarda de Pensaura a Jána z Kaniže z roku 1390 vydaná v spore o vydávanie posvätných olejov; kanonická vizitácia Ostrihomskeho arcibiskupstva z roku 1397 a zo-

- Mária Ďurkovská. Prešov : Ústav regionálnych a národnostných štúdií, 2008. 219 s. **Sign. 30 968.**
- MALINIAK, Pavol. 2009. Človek a krajina Zvolenskej kotliny v stredoveku. Banská Bystrica : FHV Univerzita Mateja Bela, 2009. 246 s. **Sign. 30 874.**
- MÁRIÁSSY, Péter. 2006. *Máriássy ... Tisícročná história rodu pokračuje ...* Košice : Karnat, 2006. 60 s. **Sign. 30 996.**
- MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. 2009. *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu. Část I.* Praha : Nakladatelství Libri, 2009. 564 s. **Sign. 30 878.**
- MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. 2006. *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu. Část II.* Praha : Nakladatelství Libri, 2006. 967 s. **Sign. 30 879.**
- Milan Rastislav Štefánik v zrkadle prameňov a najnovších poznatkov historiografie. 2010. Edit. Miloslav Čaplovič, Bohumila Ferenčuhová, Mária Stanová. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2010. 288 s. **Sign. 30 931.**
- Osídlenie Zvolenskej kotliny od včasného stredoveku do polovice 19. storočia. 2009. Edit. Oto Tomeček. Banská Bystrica : FHV Univerzity Mateja Bela, 2009. 165 s. **Sign. 30 831.**
- Poriadok bohoslužieb : večierne, utierne a svätej liturgie (byzantsko-slovanského obradu.) 1958. (Xerox). Rím : Posvätná kongregácia pre východné cirkvi, 1958. 48 s. **Sign. 30 776.**
- Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov : od revolúcie 1848 – 1849 k dualistickému Rakúsko-Uhorsku. Zv. 10. Počiatky politickej emancipácie Slovákov a formovania modernej spoločnosti. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2009. 335 s. **Sign. 30 852.**
- PURDEK, Imrich. 2009. *15 rokov Vojenského historického ústavu (1994 – 2009).* Bratislava : Vojenský historický ústav, 2009. 187 s. **Sign. 30 903.**
- REZIK, Ján. 1996. *Verejná prešovská poprava čiže Prešovské jatky 1687.* Prešov : Vydavateľstvo KARIČKA, 1996. 139 s. **Sign. 30 997.**
- RUIZOVÁ, Libuše. 2008. *Realie k dejinám hygieny : kolekce nádob osobní hygieny z fondů hradů a zámků.* Praha : Národní památkový ústav, ÚP, 2008. 80 s. **Sign. 30 816.**
- SARKADI, Márton. 2010. „S folytatva magát a régi művet“ : tanulmányok a gyulafehérvári székesegyház és püspöki palota történetéről. („Pokračujúc v starom diele“ : štúdie o dejinách kapituly a biskupského paláca.) Budapest : Teleki László Alapítvány, 2010. 359 s. **Sign. 30 918.**
- Schematismus dioecesis Neosoliensis pro Anno Saeculari 1874.* (Xerox). Neosolii : Typis Philippi Machold. 455 s. **Sign. 30 766.**
- Schwarzenbergové : primogenitura 1790 – 1950.* 2009. České Budějovice : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2009. **Sign. 30 666.**
- ŠKALSKÁ, Monika. 2009. *Jelšava a Jelšavské panstvo v stredoveku : k osídleniu severného Gemera.* Martin : Matica slovenská, 2009. 331 s. **Sign. 30 951.**
- Studia Historica Tyrnaviensia IX – X.* 2010. Edit. Marta Dobrotková. Kraków; Trnava : Spolok Slovákov v Poľsku; TU, 2010. 519 s. **Sign. 30 970.**
- ŠIMONČIČ, Jozef, ŠKOVIERA, Daniel. 2002. *Trnavská univerzita v dokumentoch (1635 – 1998).* Edit. Jozef Šimončič. Bratislava : Vydavateľstvo Veda, 2002. 79 s. **Sign. 30 801.**
- TÓTH, Sándor. 2008. *A Hont-Pázmány nemzetség premontréi monostorai.* (Premonštrátske kláštory založené rodom Hont-Poznanovcov.) Edit. Rostás Tibor. B. m. v. : BT-Press Könyv és Lapkiadó Bt, 2008. 199 s. **Sign. 30 854.**
- Tourist in Granada : la ciudad de 1830 vista por los viajeros.*

znam fár z roku 1516 vyhotovený pre pripravovanú, avšak nekonanú diecéznu synodu v Ostrihomskej kapitule. Štúdie dopĺňajú na záver prehľadné sumarizujúce tabuľky a mapové prílohy, ktoré umožňujú rýchlu orientáciu v identifikovanej štruktúre cirkevnej správy, ako aj porovnanie dátumov prvých písomných zmienok o obciach a farnostiach, či o patrocíniách.

Ako už bolo uvedené vyššie, autori pri charakteristike jednotlivých farností uvádzajú do súvislostí aj výsledky archeologických a architektonicko-historických výskumov, ktoré čerpajú najmä z komplexných diel ako napr. Súpis pamiatok na Slovensku 1 – 3, Bratislava 1967 – 1969, či práca D. Bialekovej: *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až zač. 13. storočia.* Nitra 1989. Ide o zásadné syntetizujúce publikácie, avšak od ich vydania už uplynulo dlhšie obdobie, počas ktorého sa podarilo niekedy pomerne výrazne prehodnotiť stavebný vývoj samotných sakrálnych objektov, a preto sa ukazuje aj tu ako veľmi potrebná práve interdis-

ciplinárna komunikácia a porovnanie najnovších výstupov výskumov jednotlivých vedných disciplín, ktoré sa vzájomne dopĺňajú. Napr. pri Kostole sv. Juraja v Kostofanoch pod Tríbečom sa podarilo nedávno analýzou drevnej hmoty, ktorá bola s najväčšou pravdepodobnosťou primárne osadená do najstaršej hmoty kostola, posunúť jeho datovanie do 9. storočia (P. Barta, M. Bóna), naproti tomu Rotunda sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici býva datovaná na základe pamiatkových výskumov pred polovicu 11. storočia i keď sa uvažuje o jej možnom skoršom vzniku, nateraz nie je ešte jednoznačnejšie preukázaný (aktuálne prebiehajúci reštaurátorský výskum J. Doricu ešte nie je uzavretý), či vznik kostola v Klátovej Novej Vsi – časť Sádok je najnovšie datovaný do druhej polovice 11. storočia, resp. najneskôr do 12. storočia (J. Lukačka, M. Bóna, M. Mikuláš) alebo kostol v Šaštíne-Strážach, časť Stráže je románsky tehlový pravdepodobne z 1. polovice 13. storočia (M. Kalinová).

(pokr. na ďalšej strane)

2008. Granada : Fundación Albaicín, 2008. 154 s. **Sign. 30 665.**
Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidniku č. 25.
 2010. Edit. Miroslav Sopoliga. Svidník : SNM – Múzeum ukrajinskej kultúry, 2010. 463 s. **Sign. 30 966.**

Visitatio canonica : egyházlátogatási jegyzőkönyvek Batthyány József esztergomi érsek idejéből 1776 – 1779. (Vizitačné protokoly z obdobia pôsobenia ostrihomského arcibiskupa Jozefa Batthyány). 1997. Edit. Ilo-na Tomisa. Budapest : MTA Néprajzi Kutatóintézete, 1997. 215 s. **Sign. 30 916.**

Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska I. 2009. Edit. Marcela Dome-nová. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2009. 254 s. **Sign. 30 870.**

Z minulosti Spiša 13 : ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. 2005. Zost. Ivan Chalupecký. Levoča : Spišský dejepisný spolok, 2005. 301 s. **Sign. 30 978.**

ZEMAN, Lubomír. 2008. *Západočeský lázeňský trojúhelník : západočeské lázně v kontextu evropského lázeňského dědictví.* Karlovy Vary : Karlovarský kraj a NPÚ, 2008. 139 s. **Sign. 30 814.**

Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Zv. 1. Postavenie a majetky

zemianskych rodov. : zborník prác z interdisciplinárnej konferencie, ktorá sa konala 8. – 10. júna 2009 v Martine. 2009. Edit. Miloš Kovačka, Eva Augustínová, Maroš Mačuha. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 402 s. **Sign. 30 927.**

Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Zv. 2. Duchovná a hmotná kultúra : zborník prác z interdisciplinárnej konferencie, ktorá sa konala 8. – 10. júna 2009 v Martine. 2009. Edit. Miloš Kovačka, Eva Augustínová, Maroš Mačuha. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 418 s. **Sign. 30 928**

ŽUDEL, Juraj. 2010. *Osídlenie Slovenska v neskorom stredoveku.* Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2010. 320 s. **Sign. 30 949.**

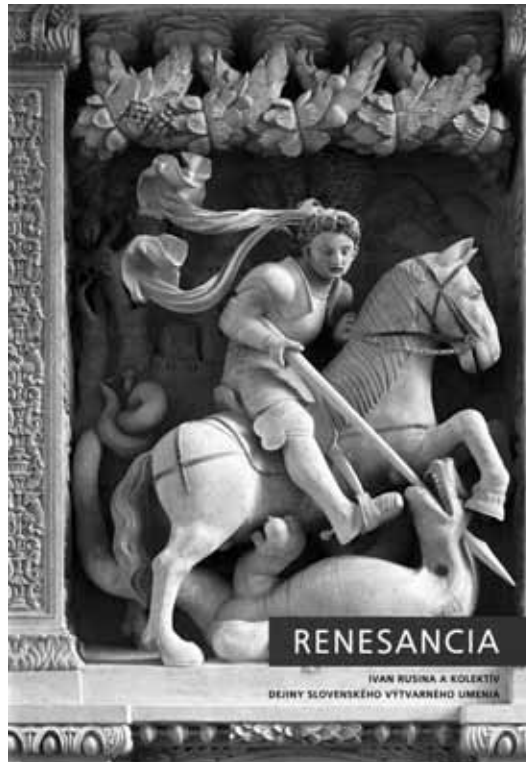
10. Dejiny umenia

BALÁŽOVÁ, Barbara, MEDVECKÝ, Jozef, SLIVKA, Dušan. 2009. *Medzi zemou a nebom : majstri barokovej fresky na Slovensku.* Bratislava : OZ Societas historiae artium, 2009. 179 s. **Sign. 30 833.**

Bonum ut pulchrum : Essays in Art History in Honour of Ernő Marosi on His Seventieth Birthday. 2010. Budapest :

Institute for Art History, 2010. 567 s. **Sign. 30 853.**

Důvěrný prostor / nová dálka : umění pražské secese. 1997. Pra-

Podobne ako predchádzajúce príspevky sa aj štúdia M. Skal-skej venovala analýze stredovekej cirkevnej správy, no tento krát na území Gemera. Okrem iného poukazuje na skutočnosť, že akákoľvek správna štruktúra, t. j. aj cirkevná, v tomto období nevyhnutne musela vychádzať z hustoty a kvality osídlenia. Tak ako archeologické bádania umožňujú identifikovať hmotné pozostatky, z ktorých je možné vydedukovať mieru a hustotu osídlenia, listinné dokumenty dokladajúce majetkové pomery a vlastnícke vzťahy k danému územiu napomáhajú rekonštruovať nepriamo sociálno-spoločenské predpoklady umožňujúce napr. výstavbu kostolov, ich hmotné zabezpečenie, ale aj patronátne práva nad kostolom, a tak vlastne vytvorenie základného predpokladu pre vznik farností. Na základe takýchto majetkových analýz sa dajú vytipovať lokality, v ktorých je vysoká pravdepodobnosť vzniku sakrálneho objektu ešte predtým, ako je o ňom zachovaný prvý písomný záznam.

Príspevok M. Huťku k Rádu sv. Viliama, tzv. viliamitov a následne augustiniánov a ich podiele pri vzniku kláštora vo Veľkom Šariši je zaujímavým exkurzom do komplikovaných dobových pomerov pri formovaní týchto rádových spoločenských. Pre praktické poznanie stavu samotných kláštorných budov v tejto lokalite už od ich najstarších období sa tak otvárajú ďalšie zaujímavé otázky, ktoré by mali byť predmetom budúcich výskumov, a to napríklad do akej miery a akým spôsobom mohlo uvedené spoločenstvo viliamitov ovplyvniť dispozíciu vznikajúceho kláštorného areálu, prípadne jeho umelecko-výtvarný charakter a podobne.

Zaujímavé sú príspevky kolegov z Česka – S. Petra, ktorý sa zaoberá cirkevnou správou v Kolíne a panovníckym patronátom nad tunajším farským kostolom a L. Sulitkovej, ktorá na príklade sporu mesta Brna s farnosťou, neskôr Kapitulou sv. Petra o školu pri farskom Kostole sv. Jakuba poukazuje na vnútorný mocenský zápas medzi dvomi významnými a mestotvornými elementmi. Tieto pohľady na kultúrno-spoločenské mestské prostredie sú inšpiratívne pre porovnanie situácie v mestských prostrediach aj u nás, kde taktiež dochádzalo často k podobným stretom predstaviteľov presadzujúcich cirkevnú alebo svetskú moc reprezentovanú formujúcou sa meštianskou spoločnosťou, či súkromnú moc silných patricijských rodov. Zaujímavé sú aj údaje o fungovaní oltárnych spoločenstiev, ktoré určite existovali obdobne aj v našom prostredí.

Ďalšie príspevky zborníka sa zaoberajú už mladším obdobím najmä od 16. po 18. storočie, keď do cirkevnej správy výrazne zasiahlo reformačné hnutie a spoločenské zmeny, ktoré z neho vyplynuli.

M. Kohútová prehľadne sumarizuje postupné prenikanie a udomácnovanie reformácie ako i kalvinizmu na našom území v priebehu 16. storočia až po rok 1610, keď sa konala evanjelická synoda v Žiline, ktorá sa stala základnou pre utvorenie organizačnej štruktúry evanjelickej cirkvi. Na konkrétnych príkladoch doložených údajmi vizitačných zápisníc publikovaných V. Buckom autorka poukazuje na prejavy reformácie v jednotlivých farnostiach, ktoré sa odrazili napr. aj v úpravách interiérov kostolov v duchu puristických požiadaviek.

- ha : Obecní dům ve vydavatelství Enigma, 1997. 292 s. **Sign. 30 839.**
- Enigma : művészettelméleti folyóirat*, 2009, roč. XVI, č. 59. Római iskola. Edit. Szábo Ágnes. Budapest : Nemzeti Kulturális Alap, 2009. 164 s. **Sign. 30 913.**
- Gróf Andrássy Dénes egy műpártoló és műkedvelő arisztokrata 1835 – 1913 / Gróf Dionýz Andrássy mecén a milovník umenia 1835 – 1913.* Budapest; Betliar : Budapesti Történeti Múzeum, 2006. 121 s. **Sign. 30 963.**
- IVÁNYI, Béla. 1918. *Középkori kőfaragók és szobrászok főleg a városi levéltár adatai alapján. II.* (Stredovekí sochári a kamenári hlavne podľa údajov z mestského archívu.) (Xerox). Budapest : Stephaneum Nyomda, 1918. 31 s. **Sign. 30 770.**
- KATONA, Júlia, GYÖRGY, Judit. 2010. *Díszítmények és ideák vonzásában.* (Pôvod ornamentov a nápadov.) Magyar Képzőművészeti Egyetem, 2010. 186 s. **Sign. 30 975.**
- Késő barokk impressziók : Franz Anton Maulbertsch (1724 – 1796) és Josef Wintehalder (1743 – 1807) : Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 2009 november 19 – 2010 február 28.* Budapest : Magyar Nemzeti Galéria, 2009. 267 s. **Sign. 30 823.**
- KUTHAN, Jiří. 2008. *Splendor et Gloria Regni Bohemiae : umělecké dílo jako projev vládařské reprezentace a symbol státní identity.* Edit. Aleš Mudra. Praha : Ústav dějin křesťanského umění, 2008. 591 s. **Sign. 30 842.**
- MOJŽIŠOVÁ, Iva. 2009. *Giacomettiho smiech?* Bratislava : VŠVU, 2009. 364 s. **Sign. 30 859.**
- MUDRA, Aleš. 2006. *Kapitoly k počátkům řezbářské tradice ve střední Evropě : řezbářství 13. století v Čechách a na Moravě.* Praha : FF Univerzity Karlovy, 2006. 255 s. **Sign. 30 832.**
- MÜLLER, Friedrich. 1859. *Zur ältern siebenbürgischen Glocckenkunde.* (Xerox). Kronstadt, 1859. **Sign. 30 768.**
- Opuscula Historiae Artium F 52 : sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity.* 2008. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 117 s. **Sign. 30 864.**
- Opuscula Historiae Artium F 53.* 2009. Brno : Masarykova univerzita, 2009. **Sign. 30 865.**
- PETRAKOVIČOVÁ, Agáta. *Heřman Landsfeld : majster a znalec hrčiarskej a džbánkarskej výroby.* Modra : Modranská beseda. 99 s. **Sign. 30 799.**
- Renesancia : umenie medzi neskorou gotikou a barokom. Dejiny slovenského výtvarného umenia.* 2009. Edit. Ivan Rusina a kolektív. Bratislava : SNG; Slovart, 2009. 995 s. **Sign. 30 810.**
- Reneszánsz látványtár : virtuális utazás a múltba.* (Skvosty renesancie : virtuálna cesta do minulosti.) 2009. Budapest : Magyar Nemzeti Múzeum, 2009. 720 s. **Sign. 30 822.**
- ROZANOW, Zofia, SMULIKOWSKA, Ewa. 2009. *Zabytki sztuki Jasnej Góry : architektura, rzeźba, malarstwo.* (Umelecké diela Jasnej Góry : architektúra, plastika, maliarstvo.) Katowice : Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego, 2009. 511 s. **Sign. 30 983.**
- SCHUBERT, Joseph. 1923. *Der Kreuzweg unseres Herrn in der Kunst.* (Xerox). München : Gesellschaft für christliche Kunst, 1923. 50 s. **Sign. 30 769.**
- Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2009 : zborník príspevkov z vedeckej konferencie konanej v Trnave 21. a 22. októbra 2009.* Zost. Bernadeta Kubová, Ivan Gojdič. Trnava : Trnavská univerzita, 2010. 176 s. **Sign. 30 958.**
- VŠVU UP/TO/DATE : katalóg výstavy.* 2009. Bratislava : VŠVU, 2009. 61 s. **Sign. 30 860.**
- Vysoká škola výtvarných umení : diplomové práce 2009.* Bratislava : VŠVU, 2009. 115 s. **Sign. 30 861.**

M. Hoferka popisuje vývoj cirkevnej správy v Šaštínskom archidiakonáte v stručnom prehľade už od počiatku jeho vzniku, ale s dôrazom najmä na obdobie 16. – 18. storočia. Z pohľadu vývoja sakrálnych pamiatok sú zaujímavé údaje o rozsahu poškodení kostolov počas rôznych dobových povstaní a úpravy kostolov v druhej polovici 17. storočia a najmä od 30. rokov 18. storočia, keď bola spoločenská situácia pokojnejšia. Súčasťou príspevku sú prehľadné mapy s členením archidiakonátu na farnosti a filiálky spracované podľa stavu zaznamenaného v zápisniciach kanonických vizitácií v rokoch 1561, 1632, a 1713, v ktorých je identifikovateľná zmena rozsahu územia archidiakonátu i zmeny v jeho organizačnej štruktúre, bližšie vysvetlené v štúdiu.

Z. Lopatková analyzuje stav a zmeny cirkevnej správy Ostrihomského arcibiskupstva v priebehu 16. – 18. storočia v kontexte s paralelnou sa tvoriacou štruktúrou evanjelickej a kalvínskej cirkvi. Spracovala prehľad farností uvedeného obdobia na základe rôznych zachovaných kanonických vizitácií z rokov 1561 – 1634, pričom dôraz kladie najmä na územia neskoršieho trnavského vikariátu. M. Bodnárová sa venuje utváraníu a administratívno-správnemu vývoju ev. c. a. v. a sčasti i kalvínskej cirkvi na východnom Slovensku v 16. – 17. storočí. Podrobnejšie porovnáva priebeh a výsledky ustanovujúcich synod a to najmä žilinskej, konanej v roku 1610 a v Spišskom Podhradí z roku 1614. Nadväzuje na ňu M. Viršínská, ktorá sumarizovala význam Peštianskej (1791) a Budapeštianskej synody (1891 – 1894) pre novodobý vývoj evanjelickej a v.

cirkevnej správy. Zborník uzatvára príspevok M. Dobrotkovej o katolíckych misiách 2. polovice 20. storočia.

Sumarizovaním súčasných poznatkov k štruktúre cirkevnej správy v stredoveku u nás má predložená publikácia veľké predpoklady stať sa jednou zo základných literatúr pre bádanie v oblasti medievalistiky na našom území. Je nesporným prínosom k systematickému výskumu a veľmi praktickou pomôckou aj pre bádateľov z iných vedných disciplín zaoberajúcich sa napr. stredovekou sakrálnou architektúrou, a to či už z pohľadu archeológie, architektonicko-historických výskumov, alebo reštaurovania. Publikácia obsahuje aj stručné sumáre príspevkov v angličtine a pre užívateľov sú praktickou pomôckou okrem už spomínaných tabuľkových a mapových príloh aj miestny register a sumárny prehľad literatúry.

Uvedený prehľad vývoja by však bolo potrebné doplniť do budúcnosti podobnými štúdiami analyzujúcimi vývoj cirkevnej správy v stredoveku aj v oblastiach Ostrihomského arcibiskupstva, ktoré neboli predmetom publikovaných štúdií, napr. zo severného a stredného Slovenska a samozrejme aj z území východného Slovenska, ktoré patrilo pod Jágorskú arcidiecézu, či zo Spišského prepoštstva. Pevne dúfame, že sa postupne stanú predmetom ďalších konferencií, z ktorých budú podobne kvalitne publikované výstupy.

✉

Michaela Kalinová
Odbor národných kultúrnych pamiatok,
PÚ SR Bratislava

Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave 1949 – 2009. Edit. Ivan Rusina. Bratislava : VŠVU, 2009. 279 s. **Sign. 30 858.**

11. Pamiatky

BELLAN, Stano, VOJČEK, Alexander. 2009. *55 najkrajších gotických pamiatok Slovenska.* Bratislava : Príroda, 2009. 152 s. **Sign. 30 673.**

Das Pressburger Protocollum Testamentorum 1410 (1427) – 1529. Teil 1 : 1410 – 1487. 2010. Edit. Judit Majorossy, Katalin Szende. Wien; Köln; Weimar : Böhlau Verlag, 2010. 535 s. **Sign. 30 938.**

DUCHOŇ, Marek. 2007. *Potulky po soľnej bani.* [Prešov], Ateliér JANA, 2007. 72 s. **Sign. 30 995.**

El Patrimonio Mundial en Eslovaquia. 2009. Zost. Ľubica Pinčíková. Bratislava : Pamiatkový úrad SR, 2009. **Sign. 30 655, 30 656.**

Hrady, zámky a ďalšie pamiatky ve správe Národného památkového ústavu. 2009. Edit. Karel Kuča. Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2009. 440 s. **Sign. 30 838.**

Jak dobyt hrad : památky takřka bez bariér 2. Seznam vybraných nemovitých kulturních památek přístupných pro osoby se sníženou schopností pohybu. 2009. Text: Milan Jančo. Kresby: Onřej Šefců. Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2009. 287 s. **Sign. 30 658, 30 844.**

KOUKAL, Petr. 2006. *Péče o varhany a zvony, jejich památková ochrana.* Praha : Národní památkový ústav, 2006. 77 s. **Sign. 30 846.**

KUČA, Karel, KUČOVÁ, Věra, KIBIC, Karel. 2004. *Novostavby v památkově chráněných sídlech.* Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2004. 151 s. **Sign. 30 845.**

Obecní dům v Praze : historie a rekonstrukce. 1997. Praha : Obecní dům vo vydav. Enigma, 1997. 192 s. **Sign. 30 840.**

Památkově chráněná území Karlovarského kraje, Česká republika. 2005. Karlovy Vary : Karlovarský kraj, 2005. 103 s. **Sign. 30 812.**

Památky jižních Čech 2. 2009. Edit. Martin Gaži. České Budějovice : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2009. 191 s. **Sign. 30 661.**

Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 13 : zborník zo seminára konaného dňa 8. 12. 2009. 2010. Zost. Jaroslava Žuffová. Trnava : Krajský pamiatkový úrad, 2010. 60 s. **Sign. 30 985.**

Právní klenoty Moravy a Slezska : Zemské desky a další stavovské rukopisy : katalog výstavy Brno-Olomouc-Opava 1991. Opava : Zemský archiv, 1991. 36 s. **Sign. 30 945.**

Průmyslové dědictví 2 : ve vzduchoprázdnu mezi profesionály a amatéry : mezinárodní konference Industriální stopy. 2010. Edit. Benjamin Fragner, Vladislava Valchářová. Praha : ČVUT, 2010. 218 s. **Sign. 30 901.**

Sborník Národného památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci pro rok 2008. 2008. Zost. Jiří Křížek, Olga

Křížková. Liberec : NPÚ, územní odborné pracoviště, 2008. 159 s. **Sign. 30 660**

SCHUBERT, Alfréd. 2007. *Péče o památkově významné venkovní komunikace.* Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2007. 166 s. **Sign. 30 847.**

Slavné vily Jihomoravského kraje. 2007. Edit. Jan Sedlák. Brno : Umělecká agentura FOIBOS, a. s., 2007. 197 s. **Sign. 30 904.**

SLOUKA, Jiří. 2010. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy.* Praha : Grada Publishing, a. s., 2010. 240 s. **Sign. 30 829.**

Stopy priemyselného dedičstva na Slovensku. 2010. Edit. Eva Kráľová. Bratislava : Slovenská technická univerzita, 2010. 239 s. **Sign. 30 924.**

Technické pamiatky Bratislavy : sympóziu 29. november – 1. december 1983 : pracovné materiály. Bez vydavateľa. 170 s. **Sign. 30 835.**

TURČAN, Vladimír. 2009. *Archeologické pamiatky : kultúrne krásy Slovenska.* Zost. Daniel Kollár. Bratislava : DAJAMA, 2009. 127 s. **Sign. 30 652.**

Západočeský lázeňský trojúhelník : západočeské lázně vybrané k nominaci na zápis do Seznamu světového dědictví UNESCO. 2008. Text: Lubomír Zeman, Karel Kuča, Věra Kučová. Karlovy Vary : Karlovarský kraj a NPÚ, 2008. 119 s. **Sign. 30 813.**

12. Metodika ochrany a obnovy památkového fondu

HLOBIL, Ivo. 2008. *Na základech konzervatívni teorie české památkové péče : výbor z textů.* Edit. Marek Perůtka. Praha; Olomouc : Národní památkový ústav; Univerzita Palackého, 2008. 254 s. **Sign. 30 785, 30841.**

HOLEČEK, Josef, GIRSA, Václav. 2008. *Projektování obnovy stavebních památek.* Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2008. 114 s. **Sign. 30 786.**

MACEK, Petr. 2009. *Barevnost fasád : průzkum, dokumentace, vyhodnocení a obnova exteriéru historických staveb.* Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. 111 s. **Sign. 30 790, 30 848.**

Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. 1. svazek. 2007. Edit. Jana Poláková. Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007. 235 s. **Sign. 30 843.**

Organokřemičitany v české památkové praxi : sborník z konference, 16. dubna 2008. Edit. Peter Gläser, Vratislav Nejedlý. Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2008. 75 s. **Sign. 30 787.**

PEK, Tomáš. 2009. *Stavební památky : specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu.* Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 216 s. **Sign. 30 781.**

Předprojektová příprava a projektová dokumentace v procesu péče o stavební památky. 2004. Autori: Václav Girska, Josef Holeček, Pavel Jerie, Dagmar Michoinová. Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2004. 108 s. **Sign. 30 789.**

SCHUBERT, Alfréd. 2007. *Péče o památkově významné venkov-*

- ni komunikace*. Praha : Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007. 166 s. **Sign. 30 788**.
- ŠEFCŮ, Ondřej, VINAR, Jan, PACÁKOVÁ, Marie. 2000. *Metodika ochrany dřeva*. (Xerox). Praha : Státní ústav památkové péče, 2000. 67 s. **Sign. 30 773**.
- Vademecum vlastníka kultúrnej pamiatky, vlastníka nehnuteľnosti v pamiatkovom území a ochrannom pásme, vlastníka a správcu hnuteľnosti v sakrálnom objekte*. 2009. Bratislava : Pamiatkový úrad SR, 2009. 24 s. **Sign. 30 795, 30 796**.
- ZELINGER, Jiří. 2000. *Poškození kulturních památek vlivem světla a ochrana proti němu : příloha časopisu Zprávy památkové péče, roč. 60, 2000, č. 7, s. LXI-LXXXIV*. (Xerox). Praha : Státní ústav památkové péče, 2000. **Sign. 30 775**.

13. Pamiatková starostlivosť v zahraničí

- BATÁR, István. 2009. *Kövek, falak, templomok. Régészeti kutatások Csík középkori templomaiban 2002 – 2007 között*. (Kamene, múry, kostoly. Archeologické výskumy v stredovekých kostoloch v Csíku v rokoch 2002 – 2007.) Csíkszereda : Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2009. 110 s. **Sign. 30 973**.
- Bulletin Nara National Research Institute for Cultural Properties 2010*. Nara-shi : National Institute for Cultural Heritage, 2010. 175 s. **Sign. 30 895**.
- BUZÁS, Gergely, DEÁK, Zoltán, BODÓ, Balázs. 2003. *A visegrádi királyi palota Anjou-kori kőtára*. (Lapidárium vyšehradského kráľovského paláca z obdobia Anjouovcov.) Visegrád : Mátyás Király Múzeum, 2003. 88 s. **Sign. 30 974**.
- DenkMal! Zeitschrift für Denkmalpflege in Schleswig-Holstein*. 2010. Jahrgang 17. Kiel : Landesamt für Denkmalpflege, 2010. 148 s. **Sign. 30 897**.

- Investitionen für die Zukunft : Das Sonderprogramm Baudenkmalpflege im Schleswig-Holstein-Fonds 2005 – 2009*. Kiel : Landesamt für Denkmalpflege, 2009. 69 s. **Sign. 30 896**.
- SZABÓ, Bálint. 2008. *Dicționar ilustrat de intervenții la structuri portante istorice*. (Ilustrovaný terminologický slovník obnovy a zásahov do historických krovov.) Zv. 1. Cluj-Napoca : Utilitas, 2008. 399 s. **Sign. 30 961**.
- SZABÓ, Bálint. 2008. *Dicționar ilustrat de intervenții la structuri portante istorice*. (Ilustrovaný terminologický slovník obnovy a zásahov do historických krovov.) Zv. 2. Cluj-Napoca : Utilitas, 2008. 495 s. **Sign. 30 962**.
- Varstvo spomenikov : Poročila 45*. 2009. Edit. Bisarka Ribnikar. Ljubljana : Zavod za varstvo kulturne dediščine, 2009. 221 s. **Sign. 30 811**.
- Varstvo spomenikov 45 : Journal for the Protection of Monuments*. 2010. Edit. Bisarka Ribnikar. Ljubljana : Zavod za varstvo kulturne dediščine, 2010. 335 s. **Sign. 30 942**.
- Wiadomości konserwatorskie województwa ślaskiego 1 : odkrycia, badania, konserwacje*. 2009. Zost. Gabriela Božek. Ka-

- towice : Ślaski Wojewódzki Konserwator, 2009. 176 s. **Sign. 30 980**.
- Wiadomości konserwatorskie województwa ślaskiego 2 : zamki, palace*. 2010. Zost. Gabriela Božek. Katowice : Ślaski Wojewódzki Konserwator, 2010. 257 s. **Sign. 30 981**.

14. Historická zeleň, životné prostredie

- GAŽOVÁ, Daniela. 2010. *Mestský park v Piešťanoch : podmienky základnej ochrany pamiatky*. Piešťany : Logomotion; Balneologické múzeum v Piešťanoch, 2010. 129 s. **Sign. 30 900**.
- Kto je kto v ochrane prírody Slovenska II*. 2010. Zost. Viliam Stockmann. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2010. 345 s. **Sign. 30 939**.
- KYNCL, Josef, DOBRÝ, Jaroslav. 2000. *Dendrochronologie – Botanický ústav AV ČR a přidružená pracoviště : výsledky let 1998 a 1999*. (Xerox). Praha : Státní ústav památkové péče, 2000. **Sign. 30 774**.
- REHÁČKOVÁ, Tamara. 2009. *Cudzokrajné druhy drevín v historických parkoch Bratislavy*. Bratislava : Cice-ro, 2009. 138 s. **Sign. 30 929**.
- REŽNÁ, Natália. 2010. *Parky a záhrady : kultúrne krásy Slovenska*. Zost. Daniel Kollár. Bratislava : Vydavateľstvo DAJAMA, 2010. 127 s. **Sign. 30 876**.
- REŽNÁ, Natália. 2010. *Parks and Gardens : Cultural Heritage of Slovakia*. Edit. Daniel Kollár. Bratislava : Vydavateľstvo DAJAMA, 2010. 127 s. **Sign. 30 877**.
- Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008*. 2009. Edit. Jozef Klinda, Zuzana Lieskovská a kol. Bratislava; Banská Bystrica : MŽP SR; Slovenská agentúra životného prostredia, 2009. 308 s. **Sign. 30 802**.

15. Archívy

- 100 let Zemského archivu v Opavě : sborník příspěvků přednesených v rámci 9. konference archivářů ČR 23. – 25. května v Opavě*. 2002. Zost. Karel Müller. Opava : Zemský archiv, 2002. 51 s. **Sign. 30 944**.
- INDRA, Bořivoj. 2008. *Archivní budovy a perspektivy jejich výstavby*. Praha : Státní oblastní archiv, 2008. 83 s. **Sign. 30 946**.
- Monumenta Vaticana Slovaciae. Tomus I. Rationes collectorum pontificiorum in annis 1332 – 1337*. 2008. Edit. Vincent Sedlák. Řím; Trnava : Slovenský historický ústav TU, 2008. 234 s. **Sign. 30 935**.
- Monumenta Vaticana Slovaciae. Tomus II. Registra supplicationum ex actis pontificum Romanorum res gestas Slovacas illustrantia. Volumen I (1342 – 1415)*. 2009. Edit. Vladimír Rábik. Řím; Trnava : Slovenský historický ústav TU, 2009. 341 s. **Sign. 30 936**.
- Olomoucký archivní sborník 7*. 2009. Opava; Olomouc : Zemský archiv; Státní okresní archiv, 2009. 186 s. **Sign. 30 943**.
- PAPROCKÝ, Bartoloměj z Hlohol. 2004. *Štambuch Slezský*,

Brno 1609 : Výběr. Heraldicko-genealogické Předmluvy. Strom z erbův starodávných rodův učiněný. Zost. Karel Müller. Opava : Zemský archiv, 2004. 106 s. **Sign. 30 919.**

16. Výročné správy

Yearly of the International Cultural Centre Krakow, 2009. No. 18. 2010. Edit. Jacek Purchla. Kraków : International Cultural Centre, 2010. 158 s. **Sign. 30 934.**

17. Reštaurovanie

Bočný oltár z farského kostola v Spišskom Podhradí : príbeh diela stredovekého Spiša : katalóg výstavy. 2010. Levoča : SNM-spišské múzeum, 2010. 64 s. **Sign. 30 869.**

BUZÁS, Gergely. 2001. *The Hercules Fountain of Giovanni Dalmata in the Royal Palace of Visegrád.* Edit. István Éri. Budapest;

Visegrád : Mátyás Király Múzeum TKM Egyesület, 2001. 107 s. **Sign. 30 891.**

HOŠEK, Jirí, LOSOS, Ludvík. 2007. *Historické omítky : průzkumy, sanace, typologie.* Praha : Grada Publishing, a. s., 2007. 168 s. **Sign. 30 780.**

LUNGA, Radek, SOLAŘ, Jaroslav. 2010. *Kostelní věže a zvonice : kampanologie, navrhování, rekonstrukce a sanace.* Praha : Grada Publishing, a. s., 2010. 176 s. **Sign. 30 779.**

Organokřemičitany v české památkové praxi : sborník z konference Padesát let používání organokřemičitanů na území ČR, konané pod záštitou ICOMOS, NPÚ a Národního muzea 16. dubna 2008. Edit. Petr Gláse, Vratislav Nejedlý. Praha : NPÚ, ústřední pracoviště, 2008. 75 s. **Sign. 30 850.**

Románský cement – Roman Cement. Románský cement v restaurování architektonického dědictví : výzkumný projekt Evropské

Vojtech Stašík

BALÁŽOVÁ, Mária. *Vojtech Stašík : Krása a zmysel otázok.* Martin : Matica slovenská, 2010, 117 s. ISBN 978-80-7090-989-8.

Monografie o slovenských výtvarných umelcoch sa na pultoch knihkupectiev neobjavujú často. Všetkých záujemcov o moderné slovenské umenie 20. storočia preto potešila publikácia mapujúca život a dielo akademického maliara Vojtecha Stašíka. Nás teší o to viac, že jej autorkou je naša bývalá kolegyňa, historička umenia Mária Balážová, umelcová dcéra.

Prvá časť knihy je venovaná životopisným údajom maliara, ktoré dopĺňajú citáty z archívnych dokumentov a dobovej literatúry, vyjadrenia Stašíka i známych osobností, s ktorými sa osobne poznal. Ťažisko tejto kapitoly je v dokumentovaní 30. a 40. rokov 20. storočia, životné osudy umelca v druhej polovici storočia sú skromnejšie, čím táto časť pôsobí trochu nevyvážene. Za umelca však hovorí jeho dielo, ktoré podrobne prezentuje najrozsiahlejšia časť publikácie, doplnená bohatým obrazovým materiálom s farebnými a čiernobielymi reprodukciami Stašíkových diel. Postihuje rovnako sústredene všetky obdobia jeho tvorby, ktorú člení na portréty, historické maliarstvo, ilustrácie, kresby, grafiky, krajiny, žánrové maľby a monumentálne diela. Rozsah, rôznorodosť i kvalita Stašíkových diel je obdivuhodná a predstavuje významné obohatenie fondu slovenského výtvarného umenia, čo zdôraznil v doslove knihy dr. Ľubomír Podušel. Hodnotu knižnej publikácie zvy-

šuje kvalitný poznámkový aparát a použitá literatúra, biografia a bibliografia umelca s uvedením jeho výstav, zoznam reprodukováných diel s údajmi o roku vzniku, technike, rozmeroch a súčasnom umiestnení, ako aj resumé v anglickom jazyku.

Atraktívna a kvalitná grafická úprava publikácie z Vydavateľstva Matice slovenskej v Martine si iste nájde cestu k čo najširšiemu okruhu čitateľov. Autorke zároveň gratulujeme k vydatému dielu.

Vojtech Stašík sa narodil 10. februára 1915 v Prešove. Ako sirota nemal ľahké detstvo, čo sa odrazilo na jeho neskorších zdravotných problémoch. Skromnosť a chudoba ho sprevádzali aj počas štúdia na Akadémii výtvarných umení v Prahe. Z pražského obdobia sa zachovali jeho prvé kresby, ktorými si privyrábal na živobytie. Najčastejšie sa venoval portrétom, ale aj krajinkám a zátišiam. Veľký dôraz kládol na vynikajúce zvládnutie kresby. Používal ceruzu, pero, uhoľ, pastel, tuš.

Prvý raz prezentoval svoju tvorbu v roku 1938 na individuálnej výstave v Trenčianskych Tepliciach.

V pohnutých časoch pred vypuknutím druhej svetovej vojny sa Stašík vrátil do Prešova. Ako maliar už nebol neznámy, verejnosť i odborníkov zaujal najmä svojimi portrétmi. V roku 1941 ho zamestnala Matica slovenská na vyhotovenie portrétov

unie ROCEM. Sešit 3 série. Litomyšl : Fakulta restaurování UP. 27 s. **Sign. 30 803.**

Románský cement – Roman Cement : Projekt Evropské unie ROCEM. Sešit 5 série. Litomyšl : Fakulta restaurování UP. 27 s. **Sign. 30 804.**

Sgrafito 16. – 20. století : výzkum a restaurování. 2009. Edit. Vlastislava Říhová. Litomyšl : Fakulta restaurování UP, 2009. 257 s. **Sign. 30 793.**

ŠEFCŮ, Ondřej, ŠTUMPA, Bohumil. 2010. 100 osvědčených stavebních detailů : tradice z pohledu dneška. Praha : Grada Publishing, a. s., 2010. 216 s. **Sign. 30 782.**

Zbornik prednášok VIII. medzinárodného seminára o reštaurovaní : Hotel Remata, Handlová, 24. – 26. september 2008. 2009. Bratislava : Obec reštaurátorov Slovenska, 2009. 165 s. **Sign. 30 778.**

18. Ostatné

AGRICOLA, Georgius. 2006. Dvanásť kníh o baníctve a hutníctve / De re metallica libri XII. Košice; Bratislava : Technická univerzita, ZHŤPG, 2006. 546 s. **Sign. 30 923.**

HABARDA, Dušan, KRÁL, Milan, SZOJKA, Ladislav. 2010. Mestská doprava v Bratislave. Bratislava : Marenčin PT, s. r. o., 2010. 221 s. **Sign. 30 818.**

Juhoslávia. 1990 Text Ján Jankovič. Bratislava : Vydavateľstvo ČSTK – Pressfoto, 1990. 144 s. **Sign. 30 671.**

Ročenka textů zahraničních profesorů, 2009, roč. 3. Praha : Filozofická fakulta UK, 2009. 550 s. **Sign. 30 947.**

Juliana Reichardtová
Knížnica PÚ SR Bratislava

národných dejateľov. Martin sa stal Stašíkovým novým domovom. Jeho olejomalby Karola Kuzmányho a Štefana Moyzesa v životnej veľkosti sú dodnes umiestnené v Národnej dvorane Slovenskej národnej knižnice – Slovenskom národnom literárnom múzeu. Popritom pracoval ako kreslič v tlačiarňi Neografia a ilustrátor kníh vydavateľstiev Živena, Matica slovenská, Svojeť, Transcius. Ilustrovaniu poézie, rozprávok i románov sa venoval po celý život. Prvé oficiálne uznanie získal v roku 1942, keď jeho obraz *Dievča v bielom* získal 1. cenu na Dunajskom veľtrhu v Bratislave na výstave *Umelci pre národ*. Stašíkov štýl v tomto období možno charakterizovať ako ideálny realizmus. Ťažiskom jeho tvorby boli naďalej portréty, popri tvárach národných dejateľov, vynikajú najmä podobizne žien – A. Halašová-Mudroňová, M. Rázusová-Martáková, A. Škuléttyová, B. Slančíková-Timrava, L. Reichlová-Kucháriková, Z. Jesenská, H. Zelinová. Stašíkovou najväčšou múzou bola jeho manželka Oľga, rod. Ratajová, s ktorou sa oženil v roku 1943. Ratajovci bývali v dome so slávnou záhradou, v ktorej sa schádzala celá martinická inteligencia. Stašík namaloval a nakreslil množstvo portrétov svojej manželky, ale aj svojich dcér Agnesky, Márie a Júlie. Tváre sú zobrazené detailne, precízne, s viditeľným psychologickým ponorom do duše portretovaných osôb. Pozadie a časti odevov sú vedené širšími ťahmi štetca, farebnosť je zdržanlivá, na spôsob klasických majstrov. Stašík bol realista, ale naturalizmus mu bol cudzí, vyznával klasickú krásu, ktorú prenášal aj do svojho umenia.

V 40. rokoch vytvoril štyri monumentálne mnohofigurálne kompozície s historickým námetom – *Krst Pribinov*, *Svätý Metod ustanovuje svätého Gorazda za nástupcu*, *Hurbanova reč*

k dobrovoľníkom a Za povstania. Tu sú korene jeho neskoršej monumentálnej tvorby, do ktorej sa jeho maliarstvo vykryštalizovalo v ďalších desaťročiach v súvislosti so spoločenskou objednávkou. V ére 50. a 60. rokov 20. storočia, ktorá priala výtvarným dielam dotvárajúcim architektúru verejných priestorov, vstúpil umelec svojimi dielami do kultúrnych domov, železničných staníc, závodov, divadiel a škôl v *Ružomberku*, *Banskej Bystrici*, *Žiline*, *Martine*, *Hnúšti*, *Zvolene*, *Svite*, *Filákovke*, *Stráňavách* a v ďalších slovenských mestách a mestečkách. Pre oživenie sivých stien vytvoril nielen nástenné maľby, ale aj sgrafitá a mozaiky. Spojenie architektúry a výtvarného umenia našlo uplatnenie v monumentálnych vitrážach, ktoré tvoria významnú súčasť Stašíkovho diela. Spomeňme aspoň vitráže na železničnej stanici v *Banskej Bystrici*, *Žiline*, *Svite*, v budove Okresného súdu v *Trebišove*, či v *martinskom gymnáziu*.

Na prácach v druhej polovici 20. storočia sledujeme vývoj umelcovej techniky a spôsobu vyjadrovania, ktoré smerovalo k čoraz väčšej štylizácii. Vojtech Stašík však ostal klasickým estétom, ktorý vyznával tradičné humanistické hodnoty. Pozitívny duchovný odkaz svojho umenia sa po celý život usiloval priniesť doslova širokej verejnosti, nezaváhajúc ani v konfrontácii s nihilizmom a deštruktivizmom moderného sveta, v ktorom už umenie neprináša odpovede na základné otázky sveta a ľudskej existencie. Veril v silu prostej krásy a jej moc poľudšťovať svet. Akademický maliar Vojtech Stašík aktívne tvoril do roku 1975, zomrel v Martine 2. novembra 1978.

✎

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

Vojtech Stašík: Portrét dcéry Márie

XV. archívne dni v Humennom na tému Zbierky v archívoch

Hu-Hu-Hu-men-né, asi nejakto takto znel opakujúci sa pokrik študentov, oznamujúc svoj úspešný návrat okolo tretej ráno na internáty, šíriaci sa pravidelne po Mlynskej doline v Bratislave. Vybavilo sa mi to hneď, ako som sa dozvedel, že XV. archívne dni by sa mali konať v tomto ospevovanom meste. A veru sa aj stalo, že v dňoch 24. až 26. mája 2011 hostilo slnkom zaliate mesto Humenné celoslovenské stretnutie archivárov, ktorí sem merali cestu z blízkeho, vzdialenejšieho i najvzdialenejšieho okolia.

Začiatok stretnutia bol klasický, keď čerstvo prichodiacich cestovateľov pozdravili jednotliví predstavitelia Spoločnosti slovenských archivárov, mesta Humenné, MV SR SVS, odboru archívov, predstaviteľka hostujúceho archívu MV SR Štátneho archívu v Prešove, pobočka Humenné a zahraniční kolegovia. Ako prvý z koláča pripravených prednášok uhryzol riaditeľ Slovenského národného archívu a predseda Spoločnosti slovenských archivárov Radoslav Ragač. V príspevku sa zamýšľal *Ako nevytvárať zbierky v archívoch*. Odôvodnene boli načrtnuté modelové situácie majúce kvalitatívny dopad na zbierkotvornú činnosť, rola niektorých faktorov pri zbierkotvornom procese, ako väzba na mikroregión a pod. Svoje závery riaditeľ SNA aplikoval aj na verejné špecializované archívy. Riaditeľka Štátneho archívu v Bratislave, pobočka Šafa Veronika Nováková svoj referát *Sú v archívoch skutočné fondy fondmi a zbierky zbierkami?* orientovala na oblasť archívnej teórie, kde pripomenula rozdiel medzi archívnym fondom a archívnou zbierkou, ich vzájomný vzťah, genézy ich vzniku i nejasnosti pri definovaní ich obsahu. To následne rozviedla a doložila aj

na zisteniach a úsudkoch Márie Jeršovej-Opočenskej, nadobudnutých z jej činnosti v SNA. Archívnej teórii zostal v svojom príspevku verný aj Vladimír Wolfshörndl zo SNA, o ktorého snažení hovorí názov práce *Archívna zbierka – analýza problematiky a pokus o syntézu*. V referáte sa zamýšľal nad problematikou rozličných interpretácií pojmu zbierka, hľadal rovno-

resp. metódam najčastejšie uplatniteľným pri usporadúvaní zbierkových materiálov špecifického charakteru. Z druhého štátneho ústredného archívu zaujal príspevok *Zbierky máp a plánov v Štátnom ústrednom banskom archíve* Lucie Krchnákovvej a Júliusa Ladzianskeho. Boli prezentované jednotlivé zložky oddelenia „Zbierky“, ktorého súčasťou je aj súbor zbierok Mapy,

Návrh vlajky archívnych dní, autor L. Svěchota

váhu medzi zaužívaným úzom a možnou kodifikáciou, zaoberal sa opodstatnením existencie zbierky, pričom sa neopomenul zmieniť o „archívnych telesách“, ako archívna manipulácia či repozitórium, ktoré majú na prvý pohľad veľa spoločných čŕt so zbierkou.

Po tomto príspevku cestou a teplom zmorených archivárov čakala občerstvovacia prestávka, aby sa pri plnom vedomí mohli započúvať do druhého bloku prednášok. Ten otvorila opäť zástupkyňa bratislavského ústredného archívu Katarína Magurová, pričom premostila prestávku a nadviazala referátom *Vytváranie Zbierky dokumentácie na oddelení nových fondov v Slovenskom národnom archíve*, na ďalšie rozpracovanie archívnej teórie so zameraním na archívne zbierky a venovala sa vnútorným vzťahom a princípom,

plány, technická dokumentácia. Polemika sa viedla nad skutočnosťou, do akej miery má mať tento súbor máp a plánov charakter archívnej zbierky. Ako posledná prednášajúca prvého dňa vystúpila so svojou prácou *Štátny archív v Košiciach a jeho zbierky* Milena Ostrolúcka. Obsahovou náplňou príspevku bolo prezentovať zbierkové bohatstvo archívu, do ktorého patria zbierka hier a opier, plagátov a letákov, fotografií a negatívov i zbierka pečiatok. M. Ostrolúcka sa zavše venovala aj osobitému spôsobu uloženia a lokalizácii družopisov matric, no v pamäti asi najviac utkveli plagáty s budovateľskou tematikou, ktorých rozmery boli v niektorých prípadoch vskutku úctyhodné. Po skončení prednáškových blokov býva priestor pre diskusiu, v ktorej bol predstavený návrh vlajky archívnych dní i jeho grafická po-

doba, vystavená vo forme plagátikov. Následne sa archívárska societa presunula do neďalekého skanzenu, kde ju čakalo milé prekvapenie v podobe kultúrneho programu a pohostenie miestnou kuchyňou.

Druhý deň archívnych dní bol schladený nočným dažďom, čo pridalo pár vrások organizátorkám exkurzie, no vyčásilo sa, a aj atmosféra v prednáškovej sále bola únosnejšia. *Zbierkotvorná činnosť Štátneho archívu v Prešove* bol titul príspevku, s ktorým vystúpila Miloslava Bodnárová. Predstavila genézu zbierkotvornej činnosti prešovského archívu i jednotlivé zbierky spolu s ich charakteristikou. Zaujala napríklad zbierka listín s nezistiteľnou fondovou príslušnosťou, či zbierka iluminácií. Predstaviťkou Štátneho archívu v Bytči bola Mária Hešková a *Využívanie zbierky cirkevných matrik v Štátnom archíve v Bytči* bola problematika, s ktorou sa prišla prezentovať. M. Hešková oboznámila prítomných s krátkou históriou archívu a následne prešla na ťažiskovú tému, ktorou bolo predstavenie matrik ako špecifických archívnych materiálov a ich mnohoraké využitie bádateľskou obcou. Veľmi zaujímavé bolo vystúpenie Boženy Marušicovej zo SNA. *Zásady ochrany fotografických zbierok v archívoch* rezonovali u všetkých prítomných, pretože nebolo snáď jediného archívu, ktorý by vo svojom vystúpení opomenul existenciu svojej zbierky fotografií či negatívov. Aj vďaka prezentácii sme sa prehrýzli cez jednotlivé vývojové etapy tvorby fotografií a fotografických materiálov, od dagerotypov cez albumínové papiere, kolodiové negatívy, ambrotypy, ferotypy, strieborno-želatínové sklené negatívy až po autochróm a moderné farebné filmy. U jednotlivých typov boli názorne ukázané formy poškodenia a faktory, ktoré pri tom zohrávajú najväčšiu rolu. K nim sa radí najmä teplota viac ako 18°C, relatívna vlhkosť väčšia než 45 %, UV zložka svetla, voda, čistota ovzdušia či nesprávna manipulácia.

Božena Malovcová zo Štátneho archívu v Levoči, pobočka Poprad nasadila svojim príspevkom *Krompecherova zbierka a jej spracovania* nejdnému prítomnému archívnemu teoretikovi chrobáka do hlavy. V tejto zbierkovej „všehochuti“ chýbali snáď len céčka. V prednesenom príspevku sme sa dozvedeli o dôvodoch vzniku a počiatkoch zbierky, o význame osôb Ladislava a Ernesta Krompecherovcov, o forme jej spracovania, a teda i o vnútornej štruktúre zbierky a pestrosti jej jednotlivých súčastí. Mária Kačkovičová z Archívu Národnej banky Slovenska sa vo svojom príspevku zamerala na špecifický obsah zbierok

tohto špecializovaného verejného archívu. Okrem iného prezentovala zbierku kurzových listov, cenných papierov, bankoviek, poisťných zmlúv, za zmienku stojí aj vkladná knižka Bratislavskej sporiteľne z roku 1842. Nezabudla ani na možnosti a širokú

výtvarného umenia na Slovensku (CED-VU) pre SNG.

Po odznení prednáškového bloku nastal čas a priestor pre Okrúhly stôl, v ktorom sa malo diskutovať o aktuálnych problémoch slovenského archívniectva. Priestor

Kaštieľ v Humennom

Foto: H. Žažová

škálu využitia takéhoto materiálu pri prezentačnej činnosti. Ako posledná prednášajúca druhého dňa bola archivárka Katarína Bodnárová. Vo svojom referáte *Zbierky Archívu výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie – k procesu digitálneho sprístupňovania a prezentácie* načrtla postavenie archívu v rámci vnútorných štruktúr

nezostal nevyužitý. Závažnou témou rokovania boli stanoviská predstaviteľov štátnych archívov k likvidačnej a takmer bezvýhodiskovej situácii, v ktorej sa pre dlhodobú finančnú podvýživu štátne archívy nachádzajú. Následne bolo zmienené i aktuálne kompetenčné nedorozumenie, ktoré vzniklo po snahe na záchra-

Kostol sv. Michala Archanjela v skanzene v Humennom

Foto: H. Žažová

SNG, obsah jednotlivých zbierok a snahy i problémy pri ich digitalizácii. K odprezentovaným zbierkam patrila zbierka albumov výstav SNG, zbierka VHS, ako z vlastnej produkcie SNG, tak kópie iných vlastníkov a zbierka výstrižkov článkov. K. Bodnárová naostatok priblížila i použitie a význam projektu Centrálnaj evidencie diel

nu vlastnej existencie štátnych archívov a riešenie trvajúcej situácie. Exkurzia na hrad Brekov a slávnostná večera sa niesli v neoficiálnom duchu. Bol to čas a priestor na nadväzovanie nových kontaktov i oprášenie tých včasnejších, ale hlavne na relax v príjemnej spoločnosti a prostredí.

Posledný deň rokovania sa niesol v du-

Hrad Brekov

Foto: M. Orosová

chu častých zmien, ktoré reflektovali potreby jednotlivých prednášajúcich na spôsob dopravy a odchod domov. Osadenstvo

poslucháčov sa zredukovalo asi na jednu tretinu, Magdaléna Brincková preto mohla svoj referát *Zbierky v Archíve literatú-*

ry a umenia Slovenskej národnej knižnice predniesť v komornej atmosfére. Prítomní sa dozvedeli o historickom pôvode zbierok, ktorými archív disponuje. K nim patrí zbierka fotografií, literárna zbierka členiac sa na zbierku jednotlivín, zbierku tzv. starých fondov a zbierku rukopisov historických knižníc, ďalej zbierka hudobných rukopisov obsahujúca zbierky ľudových piesní, hudobných jednotlivín a pod. S príspevkom *Zbierkotvorná činnosť Archívu Ústavu pamäti národa* prišiel referovať Ján Valo, ktorý stručne popísal genézu vzniku ÚPN, štruktúru a spoločenskú funkciu, ktorú plní. Následne sa pustil do popisu, charakteristiky a spôsobu sprístupnenia jednotlivých zbierok, medzi ktorými sa nachádzali aj zbierka pečiatok, odznakov i plagátov a letákov. Za pozornosť stojí tzv. zbierka kópií dokumentov z iných archívov. Autorský kolektív Iveta Gažová, Jana Gubášová-Baherníko-

Deň otvorených dverí v Archíve Pamiatkového úradu SR

Archív Pamiatkového úradu SR sa opäť zapojil do medzinárodnej iniciatívy majúcej priblížiť archívy odbornej i laickej verejnosti a pri príležitosti Medzinárodného dňa archívov inicioval v utorok 7. júna 2011 Deň otvorených dverí.

Dopoludňajší program sa rozbehol úderom desiatej hodiny, keď návštevníkov uvítala vedúca archívu Viera Plávková a po pozdravnom príhovore prepustila post rečníčky generálnej riaditeľke Pamiatkového úradu SR Kataríne Kosovej. Generálna riaditeľka v svojom prejave ocenila snahu pracovníkov archívu, ktorí sa podujali k spropagovaniu odbornej činnosti a služieb samotného archívu, ale i Pamiatkového úradu SR vôbec. Dôležitým bodom jej vystúpenia bolo predstavenie a uvedenie do života publikácie *Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883* autorskej dvojice Annamárie Jankó z Budapešti a pracovníčky nášho archívu Bronislavy Porubskej.

Martina Orosová vystúpila ako prvá v rámci programu odborných prednášok. Vo svojom príspevku *Digitalizácia dokumentov v Archíve PÚ SR* sa zamerala na počiatky, súčasnosť i budúcnosť digitalizovania v rámci možností archívu. Osvetlila prítomným, čo si pod pojmom digitalizácia

majú predstaviť, načrtla terminológiu, digitalizačnú techniku, ktorou archív disponuje a postupy, ktoré využíva. Predstavila taktiež výsledky dlhoročného sna-

ženia na poli digitalizácie, ktoré sú v kontexte slovenského archívniectva minimálne neprehliadnuteľné. Digitalizácia v prostredí archívov by nemala slúžiť primárne na uchovávanie obsahu archívnych materiálov, keďže pergamen, papier, sklo či celuloid degenerujú pri správnom uskladnení neporovnateľne pomalšie ako nosiče digitálneho záznamu. Pre archív je zaujímavejšia ich schopnosť ľahkého multiplikovania a sprístupnenia. Práve možnostiam sprístupnenia a prezentácie digitálneho obsahu sa venoval príspevok Viery Plávkovej a Matúša Čopíka *Archív digitálnych objektov na intranete a internete*, v ktorom odprezentovali súčasný stav i perspektívy sprístupnenia digitálnych záznamov pre bádateľskú obec.

Kategórie publikačnej činnosti a vyhľadávanie v elektronických databázach bol názov príspevku Juliany Reichardtovej zo sesterského oddelenia knižnice. Záujemcom v plne obsadennej zasadacej miestnosti boli názorne predvedené možnosti, ktoré sa ponúkajú

vá a Júlia Pavlová predstavili *Zbierky Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied*, pričom na drobné rozmenili a prezentovali obsah zbierky osobných fondov, zbierku knižnice vydaní SAVU, SAV a ČSAV, zbierku fotodokumentácie, filmotéku, zbierku magnetofónových nahrávok a zbierku medailí, odznakov a plakiet. Elena Machajdíkova a Michaela Sedláčková pojednali *O zbierkach Archívu Slovenského národného múzea*, v ktorom priblížili začiatky zbierkotvornej činnosti v spojitosti s osobnosťou Márie Jeršovej-Opočenskej. Následne sa E. Machajdíkova venovala jednotlivým zbierkam, keď efektne predstavila zbierku máp, erbových listín, kalendárov, cechových artikúl, plagátov, pohľadníc i sklenených negatívov. Ďalšie kolektívne dielo, tentokrát z produkcie archívárov Márie Grófovej, Jany Macounovej a Jany Očenášovej sa v zhode s témou archívnych dní zaoberalo tým, čo obsahujú

Zbierky v Archíve Univerzity Komenského. Prednášku i jej obsah si medzi sebou kolegiálne podelili, takže od M. Grófovej sme sa dozvedeli o zbierke diplomov a zaujímavosti z jej obsahu. O zbierke múzejných predmetov, konkrétne o talároch a medailách referovala J. Macounová, na čo výkladom o jednotlivých insígniách a pečatidlách nadviazala J. Očenášová. Posledná prednáška patrila Eve Greschovej zo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva, ktorá pre krátkosť času stručne, ale vecne predostrela výsledky na poli digitalizácie v referáte *Tvorba digitálnych zbierok – Digitálny archív SMOPaJ*. Úplne na záver Alena Kulíková zo spoločnosti Microform dala prítomným do pozornosti internetový Kultúrny portál a načrtla jeho možnosti.

Prednáškový cyklus sa úspešne uzavrel. Jedinou chybou na kráse bolo nezvládnutá technika premietania. Prezentácie sa stávajú

pri takýchto príležitostiach neoddeliteľnou súčasťou príspevkov a fungujú v interakcii s hovoreným slovom. Ved' staré známe, že lepšie je raz vidieť než stokrát počuť, platí v tomto prípade zaručene. Nečitateľná či skreslená prezentácia je na škodu nielen poslucháčom, ale do prázdna vyznie aj celá príprava a snaha prednášajúceho.

XV. archívne dni v Humennom sa zavŕšili. Myslím, že nikto, kto meral cestu do ospevovaného Humenného, ju neskôr neofutoval. Všetko prebehlo hladko vďaka starostlivosti organizátoriek, pričom obsah prezentovaných odborných príspevkov vedel zaujať. Otvorená a nejasná zostala otázka smerovania slovenského archívniectva, či dokáže v sebe ešte nájsť životaschopnú silu a presadiť sa, alebo bude naďalej len súčasťou niečej prachom zapadajúcej zbierky. ☞

Lukáš Svěchota
Archív PÚ SR Bratislava

pri vyhľadávaní aplikáciou Access v databáze domovských knižničných fondov i vyhľadávanie a prístupnosť externých informačných zdrojov a databáz, ako sú služby Centra vedecko-technických informácií SR, Slovenskej národnej knižnice, Národnej knihovny ČR a pod. Poslucháčom boli prezentované jednotlivé kategórie publikačnej činnosti i currentované periodiká vhodné na publikovanie.

Ďalšou pracovníčkou archívu, ktorá sa prezentovala svojím odborným príspevkom nesúcim názov *Uhorská pamiatková komisia a ochrana hradnej architektúry a fortifikácií*, bola Henrieta Žažová. V retrospektívne poňatom príspevku zúročila svoj dôkladný vedecký výskum v domácich i zahraničných archívoch, čím napomohla k rozšíreniu obzorov poznania väčšine prítomných. Ako posledný vystúpil autor článku, ktorý v svojom príspevku *Vlajka archívnych dní* prezentoval Archív PÚ SR ako neopomenuteľnú súčasť slovenského archívniectva, pričom poukázal na anonymitu a prehliadanosť, ktorú pociťujú archívári zo strany verejnosti i jej volených zástupcov. V kontexte konania sa archívnych dní bola prezentovaná idea a podoba návrhu vlajky archívnych dní ako nenásilnej formy verejnej propagácie vlastnej existencie i činnosti archívárskej obce.

Po skončení prednáškového bloku mali prítomní záujemcovia možnosť občerstviť sa a prezrieť si panelovú výstavu prezentujúcu publikáciu *Vojenské*

mapovanie na Slovensku 1769 – 1883 a panelovú výstavu propagujúcu *Zbierku digitálnych fotografií*. Autormi návrhov i vyhotovovateľmi plagátov boli Bronislava Porubská a fotograf Peter Fratrič. Následne bola pre návštevníkov pripravená prehliadka depozitov, priestorov pracovísk archívu a bádateľne, kde sa ich zhostil trojlístok pracovníčok Kataríny

ani výstava publikácií, ktoré Pamiatkový úrad SR vydal od roku 2002.

Verím, že deň otvorených dverí splnil ako očakávanie, tak svoje ciele, a napomohol k zmene nazerania na archív nie ako na skládku starého papiera, ale plnohodnotné vedecko-odborné pracovisko, majúce svoje nezastupiteľné miesto v štruktúrach svojej domovskej organi-

Návštevníci v bádateľni archívu

Foto: P. Fratrič

na Horková, Lenka Višváderová a Anna Žiliničková. Priestor bádateľne sme prepožičali výstave originálnych archívnych dokumentov na tému *Zásady ochrany a prezentácie pamiatkových území v minulosti a výstave tlačív pamiatkových orgánov od roku 1919 do 1991*. Nechýbala

zácie Pamiatkového úradu Slovenskej republiky i v štruktúre verejných špecializovaných archívov. ☞

Lukáš Svěchota
Archív PÚ SR Bratislava

Nález „zakladacej“ listiny levickej synagógy

V rámci komplexnej obnovy nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky synagógy v Leviciach vo vlastníctve mesta Levice došlo zhotoviteľom prác počas stavby k odkrytiu nálezu listiny a dvoch mincí umiestnených v sklenej lekárnickej dóze.

Nález bol situovaný v čelnej severnej stene v spodnej časti hmoty muriva pilastra armujúceho jej východný okraj. Umiestnený bol v kvadratickej kapsy s rozmermi 20 × 24 × 24 cm. Kapsa bola vymurovaná primárne s výstavbou tehlo-

1883 vážiaca 3,48 g s priemerom 20 mm a strieborný 10 grajciarnik z roku 1874) a listiny poskladanej a vlozenej vo fľaši s rozmermi 50 × 41,5 cm. Listina predstavuje úradný dokument písaný v maďarčine dňa 24. 4. 1883 o uložení základného

Zakladacia listina so sklenenou nádobou

vého muriva pilastra a po vložení fľaše s listinou a mincami uzatvorená spredu na sucho prekrytú tehloú a zhora murivom, ktoré plynule pokračovalo výstavbou pilastra. Nálezový celok pozostáva zo sklenej lekárnickej dózy s uzáverom, z dvoch mincí (zlatá minca Františka Jozefa z roku

1883 vážiaca 3,48 g s priemerom 20 mm a strieborný 10 grajciarnik z roku 1874) a listiny poskladanej a vlozenej vo fľaši s rozmermi 50 × 41,5 cm. Listina predstavuje úradný dokument písaný v maďarčine dňa 24. 4. 1883 o uložení základného kameňa kostola a školy. Listina bola mokrá a je degradačnými činiteľmi poškodená. Text listiny v preklade Mgr. Ladislava Vinczeho zo Štátneho archívu v Leviciach znie: *Všetko je založené na Božej pomoci. Doteraz bol našou pomocou Boh. (hebrejský text) Počas panovania Františka Jozefa I., cisára rakúskeho, apoštolského kráľa uhorského, vládnutia ministra zahraničných vecí Rakúsko-Uhorska grófa Gustáva Kálnokyho, ministerského predsedu Uhorska Kálmána Tisza, za čias župana Tekovskej stolice Istvána Majlátha, podžupana tekovskej stolice Titusa Rudnyánskeho, kráľovského radcu a mešťanostu mesta Levickej izraelitskej náboženskej obce rabína Ambróza Kohna a svetského predsedu Dr. Jozefa Pólya a s príspevkami niekoľkých zámožných členov náboženskej obce sa rozhodlo o výstavbe nového kostola a školy, ktorých základný kameň sa dnes položil, o čom hovorí táto listina s tou vrúcnou prosbou, aby vyhovela svojmu vytýčenému cieľu, všeobecnej mravnosti a vzdelaniu, a skrze ne slúžila všeobecnému dobru na večné časy. Vystavili sme 24. apríla 1883. Podpisani: Lakner Antal, r. k. fa-*

rár, Mácsay Lukács, mešťanosta, Szabó Lajos, riaditeľ učiteľského ústavu, Taub Lipót, Szabó Lajos, duchovný reformovanej cirkvi, Schleifer Ármín, evanjelický farár, Szabady Gyula, riaditeľ gymnázia, Holló Sándor, šéfredaktor týždenníka Bars, Gutman Ignác, pokladník náboženskej obce, Dr. Frommer Ignác, predseda školskej stolice, Dr. Pólya József, predseda náboženskej obce, Kohn Ambrus, predseda náboženskej obce, Weis Ignác, Stern Stella (?).

Zdokumentovanie miesta nálezu a nálezovej situácie spracovala Ing. arch. Jaroslava Žuffová, CSc. v dokumentácii *Synagóga Levice : Architektonicko-historické zdokumentovanie a vyhodnotenie nálezu kapsy so „zakladacou“ listinou* uloženej v archíve KPÚ v Nitre. Nález listiny zadefinoval vznik podnes zachovanej synagógy na rok 1883. Pôvodnú školu uvádzanú v listine nahradila v rokoch 1934 – 1936 nová dvojpodlažná škola. Dokumentácia J. Žuffovej doložila autora projektu synagógy – Gustava Šišáka z Kalnej nad Hronom a rozsah úprav prestavbou pripísanou architektovi R. Cibulkovi v roku 1902. Nález vyvrátil doposiaľ v literatúre uvádzaný a preberaný rok 1853 ako rok vzniku súčasnej podoby synagógy a spresnil podľa doložených historických máp existenciu staršej židovskej synagógy na mieste súčasnej. Mapa z roku 1843 znázorňuje jej pôdorys v tvare L, mapa z roku 1860 pôdorys v tvare U, mapa z roku 1889 už vymedzuje dnešnú podobu stavby a mapa z druhej polovice 30. rokov 20. storočia znázorňuje už prístavbu architekta R. Cibulku. Nálezový celok sa stal zbierkovým predmetom fondu Tekovského múzea v Leviciach. Listina bude predmetom reštaurovania, mince vyčistenia a následne budú realizované ich dve faksimilné kópie; jedna pre vloženie do miesta nálezu, a druhá určená na prezentáciu v interiéri synagógy po obnove.

Situovanie a spôsob uloženia nálezu v stavbe upozornil na jednu z možností odkazu predkov a podnecuje zamyslieť sa nad existenciou obdobného odkazu v rôznych typologických druhoch stavieb, napríklad i pre ekumenickú účasť podľa prítomných v nálezovej listine. ☞

Tatiana Danieličová
Krajský pamiatkový úrad Nitra

reverz

averz

Mince z nálezu

Konferencia TUSNAD 2011 – Fortresses Once Again In Use

V dňoch 17. – 21. mája 2011 sme mali možnosť zúčastniť sa 15. ročníka medzinárodnej konferencie *TUSNAD 2011 – Theoretical And Practical Issues On Built Heritage Conservation* v rumunských mestách Alba Iulia a Șimleu Silvaniei, organizovanej *Spoločnosťou sedmohradských konzervátorov historických budov* a nadáciou *Transsylvania Nostra*. Témou konferencie bolo opätovné využitie historických fortifikácií.

Program prvého konferenčného dňa tvoril prednáškový „maratón“ v reprezentatívnych priestoroch pevnosti Alba Carolina v meste Alba Iulia, postavenej v 18. storočí podľa projektu G. M. Viscontiho na mieste ruín rímskeho tábora, ku ktorému sa viaže nedávny významný archeologický objav zvyškov chrámu Nemesis, bohyne spravodlivej odplaty. Pevnosť v súčasnosti prechádza rozsiahlou rekonštrukciou, ktorej výsledky nám organizátori predstavili. Vráťme sa však k programu konferencie. Príspevky boli rozdelené do tematických blokov venovaných výskumu pevností, stavebnému vývoju a typológii fortifikačných systémov. V prednáškach boli predstavené príklady z Belgicka, Rumunska, Estónska, Portugalska, Mexika, Maďarska, Slovinska a Slovenska. V našom príspevku venovanom hradným zručaninám na západnom Slovensku a ich výskumu a konzervácii sme zhrnuli vývoj v tejto oblasti u nás v minulosti a súčasný prístup sme ilustrovali na príkladoch niektorých hradov. Prijemnou bodkou za úvodným dňom bolo hudobno-tanečné predstavenie historického súboru *Passagio* z mesta Cluj a spoločenský večer.

Nasledujúce dva dni patrili autobu-sovej exkurzii po zaujímavých miestach Sedmohradska, akými sú Mediaș – mesto s takmer úplne zachovaným stredovekým opevnením, opevnený kostol vo Valea Viilor a rodové sídlo Jána Huňadyho – hrad Hunedoara. Dva kontrastné prístupy miestnych samospráv k obnove pamiatok sme mali možnosť vidieť v podobe projektu konzervácie hradu Déva, kde napriek pokračujúcej obnove boli na veľké sklamanie zúčastnených odborníkov zastavené rozbehnuté pamiatkové výskumy. Naopak pozitívnym príkladom bola podpora archeologického výskumu a projektu obnovy Báthoryovského kaštieľa miestnou samosprávou v Șimleu Silvaniei, kde v priestoroch miestneho úradu pokračovala konferencia záverečným dňom.

Program posledného dňa tvorili prednáškové bloky ilustrujúce rôznorodé prístupy k obnove, konzervácii a rekonštrukcii fortifikácií v minulosti i v súčasnosti.

Prevažovali príklady z územia bývalého Uhorska. Z tohto rámca vybočovali pre nás pomerne exotické príklady prezentácie pevnosti v San Juan v Portoriku a unikátny spôsob využívania sústavy pevností na ostrovoch Jersey, kde sú stredoveké obytné veže prenajímané záujemcom ako atraktívne ubytovanie. Vyvrcholením kon-

kálnom štýle, na ktoré účastníkov pozval primátor mesta.

Popri vysokej odbornej kvalite väčšiny príspevkov si veľkú pochvalu zaslúži najmä výborne zabezpečená jazyková stránka konferencie, pričom simultánne prekladateľky dokázali zabezpečiť dokonalý preklad náročného programu pred-

Pevnosť v Alba Iulii

Foto: N. Laczková

ferencie bola podnetná diskusia, ktorej predsedala Milagros Flores, prezidentka ICOFORT – medzinárodnej vedeckej komisie ICOMOSu pre fortifikácie a milítarie. Silno zarezovala najmä výzva rumunských organizátorov na zväzovanie finančnej podpory z medzinárodných grantov pre projekty, ktoré nepočítajú s dostatočnou prípravou v podobe pamiatkových výskumov obnovovaných fortifikácií. Následne moderátori zosummarizovali jednotlivé prednáškové bloky a závery konferencie. Na záver prezident organizačného výboru Bálint Szabó poďakoval všetkým účastníkom a oznámil, že o dva roky bude cyklus konferencií pokračovať na tému zlučiteľnosť moderného komfortu stavieb s ich historickou autenticitou. Bodkou za vydarenou konferenciou, ktorej prišlo aj snečné počasie, bolo pohostenie v rusti-

nášok i exkurzie rovnocenne do rumunčiny, maďarčiny a angličtiny. Rovnako nás potešilo promptné vydanie príspevkov z konferencie v rovnomennom periodiku vydávanom štvrťročne spoločnosťou *Transsylvania Nostra*. Aktuálnosť témy a pestré medzinárodné zastúpenie bolo pre nás i ostatných účastníkov konferencie ideálnou príležitosťou na výmenu názorov aj nadviazanie odborných kontaktov nielen v stredoeurópskom, ale aj v celoeurópskom rámci.

✎

Filip Jaššo
Odbor pamiatkových území PÚ SR
Bratislava
Noémi Laczková
Odbor národných kultúrnych
pamiatok PÚ SR Bratislava

Zahraničná medzifakultná výučba doktorandov v oblasti obnovy architektonického dedičstva

Keď v 90. rokoch minulého storočia vznikla na Fakulte architektúry STU Bratislava katedra venujúca sa špeciálne výučbe architektov v oblasti prezentácie architektonického dedičstva, bolo ťažké nájsť kooperujúce pracovisko, s ktorým by sa dala nadviazať plnohodnotná spolupráca. Spomínaná katedra, založená Ing. arch. Anicou Schwarczovou a Ing. arch. Pavlom Gregorom, mala pôvodne pozostávať z interdisciplinárneho kolektívu. Žiaľ, možnosti vtedy už liberálnej fakulty stále nedovoľovali vybudovať pracovisko s potrebným odborným obsadením. Výučba ostala preto iba v architektonickej rovine.

Až vybudovaním detašovaného pracoviska v Banskej Štiavnici sa podarilo položiť základy skutočne pamiatkarskemu prístupu vo vzdelávaní architektov. Dovtedajšie architektonické disciplíny boli doplnené o výskumnú a technologickú zložku.

Neskoršími štrukturálnymi zmenami na Fakulte architektúry STU (FA STU) sa však situácia zmenila. Pod tlakom architektonických trendov sa požiadavky na

národných aj medzinárodných odborných fórach, sa výrazne podieľa aj na publikačnej činnosti. V pomerne novej úlohe pedagóga začína svoje celoživotné skúsenosti z praxe odovzdávať mladšej generácii. Jeho nástupom na fakultu sa vytvorila škála predmetov (najmä na doktorandskom stupni štú-

hľad o problematike obnovy historického stavebného diela vo všetkých vzájomne previazaných súvislostiach – od voľby prístupu podľa odborovej metodiky, cez predprojektovú a projektovú prípravu až k praktickému ošetrovaniu jednotlivých komponentov stavby. Dôraz bol kladený na špecifickosť úlohy architekta – špecialistu v pamiatkovej praxi a na zásady ohľaduplného prístupu k historickým stavbám, konštrukciám a materiálom. Súčasťou predmetu boli aj praktické návody, ktoré sprostredkovali špecialisti v teréne (technolog a reštaurátor). Jednotlivé pamiatkové úpravy boli hodnotené podľa čoraz prísnejších kritérií pamiatkovej starostlivosti v zmysle svetových konvencií o zachovaní univerzálnych hodnôt autenticity a integrity.

Vzhľadom na časovú náročnosť a vzdialenosť fakúlt, prebehla výučba v troch tematicky nadväzujúcich blokoch. Každý z nich sa konal na inom mieste v Českej

profesionálnu prípravu architektov v odbore pamiatkovej obnovy postupne vytvárali a výrazne sa zredukovala aj možnosť školení na detašovanom pracovisku v Banskej Štiavnici. Dôslednejšej výučbe architektov v oblasti obnovy pamiatok sa momentálne venujú niektorí bývalí pracovníci, ktorí zadávajú doktorandské témy zamerané na špecifikum povolania architekta v oblasti obnovy pamiatok. Okrem povinných predmetov si doktorandi volia interdisciplinárne predmety, ktoré môžu absolvovať aj na iných fakultách.

Situácia v danej oblasti sa čiastočne zmenila až po roku 2008, keď sa na Fakulte architektúry ČVUT Praha stal vedúcim Ústavu pamiatkovej starostlivosti prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girs. Renomovaný odborník, bývalý pracovník Národného pamiatkového ústavu (NPÚ) Praha, projektujúci architekt, ktorý je za svoje realizácie pravidelne oceňovaný na

dia), ktoré sa venujú špecifikám činnosti architekta v oblasti obnovy pamiatok.

Po vzájomnej dohode medzi doc. Ing. arch. Janou Gregorovou z FA STU Bratislava a prof. Ing. arch. akad. arch. Václavom Girsom sa v apríli až máji tohto roku podarilo zabezpečiť, aby sa skupina doktorandov študijného programu obnovy architektonického dedičstva FA STU Bratislava zúčastnila predmetu **Obnova a konzervácia historických stavieb** na Fakulte architektúry ČVUT v Prahe. Okrem siedmich slovenských doktorandov sa výučby zúčastnila aj Ing. arch. Beáta Polomová, PhD. z FA STU Bratislava. Prvýkrát tak prebehlo zahraničné medzifakultné vyučovanie, prostredníctvom ktorého vznikol priestor na vzájomné oboznámenie sa so súčasnou situáciou v oblasti obnovy architektonického dedičstva na Slovensku a v Čechách.

Cieľom predmetu bolo získať pre-

republike a bol účelovo vybraný v závislosti od typu prezentovanej pamiatkovej obnovy.

1. blok: Južné Čechy – Český Krumlov (13. apríl 2011)

Prednášajúci: prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girs (garant predmetu, architekt ateliéru Girs AT s. r. o.), PhDr. Pavel Slavko (hlavný kastelán hradu Český Krumlov), Ing. Dagmar Michoinová, PhD. (vedúca technologického laboratória NPÚ), Ing. Miloslav Hanzl (architekt ateliéru Girs AT s. r. o.)

Témy: koncepcia starostlivosti o štátne hrady a zámky, spôsob využitia a prezentácie autentických pamiatok, konzervácia a reštaurovanie architektúry (metóda per partes), úloha architekta v starostlivosti o štátne hrady a zámky, význam medziodborovej spolupráce.

Po úvodnej prednáške Pavla Slavka nasledoval odborný výklad o obnove priečelí zámku. Boli vysvetlené jeho hodnoty a použitá metóda pamiatkovej obnovy – konzervácia. Prehliadka pokračovala podrobným výkladom o priebehu rekonštrukcie a koncepcii starostlivosti o celý areál. V rámci exkurzie bola odprezentovaná aj pamiatková obnova zámockého barokového divadla, jeho depozitára a chodby plášťového mosta. Nasledovala návšteva veže s vyhlídkou na mesto a hradného múzea v Hrádku.

2. blok: Severné Čechy – hrad Bezděz, hrad Grabštejn (20. apríl 2011)

Prednášajúci: prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girsu, Mgr. Jan Sedlák (*vedúci správy štátneho hradu a nádvorja Horného hradu*), Ing. Dagmar Michoinová, PhD., Ing. Miloslav Hanzl.

Témy 1. časti – hrad Bezděz: konzervácia hradných zrúcanín, zásady pamiatkovej starostlivosti o torzálnu architektúru, kritériá pre obnovu zaniknutých stavebných konštrukcií, problematika zastrešenia torzálnej architektúry, moderné materiály v obnove architektonického dedičstva.

Po privítaní účastníkov kastelánom hradu pánom Juričkom pokračovala prehliadka s výkladom k realizovaným zásahom: konzervácia dvorných priečelí, korekčné úpravy a reštaurovanie interiéru Purkrabského paláca, konzervácia a stabilizácia interiéru Kráľovského paláca, konzervácia veže a reštaurátorská obnova interiéru vyhlídkovej siene, stabilizácia Manského paláca a jeho zastrešenie. Hradná kaplnka bola v stave pred reštaurovaním. Na záver bola vysvetlená záchrana a konzervácia hradných brán a riziká používania moderných materiálov.

Témy 2. časti – hrad Grabštejn: rehabilitácia značne poškodennej autentickkej pamiatky, reštaurovanie exteriéru a rôzne polohy reštaurovania interiéru – korekčné úpravy, snaha o vierohodnú prezentáciu a primerané oživenie významnej sprístupnenej pamiatky.

Na hrade Grabštejn nás privítal vedúci správy štátneho hradu a nádvorja Horného hradu Jan Sedlák. Pri prehliadke boli objasnené realizované zásahy: spôsoby záchrany zdevastovanej pamiatky, jej nové využitie, metóda obnovy a jej financovanie. Na záver boli dopĺňujúcou prednáškou vysvetlené špecifiká obnovy spojené

s diskusiou a záverečným zhrnutím aktivít z celého dňa.

3. blok: Západné Čechy – hrad Bečov (4. máj 2011)

Prednášajúci: prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girsu, Mgr. Tomáš Wizovský (*kastelán Štátneho hradu a zámku Bečov*), Ing. Dagmar Michoinová, PhD., Ing. Miloslav Hanzl.

Témy 1. časti: predstavenie projektu konzervácie a prezentácie Horného hradu Bečova, hodnota autentickkej pamiatky, projektovanie a realizácia obnovy pamiatky (metóda per partes), praktické ukážky zaistovania a konzervácie historických omietok.

Vedúci správy SHaZ Bečov Tomáš Wizovský nás

Hrad Bečov

podrobne oboznámil s unikátnym projektom prezentácie hradu. Nasledovala obhliadka rozpracovanej konzervácie priečelia autentickkej pamiatky. Jej súčasťou boli ukážky technologických postupov konzervácie historických omietok na fasáde kaplnkovej veže (technika konzervácie vápennou vodou, injekciá odpojených plôch, podtmelovanie, riešenie doplnaných častí omietok). Po obede sme sa zúčastnili oficiálnej prehliadky hradu, hlboký dojem zanechal predovšetkým vzácny exponát relikviára sv. Maura. Následný blok prednášok bol zakončený diskusiou o problematike prístupu k nevhodne obnovennej pamiatke a zhodnotením všetkých troch blokov predmetu.

V práci profesora Girsu je skĺbený prístup akademika a architekta, ktorý vie v spolupráci s reštaurátormi vytvoriť esteticky hodnotné a zároveň dokumentačné dielo. V práci ateliéru Girsu sa dá hovoriť

o špecifickom autorskom prístupe – reštaurátorskej retuši. Autor obnovy využíva konzervačné metódy s retušou, priznaním patiny a zámerne nevyužíva kontrastné analytické prezentácie jednotlivých kultúrnych vrstiev. Hlavným cieľom je ucelená prezentácia pamiatky, dokumentujúca svoju hodnotu staroby. Metódy, ktoré preferuje a realizuje, prinášajú medzinárodne uznávané a pravidelne oceňované výsledky (napr. ceny a uznania Grand Prix OA, Europa Nostra a i.).¹ Svojimi realizáciami dokazuje, že je možné estetizovať konzervačné metódy pri zachovaní pamiatkových hodnôt. *Pri úpravách historických staveb uplatňuje ohľaduplný prístup. Preferuje používaní tradičných materiálov, remeselných postupov a technológií. Atelier svými čítnymi realizáciami popularizuje v praxi konzervační pojetí obnovy.*²

Zahraničná medzifakultná výučba doktorandov v oblasti obnovy architektonic-

kého dedičstva mala vysokú profesionálnu úroveň. Bolo by optimálne v nadviazanej spolupráci pokračovať a na budúci rok prostredníctvom FA STU zorganizovať obdobnú akciu na Slovensku. Na základe nezáväzného rozhovoru s prof. Girsom je možné počítať s tým, že participatívna výučba bude pokračovať aj v budúcnosti za predpokladu, že bude dostatočný počet záujemcov. Je možné počítať aj s účasťou zamestnancov PÚ SR. ∞

Katarína Palgutová
Silvia Petrášová
Jana Gregorová

Fakulta architektúry STU Bratislava

¹ prof. Ing. arch. akad. arch. Václav Girsu [online]. FA ČVUT v Praze, Ústav památkové péče, 2011 [cit. 2011-15-05]. Dostupné na internete: <http://pamatky-facvut.cz/slozuzst/girsu/>.

² Zaměření činnosti atelieru [online]. Girsu AT, 2010 [cit. 2011-15-05]. Dostupné na internete: <http://www.girsu-at.cz/cz/Zamereni_cinnosti.htm>.

Nález staršej omietky na budove fary v Topolčanoch a jeho širší význam

Dejiny mesta Topolčany siahajú hlboko do minulosti. Písomné informácie o najstaršej existencii mesta sú veľmi strohé a sporadické. S prihliadnutím na výsledky doterajších archeologických výskumov možno konštatovať, že v širšom priestore Topolčan sa dá jasne demonštrovať neprerušená sídelná kontinuita už od prehistorických čias. Výhodná poloha Topolčan, ležiacich v blízkosti križovatky diaľkových ciest vedúcich Ponitím, podnietila rast tujnajšieho osídlenia.

Zrejme už v priebehu 11. storočia sa stali Topolčany trhovým a mýtnym miestom a sídlom fary. V druhej polovici 11., resp. najneskôr začiatkom 12. storočia, bol v Topolčanoch postavený farský Kos-

roku 1334. Kráľ Karol Róbert vydal v roku 1342 dekrét, podľa ktorého zriadil komorné išpánstvo a Topolčany sa v ňom spomínajú ako slobodné kráľovské mesto. Začiatkom 15. storočia sa mesto stalo obchodným centrom, šírili sa remeslá. Determinantami urbanizácie bola komunikačná sieť, formovala sa bloková zástavba v rámci mestských hradieb.

Topolčany sa ako mesto v stredoveku utvárali pravdepodobne na staršom základe. Vývoj mestskej štruktúry sa prispôbil miestnym podmienkam. Pri podrobnejšom štúdiu starých máp a písomných informácií aj z oveľa mladšieho obdobia je viacero indícií a faktov, na základe ktorých možno rekonštruovať stavebno-historický vývoj Topolčan ako mesta. Šachovnicový pôdorys mesta je výnimočný v celoslovenskom kontexte a odkazuje na výhodnú polohu a hospodársky význam Topolčan. Pravidelné námestie stredovekého mesta tvorí štvoruholníková forma daná lokalizáciou. Mesto ležalo pôvodne na hlavnej obchodnej ceste, ktorá ním prechádzala uhlopriečne, rešpektujúc v strede námestia postavený kostol. Túto cestu si mesto počas vývoja prispôbovalo svojim potrebám. Samotné rozvrhnutie ulíc sa riadilo prevažne hospodárskymi dôvodmi v nadväznosti na spôsob zástavby a iné okolnosti života mesta. Pôdorysná osnova historického jadra stredovekých Topolčan je veľmi pravidelná, daná zoskupením jednotiek stmelенých funkčným systémom, ktorý je zároveň jeho výtvarným zákonom. Tvoril ju systém niekoľkých pozdĺžnych a priečnych blokov domov zoskupených okolo veľkého námestia ako ústrednej časti. V stredovekých Topolčanoch prevažovali priame ulice. Mnoho úzkych uličiek vytváralo jednotlivé bloky, ktoré slúžili skôr na odstraňovanie odpadu ako komunikáciu. Hradobná ulička obiehala mesto podľa obrysu mestského opevnenia. Rozsah

zástavby budov bol ohraničený jednoduchými blokmi relatívne malej hĺbky s pomerne veľkou hustotou. Veľké rozmery námestia stanovené najneskôr koncom 13. storočia sú pozoruhodné a svedčia o veľkom význame mesta v stredoveku. V roku 1731 vypukol v meste požiar, ktorému podľa hlo množstvo budov i kostol. Mesto sa však rýchlo obnovilo, ale po ukončení týchto opráv vypukol ešte väčší požiar, pri ktorom bolo zničené celé mesto. Mesto si stredoveký pôdorys zachovalo do polovice 19. storočia. Zvyšky hradieb sú viditeľné ešte na katastrálnej mape z druhej polovice 19. storočia a z roku 1895. Schematickú podobu historického mesta zachytáva rukopisná mapa prvého vojenského mapovania z roku 1782. Na mape druhého vojenského mapovania z roku 1838 je čitateľnejšia urbanistická štruktúra aj parcelácia mesta.

K značnej obnove stavebného fondu dochádza v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. Staršie architektúry sú nahradzované novými, takže z historicky najstarších objektov sa vyníma neskorobarokový kostol na námestí. Novou výstavbou a prestavbou starších objektov v rámci historického jadra sa zachovala po štýlovej stránke architektúra eklektická a secesná, ktorá absorbovala zásadné priestorové danosti najmä v dispozícii jednotlivých objektov. Vyvinul sa typický meštiansky jednoposchodový pavlačový dom s prejazdom a vnútorným nádvorím. Začiatkom 20. storočia charakterizujú zástavbu územia jedno a dvojpodlažné objekty meštianskych domov. Hoci sa stavebný fond mesta v priebehu svojho vývoja značne menil a prestavoval, tieto prestavby sa v podstate do polovice 20. storočia uskutočňovali v rámci starého urbanistického rozčlenenia mesta. Blokový charakter zástavby sa neporušil. Až v 80. rokoch 20. storočia došlo v dôsledku razantných asanačných zásahov k značnému porušeniu historického urbanizmu. Úplne bola asanovaná celá severná strana historického mesta a v ostatných troch stranách bola asanovaná zástavba v okrajových blokoch. Niektoré parcely boli následne

Nález staršej omietkovej vrstvy počas obnovy fasády

tol sv. Ondreja ako filia veľkofarského Kostola sv. Martina v Temeši (dnes súčasť Nitry). Topolčany boli už v polovici 13. storočia všeobecne známym miestom na diaľkovej ceste vedúcej Ponitím. V listine z roku 1271 sa spomínajú ako *civitas*. V prípade Topolčan sa doposiaľ nepodarilo zistiť žiadny konkrétny údaj o čase získania mestských výsad. Mohlo k tomu dôjsť už v poslednom desaťročí 13. storočia alebo najneskôr začiatkom 14. storočia. Za čias nadvlády oligarchu Matúša Čáka získali Topolčany aj vonkajšie atribúty stredovekého mesta. K tým najvýznamnejším patrila skutočnosť, že dovtedy nechránené trhové miesto bolo opevnené priekopami, palisádami a na najexponovanejších miestach aj kamennými baštami. Ako mesto sa po prvýkrát spomínajú

zastavané, vo väčšine prípadov však nevhodne, nerešpektujúc historickú parceláciu a typ zástavby. Okrajové polohy južnej a juhovýchodnej strany a celá severná strana mesta boli zastavané bytovými panelovými domami. Po severnej strane námestia vznikla nová radová zástavba, architektonicky riešená v duchu socialistickej architektúry. Asanačné zásahy sa najmenej dotkli stredovekého jadra mesta. Z historického stredovekého pôdorysu ostali zachované bloky po troch stranách námestia, severozápadný, dva juhovýchodné a čiastočne juhozápadný, avšak s narušenou parceláciou. Pôvodný systém pozdĺžnych a priečných blokov zástavby zostal zachovaný len v častiach bezprostredne susediacich s námestím, okrem severnej strany.

Hodnota mesta Topoľčany ako mesta spočíva okrem hodnoty veku aj v jeho výnimočnej urbanistickej štruktúre. Topoľčany sú najstarším stredovekým mestom so šachovnicovým pôdorysom na Slovensku, s príslušnou blokovou zástavbou, ktorá dodáva priestoru konkrétny výraz. Stredoveký výraz si mesto zachovalo do polovice 19. storočia, keď sa rozvíjalo v rámci ešte existujúcich stredovekých hradieb. Zachovaná historická časť šachovnicového pôdorysu mesta so zástavbou predstavuje tretinu pôvodnej stredovekej zástavby, ohraničenej opevnením s priekopou. Z dôvodu ochrany tejto výnimočnej štruktúry bolo centrum mesta zahrnuté do územia pamiatkovej zóny. Významnými architektonickými hodnotami, podieľajúcimi sa i na hodnote veku, je práve všeobecne starší stavebný základ – pôvodné murivá, povrchové úpravy a množstvo nálezov, ktoré je možné predpokladať u väčšiny objektov v historickej časti mesta. Na základe urbanistického rozboru, zachovanej parcelácie a jej plošnej hmotovej zástavby je možné predpokladať staršie murivá s omietkami na objektoch, ktoré nepodľahli asanačným zásahom v 20. storočí. Veľa pamiatkových hodnôt v podobe starších murív, omietok, zamurovaných otvorov, zbúraných priečok je však skrytých pod mladšími omietkami. Prestavbou domov v historickom jadre mesta na prelome 19. a 20. storočia sa zachovala po štýlovej stránke architektúra eklektická a secesná, ktorá absorbovala aj historické dispozície jednotlivých objektov.

V roku 2010 bol pri obnove fasády budovy fary zistený nález omietky s iluzívnym nárožným kvádrovaním zo 17. storočia. Ide o doteraz najstarší zistený nález povrchovej úpravy fasád budov v danom území. Budova farského úradu patrí medzi najstaršie objekty v meste, aj keď

jej presný vznik nie je známy. Historické záznamy uvádzajú, že *budovu fary postavili mešťania s podporou zemepanskej fundácie v roku 1765. Mala dve poschodia, vínnu pivnicu a stajne*. Situovanie objektu sa neuvádza. Mestský kronikár spomína v Pamätnej knihe obce Topoľčany existenciu poschodovej budovy fary v roku 1794 ako druhý dom od mestského domu, čo sa stotožňuje s polohou dnes existujúcej fary. V roku 2009 bola zahájená obnova fasády, jej omietok i okien. Počas obnovy bol pod mladšou omietkou v nárožiach severnej fasády odkrytý nález staršej omietky s výtvarnou výzdobou. Krajský pamiatkový úrad (KPÚ) zhodnotil nález ako hodnotný, ktorý by mohol doplniť historické záznamy o existencii objektu, potvrdiť význam a zvýšiť hodnotu nielen pamiatky, ale i celého mesta. Na základe zisteného nálezu nariadil KPÚ v Nitre vlastníčkovi pamiatky vykonať reštaurátorský výskum. Po obhliadke reštaurátorom bola opodstatnenosť vykonania tohto výskumu potvrdená.

Výskum bol zameraný na vhodnotenie rozsahu a stavu zachovania odkrytého nálezu, na zistenie, analýzu a presnejšie datovanie jednotlivých omietkových vrstiev. Výskumom boli overené tri omietkové vrstvy nachádzajúce sa na fasáde budovy. Najstaršiu vrstvu predstavuje práve náhodne objavená renesančná omietka s výtvarnou výzdobou zo 17. storočia. Na nej bola zistená druhá omietková vrstva s okrovým náterom, pravdepodobne z roku 1765. Tretia omietková vrstva pochádza z 19. storočia, ide o dnešnú architektonickú úpravu fasády v eklektickom slohu, avšak s pôvodným náterom svetlozelenej farby, doplnenú terakotovými prvkami s čiernym náterom. Posledná úprava fasády bola realizovaná v 80. rokoch 20. storočia a pozostávala z opravy poškodenej eklektickej omietky a nanosenia nového okrového náteru, ktorý si pamätáme na fasáde pred jej obnovou.

Výskumom bolo zistené, že omietka zo 17. storočia sa zachovala na celom východnom a čiastočne i na západnom nároží fasády. Maľovaná výzdoba pozostávala z iluzívneho kvádrovania čierno-bielej farebnosti, zachoval sa i maľbou naznačený predel poschodí a viditeľné bolo aj jasné ukončenie omietky, ktorá bola ukončená 1,3 metra pod dnešnou korunnou rímsou. Toto dokazuje, že budova bola následnými stavebnými úpravami, možno niekedy v 18. – 19. storočí zvýšená, resp. nadstavta-

ná. Historický údaj z roku 1765 hovoriaci o výstavbe fary sa teda viaže na väčšiu prestavbu už existujúcej budovy.

Reštaurátorský výskum vykonal Mgr. art. Martin Koreň. Po jeho ukončení bol zvolený spôsob obnovy s cieľom prinavrátiť fasádu koncepčne do jej eklektického výrazu a obnoviť všetky zachované architektonické prvky (rímsy, okenné šambrány, parapety). Okrový náter bol nahradený pôvodným eklektickým bledozeleným náterom s čiernymi terakotovými prvkami (pri obnove však došlo k odchyleniu sa od zisteného zeleného odtieňa, čo uberá na požadovanom konečnom eklektickom výraze). Z dôvodu rozsahu a kvality zachovanej staršej omietky, ako i jej vysokej

Fasáda po obnove s prezentáciou nálezu staršej omietky

hodnoty sa pristúpilo k analytickej prezentácii renesančnej omietky s výtvarnou výzdobou. Vzhľadom na význam tohto nálezu sa obnova fasády realizovala reštaurátorským spôsobom. Stredoveká omietka bola konzervovaná, chýbajúce časti doplnené omietkou zhodného materiálového zloženia a štruktúry.

Prezentovaný nález staršej omietky je hodnotným dokladom stavebného vývoja pamiatky i výpovedným svedkom doby. Reštaurátorský výskum potvrdil starší stavebný základ objektu a čiastočne spresnil jeho stavebný vývoj. Vďaka tejto prezentácii pribudol Topoľčanom starší historický výraz.

Eva Gažiová

Krajský pamiatkový úrad Nitra

Historiae vestigia sequentes

Dňa 4. mája 2011 sa v aule Pazmaneum v budove Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia pod názvom *Historiae vestigia sequentes*, organizovaná pri príležitosti životného jubilea vzácneho človeka a výnimočného slovenského historika prof. PhDr. Richarda Maršinu, DrSc.

Na úvod dekanka Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity Marta Dobrotková v slávnostnom laudatii priblížila životné osudy jubilanta, medzníky jeho vedeckej kariéry, predstavila jeho vedeckú prácu, prínos pre slovenskú vedu a osobitne spomenula pôsobenie na Trnavskej univerzite. V nasledujúcej vedeckej časti konferencie ako prvá vystúpila Ludmila Sulitková, ktorá vo svojom príspevku *Nové výhledy českého archívnictví* poukázala na využívanie nových postupov pri spracúvaní archívnych dokumentov, čo podmienil nielen technologický pokrok a zmeny v spôsobe úradovania, ale aj úsilie o vytváranie virtuálnej pamäti spoločnosti. Ilpo Tapani Piirainen v príspevku *Archivalische Quellen zur Geschichte von Lubica/Leibitz* upozornil na najvýznamnejšie historické pramene, ktoré sa zachovali v archívoch k dejinám mesta Lubica na Spiši, pričom osobitne vyzdvihol kroniku zachytávajúcu udalosti v regióne z rokov 1283 – 1849. Príspevok Stanisława A. Sroka bol venovaný sporu Piotra Kmitu, maršala Poľského kráľovstva, s mestom Bardejov v rokoch 1527 – 1530. Vo svetle archívnych dokumentov opísal priebeh sporu i pokusy o uzmiernenie oboch strán a na pozadí tejto dejinnej udalosti ozrejmil aj určitý úsek dejín poľsko-uhorského pohraničia. Radoslav Ragač predstavil prítomným zaujímavý archívny dokument, a to krupinský štatút o predaji vína z roku 1490, a na základe jeho rozboru sa pokúsil zodpovedať otázku, akým spôsobom prechádzala moc tzv. celej komunity mešťanov do rúk voleného richtára a mestskej rady v stredovekých mestách.

Druhý blok konferencie otvoril Martin Štefánik s príspevkom *Talianski podnikatelia v banských mestách na Slovensku v 14. storočí*. Sústredil sa hlavne na súkromné aktivity talianskych obchodníkov v oblasti slovenských banských miest, ktoré nespočívali v organizácii ťažby, ale predovšetkým v poskytovaní kapitálu a v sprostredkovaní medzinárodných kon-

taktov zabezpečujúcich odbyt vyťažených kovov na európskych trhoch. Daniela Dvořáková sa vo svojom príspevku zaoberala symbolikou v naráciách donačných listín vydaných Žigmundom Luxembur-

ským, pričom osobitnú pozornosť venovala číselnej symbolike. Pri svojom výskume dospela k zaujímavému poznatku, že napr. grécke slovo tetragonus, v preklade štvorcový, štvoruholníkový, sa používalo na označenie človeka mravne zoceleného. Príspevok Miriam Hlaváčkovej sa venoval priebehu snemu vo Wormse / Kolíne v roku 1499 a účasti uhorskej delegácie na čele s nitrianskym biskupom Antonom na jeho rokovaníach.

Tretí blok konferencie, ktorý pokračoval po prestávke na obed, zahájila Henrieta Žažová s príspevkom o dejinách sakrálnych objektov v Starom Tekove. Na základe štúdia písomných prameňov rekonštruovala existenciu kostolov v chotári tohto sídla. Martin Homza v príspevku *Počiatky Svätoplukovskej tradície u Slovákov. Čierna a biela Svätoplukovská legenda*

analyzoval text relácie českého kronikára Kosmasa o Svätoplukovi, pričom sa nezaoberal historickou osobnosťou Svätopluka, ale legendou o ňom a jej rozborom. Juraj Šedivý v príspevku *Rok 1488 alebo bratislavská písomná kultúra v priesečniku mešťania – kapitula* skúmal zmeny, ktoré v priebehu 15. storočia nastali v oblasti písomnej kultúry v Bratislave, keď v porovnaní s predchádzajúcim obdobím začal vo veľkej miere prenikať medzi objednávateľov písomnej kultúry mešťiansky element a zároveň v písomnej produkcii Bratislavy získavala postupnú prevahu mestská kancelária nad kapitulnou. Daniela Fukasová vo svojom príspevku *Libera villa. K otázke sociálno-právnej klasifikácie sídel na Slovensku v stredoveku* sledovala zmeny v postavení slobodných obcí v štruktúre sídel vo svetle kráľovských dekrétov. Príspevok Márie Kohútovej bol venovaný porovnaniu politicko-spoločenskej situácie v Uhorsku v dvoch vybraných rokoch, a to v rokoch 1608 a 1708. Kým rok 1608 bol vyvrcholením úspechu prvého stavovského povstania a potvrdením silného postavenia protestantských stavov v krajine, rok 1708 znamenal začiatok oslobovovania ich politických pozícií. Drahomír Velička sa na základe analýzy obsahu stredovekých listín vo svojom príspevku pokúsil zrekonštruovať rozsah chotára Krásna nad Kysucou v stredoveku.

V poslednom bloku konferencie vystúpil Vladimír Rábik s príspevkom *Výsady protomestských sídlisk v Uhorskom kráľovstve z roku 1238*, v ktorom poukázal na spoločné znaky výsadných listín udeľených vybraným sídliskám v Uhorsku v roku 1238 a na ich základe konštatoval, že proces systematického budovania mestského zriadenia na našom území začal práve okolo roku 1238 a jeho nositeľom bola valónska kolonizácia. Príspevok Miloša Mareka sa zaoberal zločinnosťou a proskribovaním zločincov v stredovekom Uhorsku. Autor vychádzal z výskumu tzv. proskripčných listín, na základe

ktorých ponúkol zaujímavý pohľad na túto stránku života spoločnosti v minulosti. Martin Tibenský v príspevku *Majetky českej kráľovnej Konštancie na juhozápadnom Slovensku* hľadal odpovede na otázky, kedy a ako získala Konštancia majetky v Uhorsku, aká bola rozloha týchto majetkov a kedy sa rozpadlo jej domínium na našom území. Mária Nováková sa vo

svojom príspevku venovala načrtnutiu stavu doterajšieho výskumu v slovenskej antroponomastike a naznačila tiež význam dosiahnutých výsledkov, ako aj možnosti ďalšieho rozvoja tejto vedy. Záverečný príspevok Petra Labanca sa sústredil na rozbor donácie Bela IV. pre spišského prepošta Mateja z roku 1248.

Týmto vydareným podujatím vyjadrili

kolegovia, žiaci a priatelia profesora Marsinu úctu jeho celoživotnému dielu. Pripájame sa tiež k zástupu gratulantov s prianím pevného zdravia a neutíchajúceho životného optimizmu do ďalších rokov. ☞

Ivana Fialová

Slovenský národný archív Bratislava

Počítačová podpora v archeológii

Jubilejná desiatu konferencia Počítačová podpora v archeológii sa uskutočnila v areáli Pivovaru v Dalešiciach, známom filmovým fanúšikom z filmu J. Menzla *Postřižiny*. Organizácie sa ujal Ústav archeológie a muzeológie v spolupráci so spoločnosťou Archaia Brno.

Program konferencie bol rozdelený do tematických blokov, ktoré voľne na seba nadväzovali. Najväčší záujem bol predovšetkým o najnovšie technológie, najmä o metódy diaľkového prieskumu zeme, resp. digitálne modelovanie povrchu zeme a metódu LIDAR, či najnovšie GPS a GONASS prístroje a GIS systémy a ich využitia v archeológii. Niekoľko prednášok bolo venovaných „reklamnej prezentácii“ prístrojov Leica. Tradične najväčšia pozornosť bola venovaná referátu prof. E. Neustupného, ktorý sa netradične zaoberal archeológiou súčasnosti. Úvodná prednáška v podaní J. Macháčka v prvý rokovací deň bola venovaná najmä bilancii účasti a tém prednášok z predchádzajúcich ročníkov konferencie. V podobnom duchu sa niesla prednáška P. Geletu, D. Sosnu a L. Friedla, ktorí sa zoberali stavom výskumu počas desiatich rokov v antropológii. Z iného hľadiska bilancoval posledných desať rokov M. Kuna, ktorý sa primárne venuje budovaniu digitálneho archívu pražského Archeologického ústavu. Rovnakou sumarizáciou postupov prác počas posledných desiatich rokov sa zaoberali aj M. Peška z pohľadu budovania dátového archívu spoločnosti Archaia, o. p. s. Brno a K. Nováček, ktorý prehodnotil spracovanie dátových modelov archeologickej stratigrafie pri archeologickom výskume.

Nasledujúce bloky prednášok boli venované predovšetkým databázam v oblasti archeológie, ktoré na území Českej republiky vedú archeologické ústavy v Prahe a Brne, ako aj Národní památkový ústav. Prezentované problémy v rámci archeologických databáz v podaní J. Maříka a Z. Nerudovej poukázali na problémové okruhy týkajúce sa najmä nedostatoč-

ne premyslených právnych úprav, ktoré v Českej republike chránia archeologické dedičstvo. Príspevok M. Jindráčka a Š. Krupičkovej bol ukázkou spracovania ďalšej archeodatabázy územia Moravy s prepojením na GIS systémy. Veľmi zaujímavou prednáškou bola ukážka databázy spracovania archeologických múzejných zbierok, ktorú predstavil D. Stráňik. Podobnú databázu spracovania archívnych fotografií moravského archeológa K. Absolona predstavil P. Kostrhun.

Prvý rokovací deň konferencie ukončil blok prednášok venujúci sa najmä najnovším technológiám v oblasti výskumu. J. Beneš predstavil najnovšie metódy 3D zobrazovania mikroskopických drev a uhlíkov nielen v archeológii. D. Merta ukázal na možnosti, ale aj nedostatky 3D skenovania archeologických situácií a stavebných konštrukcií, s ktorými sa stretol počas svojej praxe na území Moravy. Výsledky rovnakého skenovania, ale v drsnejších podmienkach egyptského Abusíru predstavili V. Brúna a M. Brejchar. Spracovaniu GIS údajov v rámci archeologického prieskumu a následného vyhodnotenia osídlenia územia sa venovali prednášky Č. Čiseckého, A. Danielisovej a D. Dreslerovej. Podnetnými boli prednášky P. Škrdlu a P. Nerudu, ktorí sa primárne venujú najstaršiemu obdobiu ľudských dejín – paleolitu a mapovaniu sídelných stratégií paleolitických loveckých skupín na území južnej a strednej Moravy. Prezentáciou sídelných stratégií a priestorových analýz osídlenia, ako aj predikciou archeologických lokalít sa vo svojich referátoch zaoberali viacerí prednášajúci (R. Bíška, J. Wilczek, M. Kuča, P. Matejec, L. Prokeš, J. Jizerová a Ch. Sykes, P. Dresler, M. Kučera, A.

Kotouč, J. Macháček). Slovenskú stranu v rámci tejto témy zastupoval T. Lieskovský, ktorý sa venuje predikcii archeologických nálezísk na základe údajov z Centrálny evidencie archeologických nálezísk (CEANS), ktorú vedie Archeologický ústav SAV Nitra. T. Lieskovským prezentované výsledky jeho práce v podstate reflektovali skutočnosť, že CEANS je skôr zoznamom rôznorodých aktivít laikov a archeológov, často geograficky nepresne zameraných v rámci územia Slovenska. V súčasnosti na modeláciu sídelných stratégií v akomkoľvek období praveku Slovenska nie je možné CEANS použiť.

Blok prednášok o najnovšom systéme mapovania zeme pomocou LIDAR a jeho využití v rámci výskumu zaniknutých archeologických konštrukcií predstavili J. John, J. Platichová, L. Straková, J. Vidman, P. Jansa, T. Rychtaříková a P. Veselský. Referáty venujúce sa spracovaniu archeologických nálezov, dokumentácie a chronológie uviedol očakávanou a veľmi podnetnou prednáškou prof. E. Neustupný. Súčasťou konferencie bola tiež prezentácia posterov viažucich sa na tému podujatia. Príspevky, ktoré odzneli na konferencii, by mali byť podľa slov organizátora J. Macháčka publikované v zborníku referátov, ktorý vyjde na CD nosiči. Tretí deň konferencie sa uskutočnila exkurzia stredovekej zaniknutej dediny Mstěnice, prehliadka kláštora Rosa coeli v Dolních Kounicích a návšteva Moravského Krumlova, kde hlavným dôvodom návštevy bolo monumentálne dielo Alfonsa Muchu *Slovenská epepeja*. ☞

Renata Glaser-Opitzová

Odbor pamiatkových území PÚ SR

Bratislava

Zvuk organu ako pamiatková hodnota

Problematika historických organov je nanajvýš dôležitá a mali by sme sa ňou ako pamiatkari zaoberať, ak chceme tieto cenné artefakty zachovať aj pre nasledujúce generácie. Napriek tomu, že sa musíme zmieriť s faktom, že sa nám, žiaľ, nepodarí z tohto relatívneho bohatstva zachrániť všetky historické organy ako by sme mali a chceli, nemôžeme byť nečinní a neusilovať sa o záchranu a obnovu zachovaného zvyšku organov.

Organ je najkomplikovanejší hudobný nástroj, zložený zo stoviek píšťal a iných súčastí, čo vytvára neobmedzený počet variant, veľkostí, vzhľadu a zvuku.¹ Každé etnikum, každá historická epocha, každý jednotlivý majster vytvoril organ na osobitný spôsob, a každý jeden je iný, a nielen preto, že je postavený do iného priestoru. Rovnaký organ na dvoch odlišných miestach nebude mať rovnaký zvuk. Práve v tejto **zvukovej osobitosti je obsiahnutá pamiatková hodnota**. Ako nástroj, materiál, je organ predmetom technického záujmu, ale ako hudobný nástroj je pamiatkou práve **jedinečný a neopakovateľný zvuk** každého organu. Podobne ako ostatné druhy pamiatok nemajú všetky rovnakú kvalitu, tak aj prístup k ochrane organov a k ich reštaurovaniu má byť rozličný. Treba sa koncentrovať v prvom rade na najdôležitejšie nástroje a tiež na tie, ktorým hrozí zánik. Je mnoho organov, ktoré treba v prvom rade zachrániť a reštaurovať, nemiňať prostriedky na druhoradé. Rozhodnutie, ktoré organy sú prvoradé a ktoré druhoradé je nesmierne ťažké a zodpovedné! Pri stanovení poradia dôležitosti treba brať do úvahy aj kapacity reštaurátorov. Mal by sa aspoň k jednému organu prizvať renomovaný organár zo zahraničia.

Zvuk je, pravdaže, výsledkom materiálneho fundusu, ktorý je obsiahnutý v organe, k tomu však prístupujú aj **akustické vlastnosti priestoru**. Ideálne je chrániť ich spolu, v ich jedinečnej symbióze.

Zvuk vychádza z píšťal, pričom je smerodajný materiál píšťaly (kovy a dreva), rozmery, výšky a šírky píšťal (t. j. menzúra), tlak vzduchu, vzdušnica, vzduchovody a mechy, t. j. zásobenie vzduchom, spôsob ovládania nástroja. To sú predmety, ktoré zasluhujú najväčšiu starostlivosť. Treba rátať s tým, že originálny zvuk je ťažko rekonštruovať, prípadne ho vôbec zistiť, najmä ak boli do nástroja robené zásahy. Pritom môžu napomôcť dnešné technické, historické i štýlové poznatky.

Slovenské organy sú mozaikovým ka-

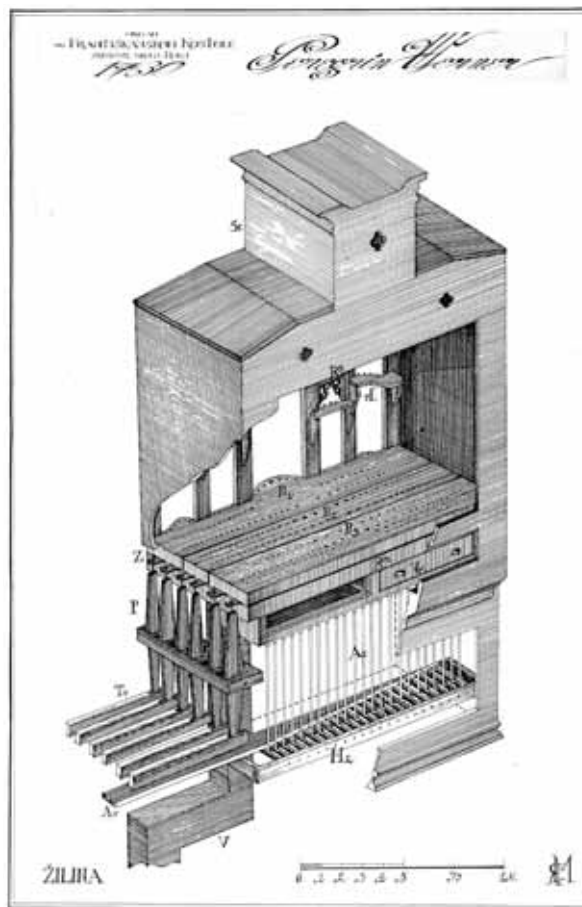
mienkom európskeho kultúrneho bohatstva, v ktorom predstavujú osobitnú hodnotu. Nie sú to mŕtve múzejné predmety, ale živé nástroje, ktoré sa dodnes používajú. Iné pamiatkové hudobné nástroje (sláčikové, klavíry, flauty, trúbky, atď.) dnes možno vidieť iba v múzeách. Organy sú

nimálne niekoľkominútovú hudobnú sekvenziu. (Náklady spojené s touto formou dokumentácie možno vyčíslit' nasledovne: stojan na mikrofón 35 až 40 eur, mikrofón akceptovateľnej triedy od 250 do 300 eur a laptop za cca 1 000 eur). V praxi treba zohľadniť skutočnosť, že skoro všetky historické organy sú v majetku cirkví, teda bez vôle vlastníka možno len veľmi ťažko zasiahnuť. Avšak donátorom peňazí je z najväčšej časti ešte stále štát, ktorý by mal dbať a kontrolovať, ako boli prostriedky využité. Treba nástožiť na tom, aby po každej takejto akcii bola prevedená kolaudácia za prítomnosti odborníka a nie spriateľného amatéra. Je potrebné dávať veľký pozor na u nás veľmi rozšírený fenomén amaterizmu, lebo škody takto spôsobené môžu byť trvalé a neobnoviteľné, ako dokladajú niektoré príklady.

V zahraničí sú v diecézach ustanovení znalci, bez ktorých súhlasu nemožno urobiť žiadnu väčšiu opravu alebo zásah. Pri kolaudácii svojim podpisom ručia za kvalitu a primeranú cenu opravy (reštaurovania). U nás to takýmto spôsobom prebiehalo len do doby, keď robotnícky prezident K. Gottwald na prahu 50. rokov 20. storočia vstúpil do medzivojnových štruktúr umeleckých spolkov a stavovských komôr a zlikvidoval ich ako triedneho nepriateľa. Preto dnes treba robiť osvetu v cirkvách (už na teologických fakultách), lebo o týchto otázkach väčšina duchovných nemá ani minimálne vedomosti. Často potom

robia chyby, naletia podvodníkom, alebo vyhodia pamiatkový organ, aby s ním nemali problémy. Pamiatkové orgány by mali vyvinúť patričný tlak, aby biskupstvá či dekanáty nemohli postupovať bez nich. Akciu, ako je táto, treba usporiadať pre cirkevné orgány, aby si uvedomili dôležitosť problematiky, aj svoje povinnosti.

Som presvedčený, že z našej strany je prvoradé vypracovať a prijať regulatív, ktorý bude smerodajný pri zaobchádzaní s organmi, tak ako to je v mnohých vyspelých krajinách. Existujú viaceré vzory

Organ v Kostole františkánov v Žiline. Axonometrický pohľad na výrez organového stroja z obdobia baroka, rok 1730, ručne kreslený podľa zamerania architektom a scénografom Romanom Muškom.

jedinými autentickými svedkami zvukovosti svojej doby a majstra výrobcu. Jestvujú zvukové nahrávky mnohých slovenských organov, a aj tie patria k dokladom o stave a kvalite pamiatky. V tejto činnosti treba pokračovať. Dokumentácia sa bude na Slovensku pravdepodobne uberať tým smerom, že súčasťou aktualizáčného listu huteľnej pamiatky by mal byť odkaz na zvukový súbor urobený na mieste. Stojan s mikrofónom zapojeným do laptopu treba umiestniť centrálné v lodi kostola, pokiaľ možno čo najvyššie, a nahráť mi-

regulatívov z iných štátov, nie je to teda práca na zelenej lúke a netreba vymýšľať nič nové, len sa treba ohliadnuť po Európe. Nemecké smernice sú typické tým, že sú vcelku direktívne sformulované, ako keby išlo o výrok rozhodnutia. Veľmi precízne sú tam naformulované definície jednotlivých pojmov a opatrení: napr. *Pod pojmom prestavba organu sa rozumie zmena predošlej podoby. O prestavbe možno uvažovať len v tom prípade, ak zachovaná originálna hmota – podstata – nie je dostatočná na to, aby bolo možné urobiť reštaurovanie, rekonštrukciu alebo rozšírenie. Prestavbou sa síce zmení podoba, ale pôvodné časti sa musia zachovať.*²

Pre úplnosť si pripomeňme, koľko historických organov je v súčasnosti zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu Slovenskej republiky a aký je stav ich revízie. V Bratislavskom kraji je zapísaných 34 organov (4 sú zaktualizované), v Trnavskom kraji je zapísaných 36 organov (5 je zaktualizovaných), v Trenčianskom kraji je 29 organov (5 je zaktualizovaných), v Nitrianskom kraji je chránených tiež 29 organov (28 je zaktualizovaných), v Žilinskom kraji je 42 pamiat-

Barokový prospekt organa vo farskom Kostole sv. Klimenta v Močenku. Organovú časť pripisujú bádatelia Jánovi Pažickému. Stav z 8. 6. 2010.
Foto: P. Guldan

kových organov (18 je zaktualizovaných), v Banskobystrickom kraji je zapísaných najviac, až 85 organov (iba 8 je zaktualizovaných), v Prešovskom kraji chránime 69 nástrojov (29 je zaktualizovaných) a v Košickom kraji je 39 organov vyhlásených za pamiatky (8 je zaktualizovaných).

Príspevok bol prednesený 31. mája 2011 v Banskej Bystrici na Metodickom dni organizovanom Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky venovanému problematike ochrany a obnovy historických organov. ☞

Ferdinand Klinda
Bratislava

Patrik Guldan
Odbor národných kultúrnych
pamiatok PÚ SR Bratislava

¹ O zvuku a akustike veľmi zrozumiteľne pojednáva vo svojej poslednej knihe: *Organ v kultúre dvoch tisícročí* Ferdinand Klinda. Bratislava : Hudobné centrum, 2000. s. 213 a n. V diele je bohatý odkaz na literatúru s. 272-273.

² *Richtlinien zum Schutz Denkmalwerter Orgeln. Neufassung des Weilheimer Regulativs.* Publikované v časopise ARS ORGANI, Heft 36, Juli 1970 ako osobitná príloha.

Nález vzácnej stredovekej krstiteľnice v Brestove v okrese Prešov

V obci Brestov pod výbežkom Slanských vrchov bol donedávna za najstaršiu pamiatku považovaný Kostol Nanebovzatia Panny Márie z 18. storočia,¹ resp. terénne zvyšky menšej pevnosti zo 14. storočia v brestovskom chotári.² Pri obhliadke miestneho chrámu však bola objavená a následne vykopaná kamenná krstiteľnica z konca 13. alebo začiatku 14. storočia. Krstiteľnica sa nachádzala celá v zemi pri ohradovom múre, južne od kostola. Viditeľný bol len okraj misy, ktorá bola naplnená kamením. Zrejme málokto by veril, že pod povrchom sa skrýva meter vysoké, pol tony ťažké, 700-ročné vybavenie pôvodného kostola. Krstiteľnica bola vykopaná z podnetu Krajského pamiatkového úradu Prešov za pomoci Rímskokatolíckeho farského úradu Brestov, ktorý zabezpečil presun a osadenie na presne tvarovaný podstavec v podveží kostola, kde bude prezentovaná verejnosti. Nezvyklo mohutná krstiteľnica v tvare kalicha s priemerom 78 cm a výškou 93 cm bola vysekaná z jedného rozmerného bloku pieskovca. Skladá sa z misy a nohy.

Dno misy je plytké, oválneho tvaru. Vnútorňa a vonkajšia strana okraja misy má skosené hrany a obsahuje aj diery na osadenie vrchnáku, ktorý sa však nezachoval. Noha je užšia (priemer 42 cm), valcová, nízka a jej povrch je mechanicky poškodený. Krstiteľnica bola pôvodnou súčasťou písomnými prameňmi doloženého kostola zo začiatku 14. storočia (v 30. rokoch tam už slúžil farár Gabriel).³ Je najstaršou pamiatkou v obci existujúcej minimálne od roku 1219,⁴ má preto veľký význam pre poznanie histórie obce ako aj širšieho regiónu. Zároveň je cennou ukážkou typu stredovekej krstiteľnice ranogotického obdobia. Preto bola toho roku vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku. ☞

Dominik Sabol
Krajský pamiatkový úrad Prešov

Krstiteľnica z Brestova

Foto: D. Sabol

¹ *Súpis pamiatok na Slovensku.* Zv. A-J. Bratislava : Obzor, 1967. s. 211-212.

² SLIVKA, M., VALLAŠEK, A. *Hrady a hrádky na východnom Slovensku.* Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1991, s. 100.

³ TROCHTA, J. *Zoznam stredovekých fár na Slovensku XVI. Šarišská stolica.* Rkp., 1967, s. 12.

⁴ ULIČNÝ, F. *Dejiny osídlenia Šariša.* Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1990. s. 37-38.

Mgr. Ilona CÓNOVÁ

(19. 7. 1955 Jindřichov Hradec – 28. 12. 2010 Bratislava)

Zomrie niekto blízky a my si akosi nedokážeme predstaviť, že už nikdy nebude tu, ale bude vlastne nikde. Preto ľudia vždy prijímali vieru v ďalší svet za tým naším, alebo predstavu rôznych typov reinkarnácie, lebo hoci dnes už rozumieme biologickému zániku tela, zánik duše, vedomia, celého toho jedného sveta jedného človeka, sa nám zdá byť nepochopiteľným. Jedným z takých predčasne zaniknutých svetov bol práve rozľahlý a bohatý svet Mgr. Ilony Cónovej.

Narodila 19. 7. 1955 v jednom z najkrajších juhočeských historických miest, malebnom Jindřichovom Hradci, kde prežila celé detstvo a roky štúdií na základnej škole a miestnom gymnáziu. Atmosféra a „duch“ miesta, či neskoršie brigády počas študentských liet v miestnom múzeu a na mestskom zámku pravdepodobne určili jej životnú dráhu, počas ktorej sa venovala umeniu a zvlášť pamiatkam nášho kultúrneho dedičstva, ich štúdiu a ochrane.

Po skončení gymnázia sa s manželom a malým synom presťahovala do Bratislavy, kde žila a pracovala až do konca svojich dní. Zamestnala sa vo vtedajšom Slovenskom ústave štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Počas štúdia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského – Katedre estetiky a vied o výtvarnom umení prerušila načas prácu v ústave, ale naďalej rozvíjala

svoje vedomosti a skúsenosti na poli pamiatok ako externý spolupracovník SNG v Bratislave.

Po ukončení štúdií diplomovou prácou Historický nábytok do r. 1800 v zbierkach východoslovenských múzeí v roku 1984 znovu nastúpila na SÚPSOP a okrem nie-

koľkých rokov, počas ktorých pracovala v dokumentácii jeho pobočky – Krajského ústavu štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, zotrvala v radoch jeho stálych pracovníkov počas celého svojho života. Jej zaradenie do Oddelenia výtvarných pamiatok jej umožnilo naďalej rozvíjať svoje

vedomosti v oblasti hnutelných pamiatok a stať sa jednou z najuznávanejších odborníčov v špecializácii na historický nábytok a zvlášť na zlatnícke liturgické predmety.

Popri menších úlohách, ktoré jej boli pridelené, sa vždy podieľala na hlavných úlohách ústavu v oblasti HNKP a výtvarných súčastí architektúry ako boli základné výskumy, revízie, inventarizácie a návrhy na vyhlásenie kultúrnej pamiatky, taktiež vypracovávala návrhy a metodiky na reštaurovanie HNKP. Mnoho rokov

pracovala v odborno-metodickej komisii PÚ a bola predsedníčkou Komisie na ochranu kultúrneho dedičstva – tzv. Vývonnej komisie.

O tom, že jej pracovný záber bol naozaj celoslovenský svedčia pôsobiská jej pracovnej činnosti, či už v rámci revízií NKP (okres Bratislava-vidiek, okres Trenčín, okres Ružomberok, okres Čadca, okres Námestovo, okres Kysucké Nové Mesto, okres Bytča, Topoľčianky, Levoča, Bardejov, Martin, Nitra, Kremnica, Veľké Uherce, Košice, atď.) alebo v rámci návrhov vyhlásenia predmetu za KP (Topoľčianky – mobiliár v kaštieli, Bardejov – mobiliár v r. kat. Kostole sv. Egídia, Piešťany – mobiliár v Thermia Palace, predmety v okresoch Trenčín a Námestovo atď.) a tiež v rámci zásad na reštauro-

vanie (Trenčianske Bohuslavice – kaplnka kaštieľa, Kežmarok – ev. a. v. kostol, liturgické predmety v Kremnici, Pavlovciach nad Uhom, Sennom, Poprade-Veľkej atď.)

Venovala sa takisto metodickej činnosti PÚ či už ako autorka (Metodika spracovania evidencie zlatníckych predmetov) alebo spoluautorka (Metodika spracovania HNKP pre topografiu Slovenska a Upresnenie vedenia ÚZ HNKP a AR). Spolu s Mgr. D. Lackovou bola zostavovateľkou a spoluautorkou tak náročných materiá-

lov ako Slovník unifikovaných názvov hnutelných pamiatok a Terminologický slovník unifikovaných názvov urbanizmu, architektúry a nehnuteľných pamiatok.

Popri prednáškovej činnosti treba spomenúť aj činnosť publikačnú – množstvo článkov v odborných periodikách ako Pamiatky a múzeá, Monumentorum tutela, Renovatio, Umění a řemesla, Klenotník a hodinář, Galéria, Múemlékvédelem, alebo štúdie v ročenkách SNG. Je autorkou knihy Levočský zlatník Ján Siláši a spoluzostavovateľkou a spoluautorkou rozsiahlej publikácie Vitráže na Slovensku, ocenej výročnou cenou Pamiatok a múzeí a prémie Literárneho fondu. Zlatník Ján Siláši (alebo Johannes Szilassy) a jeho rozsiahle dielo sa stali na mnohé roky stredobodom jej výskumu, analýzy a syntézy jeho života a práce, ktoré potom zhodnotila nielen vo vyššie spomínanej publikácii, ale aj v návrhu na vyhlásenie jeho diela za Národnú kultúrnu pamiatku „Zlatnícke dielo Jána Szilassyho“, ktorá bola v časoch vybraných NKP na Slovensku iba druhým súborom hnutelných pamiatok vyhláseným za NKP po súbore diel Majstra Pavla z Levoče. Takisto neskôr pripravila podobný návrh NKP – Gotické zlatnícke liturgické predmety na Slovensku, avšak v tom čase boli už všetky pamiatky hnutelné aj nehnuteľné preklasifikované na NKP.

Vo výpočte odbornej pamiatkarskej činnosti Ilony Cónovej treba tiež spomenúť teoretické štipendijné práce, či už z oblasti zlatníckych predmetov (Umeno-

vedné aspekty reštaurovania zlatníckych liturgických predmetov), datovania (Problematika vročenia ako datovacieho prvku), alebo historického nábytku (Gotický nábytok na Slovensku), ktoré isto poslúžia jej nasledovníkom.

Ťažko presne vyjadriť, akej vlastne Ilona Cónová bola povahy, dá sa povedať, že zložitej a trocha extrémistickej, také vyhranené mala aj vzťahy s ľuďmi. Tí, čo ju mali radi, si ju vážili nielen kvôli jej odborným znalostiam a širokému pamiatkarskému a vôbec kultúrnemu rozhľadu, ale aj pre jej otvorenosť, priamočiarosť nazývať veci pravými menami, pre jej sarkastický humor, iróniu, nadsázku a spontánnosť. Vedela byť malým dievčatkom pred výkladom s bábikami, ale aj razantnou bojovnou amazonkou, dôstojne prednášajúcou vedeckou pracovníčkou na sympóziu, aj pubertáčkou na tanečnom parkete, dámou na honosnej recepcii, či jedným z trampov v lesnom bufete.

Slnko a voda, to bola jej najobľúbenejšia forma relaxu. A diskusie v kaviarni pri cigarete a dobrej káve či orosenom pive. Čítala ohromné množstvo kníh, odborných aj beletrie (v knižnici vyberala knihy podľa abecedy, regál za regálom), mala rada dobré nestupidne filmy, počúvala hudbu od klasiky cez jazz a rock až po techno, spievala druhý soprán v bratislavskom speváckom zbore Tempus pod dirigentskou taktovkou svojho prvého manžela Petra Cóna.

Takisto v práci sa vedela do zadanej úlohy plne nasadiť, študovala k nej všetku dostupnú literatúru, hľadala historické súvislosti. Bola potom ako koník s klapkami na očiach a vidiac len cestu svojej úlohy dokázala ťahať za sebou vozík so spolupracovníkmi. Vedela zísť si po radu k starším či skúsenejším, radila, vychovávala a usmerňovala mladších. Dokázala myslieť pragmaticky, koncepčne a metodicky, pripraviť projekt, ale aj ho podľa nazbieraných skúseností počas jeho realizácie upravovať a tvarovať, aby výsledok bol adekvátny zadanému cieľu.

V čase pred nenápadným prihlásením sa choroby dokončovala aktualizáciu revízie HNKP okresu Námestovo, vytvárala Podklady na vyhlásenie vytypovaných HNKP okresu Trenčín a zbierala podklady pre plánovaný projekt dôkladného zmapovania a rozboru renesančných zlatníckych liturgických predmetov na Slovensku.

Ziaľ, postupujúca choroba jej zabránila pokračovať v práci aj v živote a čoraz viac stupňujúca sa túžba po spánku prešla v spánok večný. My, ktorí sme zostali, jej príbuzní, kolegovia, spolupracovníci, priatelia a známi, jej už môžeme iba poďakovať za jej prínos k slovenskej umenovede, za to, že sme mali tú česť poznať ju a prežiť s ňou časť svojich životov a priať jej, nech odpočíva v pokoji (a aby mali na onom svete dobre zásobené trafiky). ☺

Peter Fratrič
Archív PÚ SR Bratislava

Interiér kaplnky kaštieľa v Trenčianskych Bohuslaviciach

Foto: Archív PÚ SR

Akademická maliarka Eva Ricottiová

(13. 11. 1929 Targu Sacuesc, Rumunsko – 12. 1. 2011 Liptovský Mikuláš)

Akademická maliarka Eva Ricottiová sa narodila v rumunskom meste Targu Sacuesc 13. 11. 1929 ako Eva Palugyay. Stredoškolské vzdelanie nadobudla v Liptovskom Mikuláši. Na miestnom osemročnom gymnáziu zmaturovala v roku 1950. Talentovaná žiačka bola v tom istom roku

prijatá na Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave. V triede prof. Karla Veselého študovala odbor reštaurovania kultúrnych pamiatok a výtvarných diel. Rok 1956 bol v jej živote skutočne významným prelomom. Úspešne ukončila vysokoškolské štúdium a bol jej priznaný titul akademická maliarka. Jej absolventskou prácou bolo reštaurovanie tabuľovej maľby *Klaňanie troch kráľov* (tempera na dreve) zo zbierok Slovenskej národnej galérie (SNG). Kvalita vykonanej práce presvedčila vedenie SNG, ktoré ju od 15. októbra 1956 prijalo na reštaurátorské pracovisko SNG. Mesiac nato sa vydala za Mikuláša Ricottiho. V Slovenskej národnej galérii našla tvorivé prostredie a prítomnosť rôznych profesií, čo ju povzbudzovalo k ďalšiemu prehlbovaniu vedomostí a zručností, ktoré získala počas štúdia. Galéria jej umožnila pracovať na reštaurovaní najvzácnejších výtvarných diel – závesných obrazov, olejomalieb, malieb na dreve, drevených polychrómovaných plastík. Počas piatich rokov si postupne osvojila vysoko profesionálny prístup založený na rešpektovaní originálu reštaurovaného diela a vychádzajúci z jeho dôkladnému prieskumu. Taktiež sa naučila dôkladne dokumentovať pracovný postup a všetky zásahy reštaurátora. Popri desiatkach menších konzervátorských zásahov realizovala v SNG

pätnásť komplexných reštaurátorských úloh.

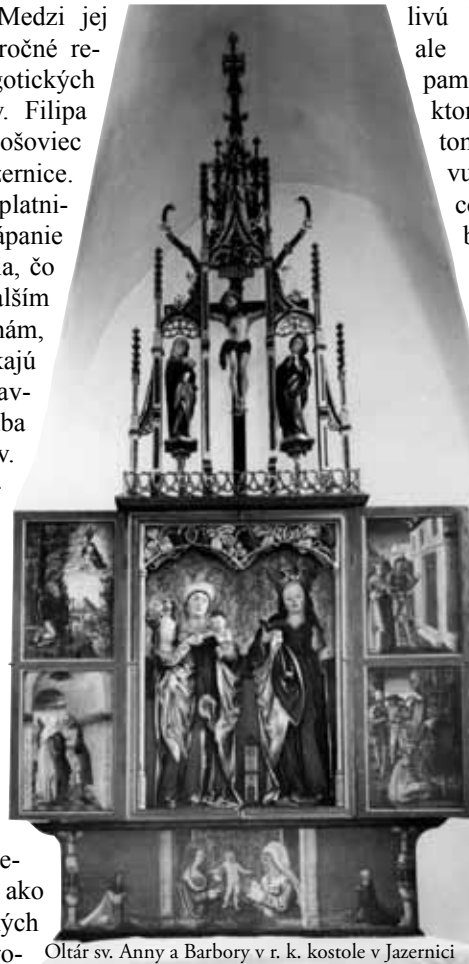
Začiatok 60. rokov sa niesol v znamení materských povinností, ktoré jej pribudli po narodení Mikuláša (1960) a Zuzany (1961). Začala pracovať v domácich podmienkach a prijímala zákazky prostredníctvom Diela, podniku Slovenského fondu výtvarných umení. K najvýznamnejším prácam tohto obdobia patrilo reštaurovanie neskorogotického oltárneho obrazu sv. Anny Metercie z Kostola sv. Alžbety v Košiciach, ktoré dodnes nestratilo nič zo svojej kvality. Východné Slovensko prinieslo E. Ricottiovej zoznámenie sa s dielami Majstra Pavla z Levoče a jeho okruhu, ktoré sa stali v ďalších rokoch jej doménou.

Veľmi tvorivé obdobie zažila aj v ďalšom zamestnaní – v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (SÚPSOP), kam nastúpila 1. 7. 1964. Do Ústredného reštaurátorského ateliéru bola zaradená ako „reštaurátor I. stupňa pre tabuľovú a závesnú maľbu“. V rámci plnenia úloh ústavu sa podieľala na záchrane najvzácnejších a najohrozenejších pamiatok. Medzi jej prvé práce patrilo náročné reštaurovanie neskorogotických krídlových oltárov sv. Filipa a sv. Jakuba ml. z Mošoviec a sv. Barbory z Jazernice. Na týchto dielach uplatnila svoje vlastné chápanie princípov reštaurovania, čo jej otvorilo cestu k ďalším reštaurátorským úlohám, medzi ktorými vynikajú najmä diela Majstra Pavla z Kostola sv. Jakuba v Levoči a z Kostola sv. Juraja v Spišskej Sobotě. Za mimoriadne úspechy pri obnove týchto diel získala v roku 1971 titul Laureát štátnej ceny SSR. Okrem samotného reštaurovania pomáhala svojimi poznatkami pri tvorbe teoretických a metodických materiálov týkajúcich sa jednotlivých etáp reštaurátorskej práce, ako aj poznania historických technológií. Jej reštauro-

vané diela boli v rokoch 1971 – 1972 vystavené na Bratislavskom hrade v rámci výstavy *Reštaurátorská tvorba 1945 – 1970*. Práca E. Ricottiovej bola vždy precízna a dôsledná. Precíznosť práce vyžadovala aj od spolupracovníkov, čo ju pri vedení ateliéru (od roku 1973) niekedy dostávalo do rozporných situácií. K jej vlastnostiam však popri tvorivosti patrila aj neúnavná energia, s ktorou prekonávala všetky ťažkosti a problémy.

Organizačná zmena v SÚPSOP v roku 1977 viedla k delimitovaniu reštaurátorských ateliérov do novozriadenej organizácie Ústredie umeleckých remesiel. Od 1. 9. 1977 sem prešla pracovať aj E. Ricottiová ako „odborný reštaurátor-spezialista“. V tomto období sa pozornosť pamiatkových orgánov sústredila na ohrozené nehnuteľné pamiatky, medzi ktorými sa ako najakútnejšia ukazovala záchrana nástenných malieb a sgrafit. Fundovanosť a profesionalita, ale aj skúsenosti s riadením prácou, predurčili práve E. Ricottiovú na vedenie ateliéru nástennej maľby s celoslovenskou pôsobnosťou. Už to nebola

len sústredenosť na jednotlivú hnutelnú pamiatku, ale komplexná obnova pamiatkového objektu, ktorá si vyžadovala prítomnosť celého kolektívu pracovníkov. E. Ricottiová dokázala skĺbiť a skoordinať prácu tímov, v ktorých pôsobili umeleckí remeselníci aj odborní reštaurátori. Do roku 1981 Ricottiovej ateliér zreštauroval rozsiahle nástenné maľby, medzi ktorými vyniká výzdoba v hradnej kaplnke v Kežmarku a v ústrednej sieni kaštieľa Dardanely v Markušovciach. Dva reštaurátorské ateliéry pod dohľadom E. Ri-

Oltár sv. Anny a Barbory v r. k. kostole v Jazernici

cottiovej sa stretli pri prácach na obnove interiéru artikulórného kostola v Paludzi. Maliarka ostala verná aj polychrómovej plastike a v rokoch 1979 – 1981 zreštaurovala súsošie Kalvárie zo Spišskej Soboty.

V roku 1982 bola celá reštaurátorská zložka Ústredia umeleckých remesiel delimitovaná do Štátnych reštaurátorských ateliérov. E. Ricottiová ako „vedúci odborný reštaurátor-špecialista“ bola naďalej poverená vedením ateliéru nástennej maľby a sgrafíta v Oblastnom reštaurátorskom ateliéri Bratislava. Osemdesiate roky možno charakterizovať ako obdobie terénnej práce sústredenej najmä na objekty v mestských pamiatkových rezerváciách. Tím odborníkov pod vedením E. Ricottiovej realizoval do roku 1990 okolo 30 prieskumných a reštaurátorských prác na objektoch v Banskej Štiavnici (karner na Starom zámku), Kremnici (domy č. 13 a 14 na Štefánikovom nám.), Levoči (južná fasáda radnice), Beckove (sirotinec), Bardejove (radnica), Trenčine (slnečné hodiny na kláštore piaristov), Bratislave (Zichyho palác, evanjelické lýceum, priečelie domu na Bielej č. 6). Medzi prvými akciami Ústredia umeleckých remesiel bolo aj komplexné reštaurovanie ranogotických nástenných malieb v Kostole sv. Kríža v Hamuliakove. Medzi vrcholné práce E. Ricottiovej patrí reštaurovanie barokových nástenných malieb v kaplnke Arcibiskupského paláca v Bratislave, ktoré realizovala v rokoch 1984 – 1987. Svoju pracovnú kariéru v Štátnych reštaurátorských ateliéroch zavŕšila koncom roku 1989. Mala za sebou 33 rokov aktívnej práce a 67 náročných úloh pri záchrane najvzácnejších kultúrnych pamiatok a výtvarných diel na Slovensku.

Eva Ricottiová je výrazným zjavom slovenskej reštaurátorskej tvorby a ochrany pamiatok. Svoju prácu vykonávala vždy dôsledne a s veľkým zánietením. Práci obetovala všetky svoje sily, schopnosti a čas, nezriedka aj na úkor osobného života. Svojim komplexným prístupom k reštaurovanému dielu a samotným reštaurátorským zásahom priniesla do tejto disciplíny nové impulzy, ktoré aj po rokoch ostávajú stále v platnosti a sú vzorom pre súčasnú generáciu reštaurátorov. Cena Alžbety Güntherovej-Mayerovej, ktorá jej bola udelená v roku 2009, bola zaslúženým ocenením jej práce pri záchrane a prezentácii pamiatkového fondu Slovenska. Eva Ricottiová opustila náš svet 12. 1. 2011. Česť jej pamiatke! ☞

*Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava*

Za docentom PhDr. Ladislavom Mlynkom, CSc.

(8. 9. 1954 Zlaté Moravce – 27. 11. 2010 Dunajská Lužná)

Dňa 27. 11. 2010 vo veku 56 rokov zomrel etnológ, pamiatkar, múzejník a vysokoškolský pedagóg doc. PhDr. Ladislav Mlynka, CSc. Jeho úmrtie prišlo nečakane ako blesk z modrého neba, v bezpečí domova a uprostred dennej práce. Pre nás, jeho generačných druhov, spolužiakov a kolegov zostane jeho koniec navždy predčasný a životná a pracovná cesta prerušená. Zdá sa, že to bolo len nedávno, čo sme v zdravici pri príležitosti päťdesiatin Laca Mlynku pre časopis Slovenský národopis rekapitulovali odbornú a vedeckú dráhu zrelého, svojbytného, zodpovedného a vytrvalého odborníka a vedca, skromného a milého človeka, a ovocie, ktoré priniesla. Nikoho vtedy nenapadlo, že neuplynie mnoho času a budeme opäť stáť pred touto úlohou.

Laco Mlynka pôsobil posledných 19 rokov (od roku 1991), teda väčšinu svojho pracovného života, ako pedagóg na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, kde v roku 1996 získal vedecký titul kandidáta vied a v roku 2005 pedagogický titul docenta etnológie. Jeho pedagogická, vedecká a spoločenská činnosť však zostala aj v tomto období inšpiračne a tematicky zviazaná s predchádzajúcou prácou na pamiatkovom ústave, kde pôsobil desať rokov ako odborný pracovník – špecialista na ľudovú architektúru a technické pamiatky. Zásluhou Laca Mlynku existuje na Katedre etnológie a kultúrnej antropológie FFUK v Bratislave od roku 1996 bakalársky odbor Muzeológie a kultúrneho dedičstva, ktorého bol zakladateľom a garantom. Aj preto s vďakou a úctou spomíname na Laca Mlynku ako na celoživotného pamiatkara, verného a horlivého organizátora a propagátora na poli ochrany kultúrneho dedičstva.

Laco Mlynka sa narodil 8. 9. 1954 v Zlatých Moravciach, detstvo a mladosť prežil v blízkych Volkovciach. Po maturite na zlatomoraveckom Gymnáziu Janka Kráľa v roku 1974 študoval v rokoch 1974 – 1978 na Katedre etnografie a folkloristiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Počas štúdia v odbore etnografia sa vyprofiloval pre oblasť tradičnej hmotnej kultúry, najmä ľudovej architektúry.

Do radov pamiatkarov vstúpil ešte ako

vysokoškolský študent v roku 1977. Pracoval ako asistent v oddelení pamiatok histórie, ľudovej architektúry a techniky v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave.

Oddelenie pod vedením PhDr. Jána Kantára, CSc. napĺňalo v tom čase ambicióznou úlohu, „Kategorizácia súpisu pamiatok ľudovej architektúry“, ktorá je považovaná za počín s doposiaľ neprekonaným dokumentačným záberom pamiatkového ústavu v oblasti ľudového staviteľstva, ako aj prípravu úlohy „Kartografické spracovanie pamiatok ľudovej architektúry a techniky“. Obe úlohy boli napojené na projekty vedeckých syntéz o ľudovej kultúre (napr. Etnografický atlas Slovenska, medzinárodný výskum ľudovej kultúry Karpát a Balkánu, pripravovaný, ale ne realizovaný Československý atlas ľudových stavieb), v ktorých mali témy ľudového staviteľstva, sídiel a bývania pevné miesto. Spolupráca s vedeckou inštitúciou a múzeami otvárala široké výskumné obzory a dovoľovala vidieť skutočný spoločenský dosah práce, čo podporilo u Laca Mlynku trvalé vedomie závažnosti témy ochrany a dokumentácie tradičných stavieb, ale aj význam a prínos spolupráce medzi odborními a inštitúciami.

V 80. rokoch participoval pamiatkový ústav na grandióznej celospoločenskej úlohe „Program záchranu technických pa-

miatok v SSR“ v spolupráci s odbornými a vedeckými inštitúciami a výrobnými re-zortmi. V rámci tejto úlohy sa celkom jednoznačne uplatnil osobnostný a odborný vklad Laca Mlynku, ktorý už ako hlavný riešiteľ za pamiatkový ústav program koncepcie pripravoval a koordinoval. Je spracovateľom odborných materiálov **Spracovanie koncepcie ochrany, obnovy a využitia technických pamiatok – analýza** (1981) a **Návrh koncepcie ako podklad**

pre vládne uznesenie č. 155 (1982). Naplnenie Programu zahŕňalo aj metodickú prípravu, dokumentačnú činnosť i priebežné hodnotenie v zmysle cieľov programu, k čomu sa viažu viaceré koncepcie odborné materiály, spracované Lacom Mlynkom prípadne aj s kolektívom, napr. **Zásady kategorizácie technických kultúrnych pamiatok** (1982), **Výber technických kultúrnych pamiatok na zápis do štátnych zoznamov** (1983), **Vyhodnotenie realizácie koncepcie záchrany pamiatok** (1988). Popri-

tom vykonával vlastný terénny výskum a pripravil množstvo odborných podkladov na vyhlásenie historických objektov technického charakteru za kultúrne pamiatky, a to najmä z oblasti Kremnice, Banskej Štiavnice a Medzeva. Jedným z významných vyústení programu bola Lacom Mlynkom spracovaná koncepcia využitia technických pamiatok a taktiež jeho podiel na odbornej príprave budovania siete špecializovaných múzejných technických expozícií v rokoch 1983 – 1984. Práca na programe vyniesla Lacovi Mlynkovi takú znalosť rôznych oblastí histórie technických zariadení, s akou sa už žiaden ďalší špecialista v tejto oblasti na pamiatkovom ústave nemohol pochváliť. Nemalú časť odborných síl venoval propagácii technických pamiatok v odbornej a populárnej tlači (približne 20 bibliografických jednotiek publikovaných najmä v časopise Pamiatky múzea a Technické noviny). K tejto téme pripravil aj dve zaujímavé výstavy (Dielo človeka – tvorcu minulosti, 1984 a Technické pamiatky na Slovensku, 1987).

Popri účasti na týchto veľkých projek-

toch sa Laco Mlynka podieľal na ďalších dlhodobých a ťažiskových úlohách pamiatkového ústavu, z ktorých treba spomenúť odbornú prípravu pre legislatívnu ochranu pamiatkových území. Jeho prínos v tomto smere je zrejmy najmä v lokalitách Sebechleby-Stará Hora a Špania Dolina, ale aj Medzev.

Desaťročné pôsobenie Laca Mlynka na pamiatkovom ústave bolo sprevádzané vedeckým rastom (1981 doktorát na FFUK) a aj služobným vzostupom v roku 1982 na miesto vedúceho oddelenia na reorganizovanom Štátnom ústave pamiatkovej starostlivosti a v rokoch 1985 až

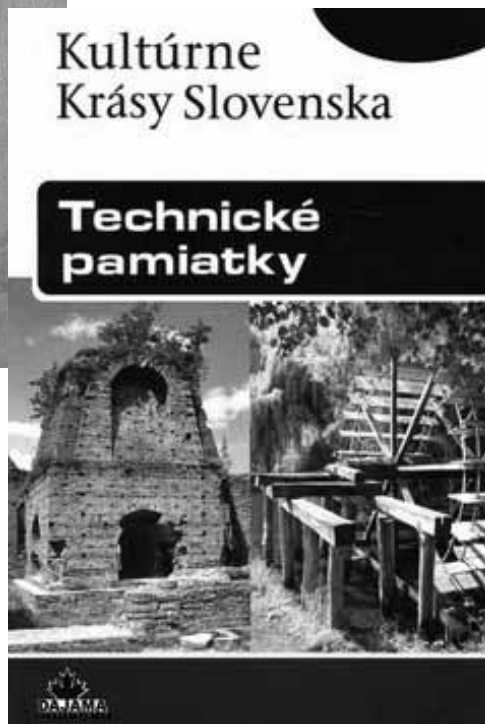
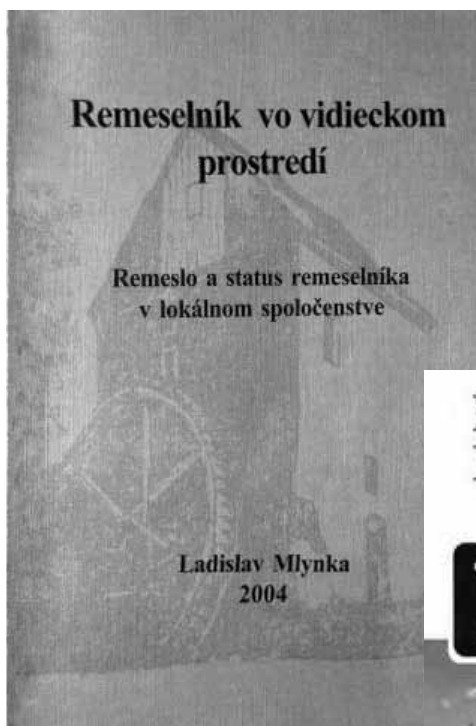
ústave SNM v Bratislave, kde spracovával témy ochrany národopisných zbierok a zbierok z oblasti vedy a techniky. Vo funkcii tajomníka komisie pre národopis a múzea v prírode organizoval odborné celoslovenské semináre, určené múzejným pracovníkom, spomeňme najmä seminár o pamiatkach železničnej dopravy (1990), o dejinách vied a techniky na Slovensku (1991), seminár o národopise v múzeu (1991). O týchto aktivitách referoval príspevkami na stránkach Zborníka SNM, časopisu Múzeum XXXV – XXXVI a Slovenského národopisu.

Vo výskumnej a publikačnej činnosti sa Laco Mlynka aj naďalej venoval problematike ochrany ľudovej architektúry a technických pamiatok. K téme sa viažu viaceré zborníky, ktoré pripravoval ako zostavovateľ i spoluautor: **Ochrana banských technických pamiatok na Slovensku** (1988), **Výrobné a technické**

objekty v ľudovom staviteľstve (1988), **Ľudová kultúra a jej premeny v 20. storočí** (2003), **Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry na Slovensku** (Pamiatky a múzea 4/2002). Spolupracoval na vydávaní série monografií **Technické pamiatky krajín Vyšehradskej štvorky** (I. – Praha 2000, II. – Budapešť 2004, III. – Varšava 2007). Bol spoluautorom publikácie **Technické pamiatky** (Edícia Kultúrne Krásy Slovenska, DAJAMA 2007).

Písal o tradičnom mlynárstve a je príz-

načné, že práve on založil v roku 2005 Slovenskú mlynologickú spoločnosť a od roku 2005 každoročne organizoval v Mašekovom mlyne vo Vrábľoch Mlynárske sympóziu s medzinárodnou účasťou. Medzi výskumnými problematikami Laca Mlynka mala významné miesto téma tradičného remesla a statusu remeselníka vo vidieckom prostredí, osobitne ich vývoja a zmien v zlomových obdobiach po 2. svetovej vojne a po roku 1990. Problematike venoval celý rad štúdií a zhrnul ju v monografii **Remeselník vo vidieckom prostredí. Remeslo a status remeselníka v lokálnom spoločenstve** (Bratislava 2004).

1987 vrcholilo funkciami vedeckého tajomníka a zástupcu vtedajšieho riaditeľa ústavu. V roku 1988 skončil Laco Mlynka svoje pôsobenie na pamiatkovom ústave, a treba povedať, že jeho rozhodnutiu odísť predchádzalo služobné preradenie na iný úsek, ktorý nesúvisel s jeho dovtedajšou výskumnou a metodickou prácou. Podstatné však je, že už počas práce na pamiatkovom ústave získal Laco Mlynka kredit špičkového koncepčného odborného pracovníka. Z intenzívnej praxe si odniesol hlboké poznanie reálií a cennú skúsenosť zo spolupráce so širokým spektrom odborných a občianskych zložiek, usilujúcich o ochranu ľudových stavieb.

V roku 1988 – 1991 pôsobil Laco Mlynka ako metodik v Muzeologickom

V posledných rokoch sa Laco Mlynka zaoberal témou ochrany historických sídiel a kultúrnych pamiatok v ich ekologických, kultúrnych, duchovných a identifikačných dimenziách. Svojej rodnej obci prejavil vďaka zostavením monografie obce **Volkovce (1275 – 2000)**, na ktorej mal hlavný autorský podiel. Autorsky participoval aj na ďalších monografiách, a to **Zlaté Moravce (1998)**, **Komjatice (2006)**, **Kľakovská dolina (2005)** a **Región Vodného diela Žilina (2005)**.

Bohaté boli aj ďalšie spoločenské aktivity Laca Mlynku, ktoré vyvíjal v skutočne vlastivednom duchu. Veľkú energiu každoročne vynakladal na organizovanie letnej školy Studia Academica Slovaca, bol členom Vedeckého grémia SAS, prispievalom a po niekoľko rokov aj zostavovateľom rovnomenného zborníka. Spolupracoval s múzeami a bol členom Vedeckej rady SNM-EM Martin. Pôsobil ako predseda Národopisného odboru Matice slovenskej a vyvíjal vytrvalú vedecko-popularizačnú činnosť na základnej úrovni.

Kredit významného pamiatkara, znalosť rôznych oblastí aplikovanej etnológie a zotrvanie v problematike ochrany ľudového staviteľstva aj počas pedagogickej činnosti na FFUK, priniesli Lacovi Mlynkovi uznanie pamiatkarskej obce cez členstvo vo významných radách a komisiách, napr. v Pamiatkovej rade Ministerstva kultúry SR a v Národnom komitáte ICOMOS Slovensko a tiež posty predsedu Vedeckej rady Pamiatkového úradu SR a predsedu Sekcie pre vernakulárnu architektúru ICOMOS Slovensko.

Milá je spomienka na Laca Mlynku – gratulanta pri príležitosti 50. výročia vzniku pamiatkového ústavu (2001) a čerstvého nositeľa pamätnej medaily pamiatkového ústavu, ako živo spomínal na kolegov a prácu a podľa svojho boдрého naturelu, ale s jemu vlastnou dokumentačnou presnosťou pripomenul pikantný text zabudnutej hymny oddelenia ľudovej architektúry. Takého vtípného a veselého ho máme v pamäti.

S odchodom Laca Mlynku stráca pamiatkarská obec významného odborníka a dobrého spolupracovníka. Laco Mlynka nám bude chýbať ako osobnosť, ktorá prirodzene prepájala oblasť etnológie, múzejníctva a pamiatkovej ochrany na prospech ochrany a propagácie kultúrneho dedičstva a osobitne pamiatok ľudového staviteľstva. Česť jeho pamiatke. ☞

Gabika Habáňová
Pavel Habán

Za Ing. arch. Dobroslavou Mrázovou

(15. 1. 1955 Nové Zámky – 15. 1. 2011 Bratislava)

Vždy je veľmi smutné, keď z radov našich blízkych odide ďalší človek, ktorého už nestretieme. Na začiatku tohto roku sme sa rozlúčili aj s našou bývalou a viacročnou kolegyňou Ing. arch. Dobroslavou Mrázovou, rod. Šuranskou, v kolektíve i familiárne volanou Slávka. Je priam magické, ako sa dátum narodenia stretol s dátumom úmrtia, ktorý bol aj jej jubileom a číslo 5 akoby bolo jej osudným číslom.

Slávka sa narodila v Nových Zámkoch, do školy chodila v Nitre, ale stredoškolské štúdium už ukončila v Bratislave. V roku 1983 absolvovala Fakultu architektúry Slovenskej vysokej školy technickej a po skončení vysokoškolského štúdia začala pracovať ako projektantka na Projektovom ústave kultúry v Bratislave na stredisku rekonštrukcií a obnovy pamiatok. V roku 1985 sa vydala a neskôr mala dve deti, syna Branislava a dcéru Simonku. V roku 1984 prešla na vtedajší Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave, kde pracovala ako odborný referent v oddelení pamiatkových rezervácií a neskôr ako samostatný odborný pracovník – metodik ochrany pamiatok v oddelení historického urbanizmu a architektúry. Svoj záujem o historickú architektúru potvrdila aj postgraduálnym štúdiom na Fakulte architektúry SVŠT v rokoch 1987 – 1989 v špecializácii Architektonická tvorba obnovy pamiatok a ich súborov záverečnou prácou na tému *Architektonická štúdia pamiatkovej obnovy kanónie č. 8 v Spišskej Kapitule*.

V oddelení urbanizmu a architektúry sledovala najmä starostlivosť o historické urbanistické súbory s dôrazom na pamiatkové rezervácie a ich ochranné pásma, ako aj na pripravované pamiatkové zóny. K práci v oddelení historického urbanizmu patrilo aj posudzovanie územnoplánovacej dokumentácie, ktorá súvisela s pamiatkovými rezerváciami, ale aj inými historickými jadrami miest. S kolektívom spracovala *Zásady ochrany a ich aktualizácie o pamiatkové rezervácie Levoča, Kežmarok, Spišská Sobota, Trenčín a pamiatkové rezervácie a zóny Nitra, Spišská Kapitula a Spišské Podhradie*. Okrem problematiky urbanizmu historických miest a obcí sa venovala aj koncepcii ochrany, obnovy a prezentácie pamiatok židovskej kultúry a architektúry moderného hnutia, kde spolu-

pracovala na výbere týchto architektúr zo Slovenska na listinu architektúr v rámci DOCOMOMO – medzinárodnej dokumentácii, propagácii a ochrany pamiatok modernej architektúry. V rámci tejto problematiky spracovala návrh na vyhlásenie

pamiatkových zón Svit a Partizánske ako zástupcov sídiel, ktoré vznikli s priamou nadväznosťou na industriálnu architektúru firmy Baťa na princípe tzv. zelených miest – obytných zón prevažne funkcionalistických rodinných domov so záhradami. Moje spomienky na Slávku súvisia práve s problematikou ochrany funkcionalistickej architektúry a urbanizmu, keďže obytná zóna v Dubnici nad Váhom či historické jadro Nových Zámok boli predmetom našej spolupráce i terénneho prieskumu s jej erudovaným poznaním a prístupom k hodnoteniu územia i architektúry z hľadiska ochrany a prezentácie architektúry 20. storočia.

V roku 2000 ukončila svoju činnosť na Pamiatkovom ústave v Bratislave, no ďalej sa venovala problematike modernej architektúry, o čom svedčia aj jej články k architektúre Rajeckých Teplíc či k dielu prof. Ing. arch. K. Karfíka. Súčasne robila oponentúru diplomových prác na Fakulte architektúry vo svojej špecializácii.

Česť tvojej pamiatke, Slávka! ☞

Ludmila Husovská
Bratislava

Krajský pamiatkový úrad Trnava

Aj keď sú nesporne mnohé dôležité a ešte dôležitejšie témy, ak mám písať O NÁS, tak na prvom mieste je to nové sídlo nášho úradu, ktorý sa len nedávno podarilo opraviť, najprv z prostriedkov SPP, a. s. a vo veľkej miere z financií MK SR. Cesta k nemu však nebola jednoduchá a jej história sa začala písať v čase tvorby nového pamiatkového zákona, teda začiatkom roka 2002. Vtedy už bolo takmer isté, že naše rady sa rozrastú o pracovníkov z vtedajších okresných úradov vykonávajúcich „pamiatkarsku agendu“, no priestory vtedajšieho úradu na Sládkovičovej ulici boli už veľmi stiesnené. Prebytočný majetok Ministerstva obrany – tzv. Kačerák, nám teda prišiel veľmi vhod, bol však nevyužívateľný, a tak musel čakať on aj my na financie a na celkovú obnovu.

Na 1. apríl 2002 a na niekoľko mesiacov po ňom nikto z nás (nielen Trnavčanov) určite nezabudne. Zmena ústavu na úrad znamenala nutnosť zmeny práce, zmeny myslenia ľudí, rozšírenie kompetencií, ale aj nárast agendy, a to za plnej prevádzky už úradu a u nás – s priestorovými problémami. Jeden prenájom pre časť ľudí postupne vystriedal druhý, až sme všetci zakotvili pod jednou strechou v budove obvodného úradu. Možno by to nebolo až tak zlé, keby tie priestory neboli rovno pod tou strechou a ešte k tomu lexanovou. Opäť 1. apríl, tentokrát 2011, bol dňom definitívneho presťahovania do našich obnovených priestorov barokového kaštieľa.

A popri toľkých sťahovačkách sme hádam stihli aj niečo užitočné urobiť. Nárast agendy v roku 2002 postihol všetky oblasti, no najviac archeológiu. Trnava,

nielen náš ústav, ale ani iné miestne inštitúcie, o archeológovi v 90. rokoch 20. storočia ani nechyrovali. Rokovania a prosby na všetky strany neprinášali veľa ovocia, a tak bolo potrebné v rámci úradu už s novým archeológom budovať vo verejnosti aj kladný vzťah k tejto činnosti. Aj keď to nebolo jednoduché, výsledky sú jednoznačné. V Trnave sa potvrdilo historikmi predpokladané osídlenie z obdobia Slovanov, lokálne

nálezy dávajú tušiť čulý ruch aj v staršom období,

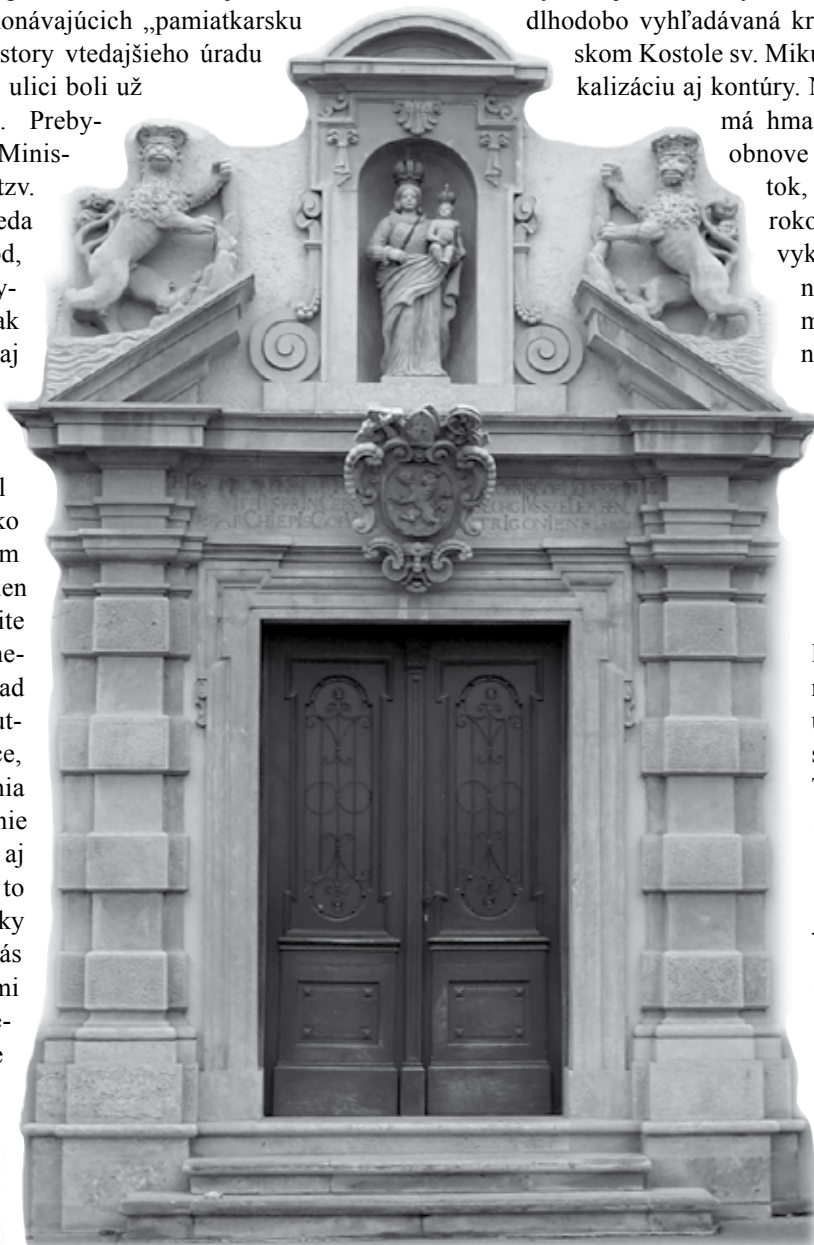
dlhodobu vyhľadávaná kruhová stavba pri farskom Kostole sv. Mikuláša má už presnú lokalizáciu aj kontúry. No nielen archeológia

má hmatateľné výsledky. Pri obnove kultúrnych pamiatok, kde sme najmä v 90. rokoch 20. storočia často vykonávali aj my stavebno-historické výskumy, sa začala postupne „vylupovať“ spod mladších nánosov stredoveká Trnava aj na profánnej architektúre.

Svoju odbornú činnosť sme začali prezentovať aj na verejnosti – v spolupráci s mestom Trnava sme každoročne usporiadali odborný seminár o pamiatkach Trnavy a Trnavského kraja. Informovanosť o týchto, už pravidelných podujatiach, je na stránkach tohto časopisu zabezpečená, len pre úplnosť, semináre sa konajú od roku 1993 a v súčasnosti sa pripravuje 14. zborník do tlače. V minulom roku sme taktiež organizovali spolu s mestom Trnava seminár v rámci

Dní európskeho kultúrneho dedičstva o technických pamiatkach Trnavy a Trnavského kraja, ktorý mal veľmi priaznivý ohlas a je požiadavka zo strany verejnosti v podobných podujatiach pokračovať. Súčasťou odborných prednášok bola aj obhliadka kultúrnej pamiatky – Bellušovej vodárenskej veže, inak verejnosti neprístupnej.

Pri výpočte pozitív iste nesmie chýbať množstvo

Hlavný portál Marianea

Kačerák – nové sídlo KPÚ Trnava po obnove

obnovených pamiatok hlavne v centre Trnavy, kde ich je sústredných najviac. Že sú to často veľmi kvalitné obnovy dokladá získanie titulu „kultúrna pamiatka roka“ dvoch trnavských objektov – Marianeum (jedna z bývalých univerzitných budov) a najstaršia časť radnice. Obdobný titul za obnovu územia získala Pamiatková zóna Skalica za kvalitnú obnovu priestorov v centre mesta.

Žiaľ, máme aj zlé príklady, keď necitlivým spôsobom a arogantným prístupom majiteľov sa zničili časti niektorých pamiatok, alebo aj celé objekty. Zväčša to postihuje šľachtické vidiecke sídla, ktoré sa často stali nástrojom na získanie alebo „prelievanie“ financií bez absolútneho záujmu o ich ďalšiu existenciu. Pri súčasnej vymožitelnosti práva je výsledok často desivý. Aj pri samotnej obnove sa stretávame s nevhodnými zásahmi do chráneného objektu. Často sú vyvolané utilitárnymi záujmami majiteľov, no posledná doba priniesla nový dôvod – nemožnosť zasahovať do schválených projektov financovaných z fondov Európskej únie. Prvým krokom k neúspešnej obnove v takomto prípade je veľmi naráchlo realizovaná a zväčša neprekonzultovaná projektová dokumentácia, ktorá je „našitá na mieru“, resp. na výzvu. Aj keď k nej napíšeme množstvo pripomienok, je veľkým problémom tieto v praxi presadiť. A aj keď táto prvá

fáza prebehne v intenciách pamiatkového zákona, zmeniť niečo pri realizácii (čo je pri obnove staršieho objektu nevyhnutnosťou) je tiež často takmer nemožné. Pokiaľ sa investor na obnovu dostatočne včas chystá, má zabezpečené stavebno-historické či statické výskumy pre spracovanie projektovej dokumentácie, tak určite áno. Projekt v tom prípade stačí pri vyjdení výzvy už len doladiť a prispôbiť daným podmienkam. Žiaľ, slovenská prax je zväčša úplne opačná. Projekt sa vytvorí naráchlo, na náš úrad je zaslaný na poslednú chvíľu. Hoci zväčša máme mnoho zásadných výhrad a pripomienok, vlastníkom ich obvykle nepredpisujeme, keďže chýba čas, aby ich do projektu zapracoval. Je to dilema – na jednej strane nechceme vlastníkom zabrániť, aby dotácie z eurofondov získal, na strane druhej potom niekedy môže naozaj prísť k nenávratnej strate pamiatkových hodnôt.

Pri pohľade cez takúto optiku sa naša krásne vynovená kultúrna pamiatka – kaštieľ Kačerák javí ako popoluška, ktorá v spôsobe obnovy môže ísť v mnohom príkladom ostatným vlastníkom kultúrnych pamiatok. Veríme, že nový pracovný priestor prinesie novú kvalitu do našej práce, lebo pracovné prostredie je psychologickým faktorom, ktorý nás vnútorne ovplyvňuje, či si to uvedomujeme alebo nie. Želali by sme všetkým našim kolegom, kdekoľvek na Slovensku pracujú, aby mali vytvorené aspoň také pracovné podmienky, aké sa podarilo získať Krajskému pamiatkovému úradu v Trnave. ☞

*Gabriela Kvetanová
Riaditeľka KPÚ
Trnava*

Vodárenská veža od Emila Belluša

Spoznáte ma?

Vo fonde Archívu PÚ SR sa občas nájdu fotografie objektov s nesprávnym alebo žiadnym popisom. Touto cestou by sme chceli našich čitateľov požiadať o pomoc pri ich identifikácii.

Obr. č. 1

Obr. č. 3

Obr. č. 2

Obr. č. 5

Obr. č. 4

INFORMÁTOR Archívu Pamiatkového úradu SR, rok 2011, číslo 44. Elektronická verzia dostupná na www.pamiatky.sk.
Vydáva: Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, Cesta na Červený most 6, Bratislava, tel. 02/54774444, e-mail: archiv@pamiatky.gov.sk.
Hlavný redaktor: PhDr. Viera Plávková. Redakčná rada: PhDr. Henrieta Žažová, PhD., Mgr. Martina Orosová, Mgr. Bronislava Porubská.
Jazykový redaktor: Mgr. Mária Riháková. Grafická úprava: Mgr. Bronislava Porubská.
Tlač: LÚČ, vydavateľské družstvo, Bratislava. Náklad 300 ks. NEPREDAJNÉ.

ISBN 978-80-89175-47-5